

ПІДГОРОДНЕНЬСКА
ГРОМАДА

КОСТЯНТИН ДУБ, АЛЛА ГАНЖА-РОДЗЯНКО
КОБЗАРСТВО ПІДГОРОДНОГО —
ЗОРЯНИЙ ЦВІТ УКРАЇНИ

Спогади, вірші, легенди

**ПІДГОРОДНЕНСЬКА
ГРОМАДА**

Автори висловлюють сердечну подяку за підтримку та фінансування видання книжки Підгородненській міській раді, виконувачеві обов'язків міського голови Віталію Моргуну та депутатському корпусу.

КОСТЯНТИН ДУБ
АЛЛА ГАНЖА-РОДЗЯНКО

КОБЗАРСТВО ПІДГОРОДНОГО — ЗОРЯНИЙ ЦВІТ УКРАЇНИ

Спогади, вірші, легенди

Дніпро | ЛІРА | 2023

УДК 780.614.13.071.2(477.63)

Д 79

Дуб К., Ганжа-Родзянко А.

Д 79 Кобзарство Підгородного — зоряний цвіт України. Спогади, вірші, легенди. — Дніпро: ЛІРА, 2023. — 120 с.; іл.

ISBN 978-966-981-864-5

Книга «Кобзарство Підгородного — зоряний цвіт України» — серія уяскравлених розповідей про незабутніх талановитих бандуристів, творців бандур, різьбярів, діячів культури, які залишили немеркнучий слід у пам'яті земляків. Їхня традиція ніжнострунно бринить у молодому піснеспіві, озвучує, надихає, породжує спогади і прагнення осмислити їхній внесок у безсмертну скарбницю народу.

Хоч про видатних земляків багато написано статей, вийшла книга Івана Шаповала «Взяв би я бандуру», синтезованого уявлення про славетну плеяду самобутніх митців іще не було.

У книзі представлено їхні портрети та як сучасники втілюють їхні ідеї в цих трагічних обставинах війни з рашистськими загарбниками. Зібраний матеріал вселяє віру в переможну духовну силу мистецтва, пісні, думи, має виховний вплив, підносить на крилах творчості.

Кобзарство Підгородного — вікопомна, самобутня бандурна струна-сторінка, яка зоріє над часом і подіями, зв'язує покоління задля утвердження любові й творчої краси.

УДК 780.614.13.071.2(477.63)

ISBN 978-966-981-864-5

© Дуб К., Ганжа-Родзянко А., 2023

© ЛІРА, 2023

ПРО АВТОРІВ

КОСТЯНТИН СЕМЕНОВИЧ ДУБ — кандидат філологічних наук, доцент Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, автор художніх праць: «Передгрозя ніжності» (2002), «Калинчина аптечка» (2004), «Розкрилена бен-тежність» (2006), «Аргонавти легенд краю рідного» (2012), «Загадки слова поетичного» (2012), «Царина любові» (2014), «Барви слова поетичного», «Пломінь кураю» (2018), «Віночок

квітів різнобарвний» (2018), «Зорецвіт осіннього саду» (2019). Автор наукової монографії «Замцерла Незалежності: поетика Слова Миколи Миколаєнка» (2018).

Ветеран праці. За участь у Міжнародному дитячому та юнацькому фестивалі-конкурсі «Духовні джерела» з благословення Святійшого Патріарха Київського і всієї Русі — України Філарета народжений почесною відзнакою Георгія Переможця II ступеня: за вагомий внесок у справу відродження духовності та патріотичного виховання молоді незалежної України.

За активну громадянську позицію та вагомий особистий внесок у розвиток мистецтва, відродження духовності українського народу та патріотичне виховання молоді народжений найвищою почесною відзнакою «Золота зірка мецената».

Про Костянтина Дуба видатний режисер та оператор-постановник Валерій Степанян-Григоренко створив і втілює на екрані художньо-документальну стрічку «Митець з берегів Кільчені», яку на VI Міжнародному кінофестивалі «Слов'янська казка в Євразійському просторі» у Софії високо оцінило журі.

Член Національної спілки журналістів України. Член Спілки слов'янських письменників України. Почесний громадянин міста Підгородне.

АЛЛА КОСТЯНТИНІВНА ГАНЖА-РОДЗЯНКО — завідувачка Центру Кобзарського мистецтва, голова ДОГО «Центр кобзарського мистецтва», член президії Співки жінок України в Дніпропетровській області, член Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги.

Освіта: Мелітопольський державний педагогічний університет, учитель музики, етики, естетики, хоровий диригент, методист шкільного виховання.

Художній керівник ансамблів бандуристів «Калинове гроно», «Підгородненські козаки», «Зоряниці».

Керівник театру «Подіум», який виготовляє та демонструє старосвітський та сучасний український одяг.

За активну громадську позицію та вагомий внесок у розвиток культури і мистецтва нагороджена почесною відзнакою Всеукраїнського об'єднання «Країна» — медаллю «За відродження України».

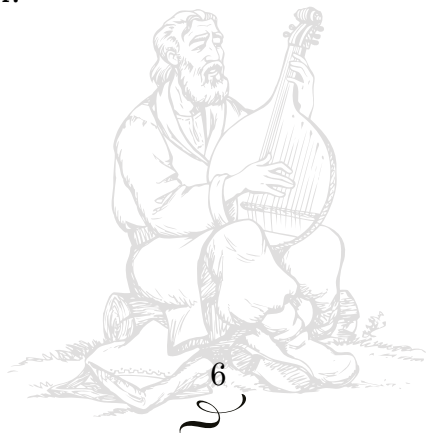
Вкотре досліджуючи кобзарство рідного краю, занурюючись у його величну і водночас трагічну долю, віртуально пройшовши його тернистий шлях зі своїми учнями, спостерігаємо яскравість творчих особистостей і недолугі, безглузді дії й рішення можновладців, які ламали долі та життя цілого народу.

Кобзарство — як покликання душі. Струна торкає душу, заставляє сльозу скотитися з очей або пуститися у жвавий танок. Що ж то таке, та наша українська пісня, що то за срібні звуки бандури, які магічно впливають на нашу душу?

Із проведених досліджень та зібраних матеріалів і документальних свідчень постає потреба продовжувати кобзарські традиції в нашому рідному м. Підгородному.

Оцінити величну й унікальну історію кобзарського краю, зберегти, продовжити та примножити.

Чи легко це було зробити? Через яке пекло треба було пройти, щоб довести суспільству, а інколи й деяким можновладцям, що історію свого рідного краю треба возвеличувати і берегти. Історія наших пращурів відгукується в нашому сьогоденні, це те, чим пишатимуться наші нащадки.

Алла Ганжа-Родзянко

ПІСНЯ ПРО ПІДГОРОДНЕ

Підгородне серпанком блакитним сповите,
Майорить в майві плідних садків,
Колосок нагинає зерно ваговите,
Кільчень хлюпає в мареві днів.

Приспів:

Підгородне моє, золота моя мрія,
Сонцем крізь простір і час.
Любов праведна, віра й надія
Зоріє незгасно, щоб я не погас.

Світанкові грайливі зірниці
Над тобою в загравах цвітуть,
Лине пісня «Журавки» й «Криниці»,
Розправля дужі крила в майбуть.

Приспів.

Підгородне моє — край живильної сили,
Рідну землю колискою радості звуть.
Самі щастя і долю створили,
Хлібне поле і сіють, і жнуть.

Приспів.

Козацького роду славетна перлина
Заповіти предків у гербі твоїм.
Невтомна у праці живе тут людина,
Красою дивує, талантом своїм.

Приспів.

Костянтин Дуб

КОБЗАРСТВО ПІДГОРОДНОГО — ЗОРЯНИЙ ЦВІТ УКРАЇНИ

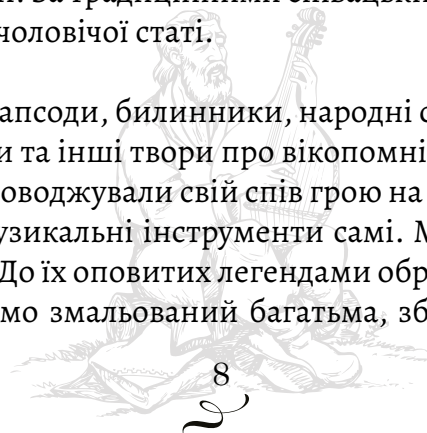
Ансамбль бандуристів «Калинове гроно», художній керівник — Алла Ганжа-Родзянко

Кобзарське мистецтво виникло в XV—XVI столітті і набуло широкого поширення на Подніпров'ї та степовій частині України. Але генетичне коріння кобзарства і його талановитих творців сягає сивої давнини, ще часів відомого Бояна, Велесового внука, який за своїм вимислом злітав сизим орлом попід хмари.

Кобзарство, кобзар, бандурист — це збірні поняття, що перебувають у процесі становлення та в інтерпретаціях дослідників мають дещо різночитане значення. Нині усталеною думкою є така: кобзарство — це окреме явище української традиційної культури, що комплексно репрезентує мистецькі, духовні, філософські та практичні надбання народних співців — кобзарів, лірників і стихівничих.

Кобзар — традиційний український співець, виконавець на народному інструменті — кобзі. У сучасному розумінні кобзар є зібраним образом мандрівного народного співця, виконавця епічних, оригінальних світських творів у супроводі кобзи або бандури. У народній уяві кобзарі асоціюються з обдарованими мистецькими талантами і кращими рисами національного характеру, пророчими мудрецами — носіями вищих моральних і духовних цінностей. За традиційними співацькими канонами кобзарем могла стати лише незряча людина чоловічої статі.

Кобзарі, бандурники, рапсоди, билинники, народні співці — музиканти часто самі складали пісні, думи, билини та інші твори про вікопомні події, речитативно або й у лірично-пісенному ключі супроводжували свій спів грою на кобзі, бандурі, тромбоні, лірі. Багато з них виготовляли музикальні інструменти самі. Можна сказати, що наші гени озвучені струнами кобзарів. До їх оповитих легендами образів зверталися поети, художники, письменники. Згадаймо змальований багатьма, збережений у народній пам'яті

образ бандуриста козака Мамая. Одухотвореним він постає на сторінках роману О. Ільченка «Козацькому роду нема переводу...».

Романтизований образ козака Мамая — своєрідне втілення українського менталітету, характеру, вияв волелюбності, стійкості духу. Він символізував прагнення не воювати, а творити. Козак Мамай — мандрівник запорожець, вояка, жартун і філософ, бандурист і витівник, чарівний характерник.

Кобзарство, або старцівство, на рівні наївно-романтичного ставлення до цього питання у пострадянські часи призвело до вигасання наукових досліджень, формування протилежних і суперечливих поглядів. Бажання досягнути й усвідомити проблематику любові до кобзарів і накопиченого величезного й розосередженого в усіх регіонах матеріалу мало. Матеріали етнографії, філологічного та історичного аспектів — традиційних основ цього явища — можуть опанувати фахівці-гуманітарії. Музикознавчі особливості виконавської традиції до снаги осмислити лише фахівцям з високим рівнем музичної освіти, бо не можна розглядати окремі фрагменти комплексу традиційного виконавства, не розуміючи його суті загалом.

Щоб зрозуміти зміст терміна «кобзарське мистецтво», яке є певною етапною мистецькою та естетичною сходинкою, збудованою на фундаменті традиційного виконавства, потрібно теоретично і практично оволодіти основами традиції на творчості засновників кобзарства як концертного жанру (Г. Хоткевича, В. Ємця, З. Штокалка) та їхніх послідовників. Неоцінений внесок у дослідження життя та діяльності автентичних носіїв кобзарсько-лірницької виконавської традиції зробили: І. Абрамов, В. Бережковський, В. Гнатюк, В. Горленко, К. Квітка, Ф. Колесса, І. Кріст, П. Куліш, М. Лисенко, Б. Луговський, О. Малинка, П. Мартинович, С. Маслов, П. Петров, Д. Ревуцький, О. Русов, О. Сластьон, М. Сперанський, М. Струмінський, К. Студинський, М. Сумцов, П. Тіханов, П. Тіховський, І. Тюменев, А. Фамінцин, В. Харків, Г. Хоткевич, П. Чубинський.

Загальноприйнятою є думка про бандурництво як явище національної культури, пов'язане зі специфічною манерою музикування на бандурі. Переймаючись романтикою запорізького козацтва, бандурництво було не тільки своєрідним мистецтвом співогри, а й накладало на виконавця певні духовні, моральні та світоглядні зобов'язання у слухацьких колах стереотипи сприйняття бандурного мистецтва. Тобто бандурник своєю грою створював духовний синтез, виражав народні погляди на історично значущі в долі народу події, давав їм оцінку.

Історично бандурництво характеризували такими чинниками:

- ♦ виразним громадським спрямуванням, патріотичною орієнтацією; належністю до складного елементу субкультури («козацької» XVI—XIX ст., «шляхетської» — початку XIX ст., «народницької» — другої половини XIX ст., «романтичної» — початку — середини XX ст.;

- ♦ імітацією традиційного співоцтва (зокрема, у XIX ст. наслідування професійних двірських співців; від початку XX ст. — ототожнення з кобзарями), здатністю переростати в окремі відмінні від традиційно співоцьких, напрями професійного виконавства.

На жаль, і досі не існує різночитання в таких термінах, як «кобзар», «лірник», «старець», «кобзарська традиція». Г. Хоткевич називав кобзарями новітню плеяду бандуристів, яку він започаткував.

На нашу думку, об'єктивні критерії лежать у площині розгляду кобзарства, бандурництва в їхньому еволюційному, історичному аспекті та поваги до альтернативних думок. Відомо, що аматори співацького виконання сягають доби середньовіччя. Зокрема, у билинах «Київського циклу» згадано співців-любителів із князівської знаті, витязів-дружинників Добрині-Микитовича, Ставра Годиновича, Соловія Будимировича, Олексія Поповича та інших. Поступово в арсеналі виконавців з'являються й ширяться нові музичні інструменти: лютня, кобза, бандура, а згодом і торбан. Світських виконавців на кобзі, бандурі традиційно називали бандуристами, бандурщиками, явище називали бандурництвом.

Треба визначити й те, що професійне й аматорське виконавство на кобзі, бандурі та торбані стало засобом творчої самореалізації особистостей, які підносили ці інструменти до рівня національних символів українського народу. Д. Яворницький зазначав, що запорожці високо цінували пісні, думи, любили послухати своїх боянів, співців бандуристів.

Володіти співоцьким інструментом і вміти співати під його супровід було конче потрібним елементом воїна та його способу життя, ознакою духовної зрілості й козацької вправності. Серед козаків спів під бандуру посідав друге місце «після піднесення душі до Бога в молитві». Бандура чи кобза стали запорожцеві «дружиною подорожньою», що в найважливіші моменти «не зрадить, не продасть, а до ладу пораду дасть».

Захоплене ставлення до співоцьких інструментів виявляв Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, князь Костянтин Острозький, Семен Палій, Антін Головатий та інші.

Кобзарі брали участь у національно-визвольній війні та в антифеодальній боротьбі українського народу, в антикріпосницьких повстаннях і за вільнолюбні пісні зазнавали жорстокої кари. Зокрема, за вироком польсько-шляхетського суду 1770 р. в Кодні страчено кобзарів-учасників Коліївщини П. Скрыгу і В. Варченка. Особливою повагою вшановували кобзарів на Запорізькій Січі. Багато з них супроводили запорожців у походах, думами й піснями підносили бойовий дух війська, ушляхлюючи народних борців проти поневолення й гніту.

Найбільшого розвитку кобзарська творчість досягла в XVI—XVII ст., коли створювали думи та історичні пісні про боротьбу українського народу проти турецько-татарських завойовників і польської шляхти.

За волелюбні мотиви творчості царизм переслідував кобзарів. Історія зберегла імена видатних кобзарів XIX ст. Це: А. Шут, О. Вересай, І. Кравченко-Крюковський, Ф. Холодний. Невипадково свої твори Т. Шевченко видав 1960 р. під назвою «Кобзар». Своєю чергою кобзарі співають «Заповіт», «Рече та стогне Дніпро широкий», «Зоре моя вечірняя» та інші. Чимало пісень склали Є. Мовчан, Ф. Кушнерик, П. Тищенко,

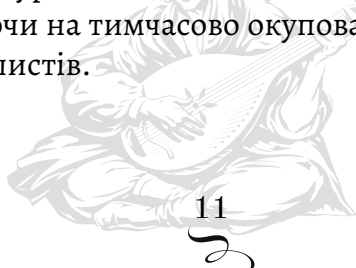
О. Маркевич, П. Носач, В. Перепелюк, І. Кучугура-Кучеренко. 1918 р. в Києві створено першу українську художню капелу кобзарів, 1922 року організовано Першу миргородську капелу бандуристів імені М. Кравченка, 1925 року офіційно зареєстровано Конотопську, засновано Полтавську і Харківську капели бандуристів. На 1928 рік існувало вже близько 20 колективів: Шишаківська, Крюківська, Уманська, Одеська, Бориспільська, Решетилівська, Криворізька, Городищанська, Перещепинська та інші.

Загалом від початку ХХ ст. бандурництво бурхливо розвивається в побутово-масовому і професійному напрямках. Під впливом революційних зрушень, національної романтики та ідеологічних чинників бандурництво з елітарної мистецької течії перетворюється на масовий рух. Створюють гуртки бандуристів, виокремлюють виконавські школи, видають підручники гри на бандурі. У 20-х роках ХХ ст. вперше в історії запроваджують вивчення бандури в середніх та вищих музичних закладах і формують академічний напрям бандурницького виконавства. Під впливом громадсько-політичних та ідеологічних процесів у бандурництві ХХ ст. відбулися радикальні зміни, а саме:

- ◆ формування якісно нового типу професійного артиста-бандуриста, зорієнтованого на класичне сценічне виконавство;
- ◆ академізація музичного інструментарію;
- ◆ утворення колективних виконавських форм і оркестрів, ансамблів, капел бандуристів;
- ◆ фемінізація бандурного виконавства;
- ◆ набуття аматорським музикуванням на хроматичній
- ◆ бандурі рис масово-побутового характеру.

У період національно-визвольних змагань українського народу постать бандуриста уособлювала провідника ідей козацької вольниці та національної консолідації, що зумовило їх переслідування, а то й фізичне знищення. Зокрема, після звинувачень у «контрреволюційній агітації» чи «націоналістичній пропаганді» від куль більшовиків і білогвардійців загинули бандуристи Свирид Сотниченко, Андрій Слідюк, Федір Діброва, Антін Тетюх, Гамалія та багато інших. У часи встановлення на території України радянської влади переслідування зачепило практично всіх національно свідомих учасників капел, гуртків-бандуристів, окремих артистів і майстрів кобзарських інструментів. У післяреволюційний період у громадській свідомості відбуваються докорінні зміни: представників бандурництва все частіше називають кобзарями, їхнє мистецтво — кобзарським, а творчі колективи — кобзарськими. Про це свідчать Перша українська художня капела кобзарів (Київ), Художня капела кобзарів ім. Т. Шевченка (Харків), Показова кобзарська капела «Укрфілу» (Харків) та інші.

Київська капела бандуристів об'єдналася з Полтавською капелою кобзарів, яку 1927 року організував Г. Хоткевич (від 1946 року — Капела бандуристів УРСР, від 1951-го — Державна заслужена капела бандуристів УРСР). Під час Великої Вітчизняної війни 1941—1945 років кобзарі, перебуваючи на тимчасово окупованій території України, закликали народ до боротьби проти фашистів.

Кобзарі — активні учасники громадського і культурно-мистецького життя. Їхнє мистецтво набуло значного поширення. Капели і ансамблі кобзарів та бандуристів існують при обласних філармоніях, багатьох палацах культури, будинках народної творчості, вони постійно вдосконалювали свою майстерність.

Відомі такі кобзарі: Ф. Кушнерик, Є. Мовчан, В. Перепелюк, Є. Адамцевич. В Австралії — В. Мишалов. Кадри кобзарів та бандуристів виховують у Київській та Львівській консерваторіях, у Київському, Дніпропетровському, Тернопільському, Хмельницькому, Херсонському музичних училищах, у студії Державної заслуженої капели бандуристів, у багатьох музикальних школах.

Образи бандуристів знайшли втілення у творах Т. Шевченка («Перебендя», «Гайдамаки», «Тарасова ніч», «Прогулка с удовольствием и не без морали»), в романі П. Панча «Гомоніла Україна», Н. Рибак «Переяславська рада», В. Кучера «Устим Кармелюк», повісті Ф. Бурлаки «Остап Вересай».

Унаслідок історичних процесів у слухацькому колі створилися стереотипи сприйняття виконавців. Відтак доцільно вирізнити з-поміж інших видів музикування бандурництво як окреме мистецьке явище. Водночас діловий і творчий характер співпраці між традиційними співцями й аматорами демонструють взаємодію кобзарів і бандуристів. Наслідком взаємовпливу між кобзарями і бандуристами стало утвердження в громадській свідомості ідеї спадкоємності й навіть тотожності кобзарства і бандурництва, що позначається на сучасному розвитку різновидів бандурного виконавства і знаходить відображення в наукових дослідженнях.

Велике значення для утвердження кобзарства мав харківський кобзарський цех. За його участі розширились «Кобзарські території» і охоплювали Харківську, Чернігівську, Полтавську, Катеринославську, Київську, Волинську, Подільську, Таврійську губернії, Приазов'я, Крим, Вороніжчину, Курщину, Білгородщину. Харківський кобзарський цех вирізняється відносною молодістю кобзарської корпорації, наявністю широкого, порівняно з іншими областями, дослідницького матеріалу про кобзарів і лірників, що дає багату фактуру для наочного розгляду і вивчення в контексті різних аспектів кобзарсько-лірницької стихівничої традиції в Україні.

В умовах сучасної культурної глобалізації «співацька ідея» поряд з відроджуваним музикуванням на традиційних інструментах стала дієвим засобом мистецького виховання людей, особливо молоді. Кобзарознавство як наукова дисципліна сприяє комплексному дослідженню різновидів національного співацтва. У контексті національних і світових історико-культурних надбань цей процес зумовлений багатьма чинниками, непрямолінійний, у ньому бувають свої спади і піднесення. Кожен новий митець-кобзар, який з'являється на горизонті кобзарства, демонструє безмежні можливості кобзарської струни озвучувати дійсність, втілювати традиції кобзарською майстерністю.

У духовну скарбницю українського народу важливий внесок зробили бандуристи Січеславщини другої половини ХХ ст. Продовжуючи традиції кращих представників цього мистецтва, вони відповідно до своїх творчих можливостей доклали чимало

творчих сил задля створення й примноження пісенних перлин та їх популяризації серед численних шанувальників кобзарського співу. Про них з'явилися статті, художні нариси, книги. Маємо на увазі дослідження М. Долгова, книгу І. Шаповала про кобзаря з Підгородного Олексу Ковалю «Взяв би я бандуру», Емми Шаповалової «Патріот, що за любов таврований». Книга присвячена видатному сину України Миколі Сармі-Соколовському — багаторічному політв'язню, поетові, художникові, кобзареві, громадському діячеві.

Окремі статті про життєві долі кобзарів видруковано в «Українській культурі» (1991), «Бористені» (1989—1992), «Кур'єрі Кривбасу», в антології «На землі на рідній» (2000) вміщено нарис М. Долгова «Струни бандури озвалися ніжно».

Варто назвати й збірник пісенної творчості шести найпопулярніших композиторів-бандуристів Дніпропетровщини «Світанкові струни Надпорожжя», що його упорядкував М. Долговий з передмовою доктора філологічних наук, професора А. М. Поповського (Дніпропетровськ, 1995) та збірник наукових праць «Народознавчі аспекти фольклору, мови та літератури Придніпров'я» (Дніпропетровськ, ДДУ, 1995), у якому надруковано наукову статтю М. Долгова «Кобзарство на Дніпропетровщині» (XX ст.).

Дослідженню музичного фольклору нашого регіону присвятив свою дисертацію та навчальний посібник Микола Долгов. «Світанкові струни Надпорожжя» — перша ластівка, яка торкнулася своїм крилом кобзарських струн. У рецензії «До витоків кобзарства повертаймось» доктора філологічних наук, професора А. М. Поповського зазначено, що в духовну скарбницю українського народу важливий внесок зробили бандуристи Січеславщини другої половини ХХ ст. Микола Долгов висвітлює життєві і творчі сторінки відомих рапсодів засобами обласного радіо і телебачення, публікаціями в «Українській культурі» (1991), «Бористені» (1989—1992), «Кур'єрі Кривбасу» (1995), в наукових працях і навчальних посібниках. У книзі «Світанкові струни Надпорожжя» дослідник подає біографічні дані про бандуристів-композиторів, фіксує індивідуальну манеру співу та гри кожного виконавця. Магнітофонний звукозапис здійснила музикознавець Вікторія Карпович. Художник Олександр Нем'ятий у портретах майстрів відтворив дух козацької звияги. Відтак традиції регіонального фольклору, що їх заклали І. Манжура, Я. Новицький, Д. Яворницький, продовжились на новому рівні. У згаданому посібнику докладно описано творчість Василя Куриленка (1907—1972), Василя Сидоренка (1903—1974), Миколи Сарми-Соколовського (1910—2001), Миколи Топчія (1926—1996), Івана Рудаса (1905—1983), Михайла Лобка (1915—2001), записано ноти до пісень, подано список публікацій про їхню творчість. Цей цінний матеріал підготовлений до Української енциклопедії кобзарства. Вірю в те, що її незабутніми сторінками стануть розповіді про підгородненських кобзарів І. Бута, О. Ковалю, І. Скотаренку, О. Солодкого та інших.

Серед кобзарів та бандуристів усіх часів було багато справжніх віртуозів: музикантів, прекрасних співців, натхнених творців та імпровізаторів. На жаль, імена більшості з них канули в небуття. Дуже мало збереглося зображень народних співців. Тому нині портретні замальовки кобзарів, що їх виконали художники Л. М. Жемчужников, О. Г. Сластіон, фоторепродукції їх, описи їх дослідниками кобзарського мистецтва, які увійшли до комплексу листівок-фотопортретів з текстівками під назвою «Кобзарі», які упорядкував Б. М. Жеплинський, мають значну цінність, створюють зорове враження,

увічнюють портретні риси кобзарів. Одухотвореними постають перед нами Остап Вересай, Самійло Яшний, Федір Гриценко-Холодний, Степан Пасюга, Федір Кушнерик, Никін Пруний, Олександр Маркевич, Степан Топірець, Григорій Ільченко, Євген Адамцевич, Дмитро Вовк, Анатолія Білацький, Юрій Сінгалевич, Михайло Башиловка, Юрій Данилів. У комплекті п'ятнадцять фотопортретів. А скільки їх розпорошив невблаганний час? Розвіяв вітер, зникли сліди.

Якби зібрати весь той пісенний репертуар у його духовному синтезі та щоб зазвучали, ожили їхні струни, ми б на повну силу усвідомили їхні немеркнучі заслуги перед Україною, нагально запрагнули б доскіпливо вивчати їх самобутню спадщину. Незрячі кобзарі, лірники, бандуристи створили унікальну систему духовної освіти, зберегли виконавські традиції українського народу, його національні менталітетні риси. Усе це благодатні перспективи подальшого всебічного вивчення феномену кобзарства — зоряного цвіту України.

Феноменальне явище кобзарство всім своїм багатозначним змістом навічно залишиться в духовній скарбниці як неповторна золота сторінка долі українського народу. Струни кобзарів, бандуристів озиваються до нас крізь простір і швидкоплинний час, дивують своїм різноголоссям, засвідчують про талановитість, обдарованість, високу виконавчу майстерність, тематичну розмаїтість, невичерпну віру у свій народ, здатність стверджувати його ідеали своїм мистецтвом.

Науковці прагнули осмислити різні аспекти цього неповторного явища, яке періодично вихлюпується з глибин українського менталітету, розквітає новим дивоцвітом, залишається безсмертним у нових формах його вияву, стає органічною частиною культури, увічнюється у пісні.

Кожен український край явив світові свого Гомера. Тож можна стверджувати: Україна вустами кобзарів втілила споконвічні народні поривання, високі морально-етичні риси, психологію народу, музичною струною кобзи і бандури забриніла у контексті світової культури.

Відлуння тих кобзарських струн відбилося у творчості, мистецтві бандуротворення видатних кобзарів Січеславщини, стало предметом пильної уваги фольклористів-дослідників: Марії Марфобудінової, Вікторії Карпович, Миколи Долгова, Анатолія Поповського та інших. Їхні праці висвітили своєрідність розквіту кобзарського мистецтва, багатогранний арсенал втілення притаманних нашому краю менталітетних рис засобами кобзарського піснеспіву.

Яскравим самобутнім представником плеяди славних майстрів, співців, бандуристів у їхніх немеркнучих рядах виявився і народний кобзар, майстер-бандуротворець Олексій Семенович Коваль. Таких талановитих самородків народ свято береже у своїй пам'яті. Його щедра душа, золоті руки є для нас мірою людської краси.

Його бандури, кобзи, тарелі, поставці, куманці, рубанок, фуганок, коромисло, вулик з портретом Прокоповича, дуплянка та інші, які розійшлися музеями України, унікальні

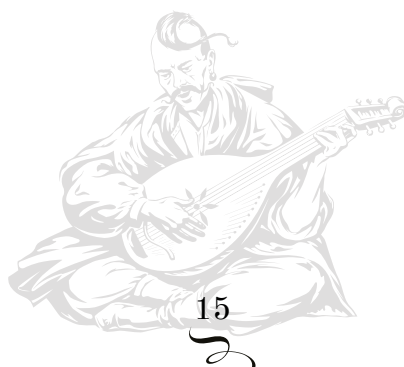
щодо досконалості форм. Із них випромінюється чарівна біоенергія, вони створюють оберегову ауру — німб і красою висвітлюють сутність його творчої особистості. Бандура нашого земляка з портретом Лесі Українки, яку зберігають у Києві, в музеї видатної поетеси, — шедевр мистецтва. Ажурна, дзвінкоголоса, вона складається із багатьох деталей, кожна з яких гармонійно з'єднана в одну цілість.

Слава про бандуриста з берегів Кільчені, майстра-різьбяра облетіла всю Україну. Стоси листів, книга відгуків про нього залишилися у музеї його імені. Письменник І. Шаповал написав біографічну повість «Взяв би я бандуру», багато статей видруковано на сторінках газет, журналів, надруковано у збірниках, висвітлено у кандидатській дисертації М. Долгова, в книзі «Народознавчі аспекти фольклору мови та літератури Придніпров'я». На своїй книзі «Прапорonoсці» О. Гончар написав вдячні слова: «Олексі Семеновичу Ковалю — солдатові і кобзареві, щоб душа молоділа і пісня жила. З щирим вітанням О. Гончар». 1972 року творчості О. Ковалю була присвячена передача республіканського телебачення «Над річкою Кільченню».

З бандурою і гвинтівкою Олексій Семенович пройшов від Сталінграда до Берліна, зібрав дві тисячі експонатів, виготовив 35 бандур, створив багато дивовижних речей. У своєму репертуарі мав понад двісті пісень, озеленив Кільчень. Та раптово обірвалася його струна і застиг він у скульптурі нашого земляка-скульптора В. Петренка. Вдивляється Олексій Семенович у мерехкi хвилі, а вони вигойдуються біля його підніжжя, і озивається струна за струною, линуть до наших сердець. Живий голос його бандури розбризкує Кільчень. Той голос у шумі трав, сплесках хвиль, скриках чайок, вишневім цвіті. Донька кобзаря Леся грає на бандурі батька, увічнюючи його образ. Ті звуки розсипаються зірками і не гаснуть у пітьмі небуття.

Він живе в своїх творіннях, звучить
В струнах бандури, перемагаючи час.
Над Кільченню у вишневий вечір
Лине спів бандури в розпростерту даль,
То співає людям, гріє словом серце
Чарівник і майстер Олексій Коваль.

Костянтин Дуб

СПОГАД ПРО ЦЕНТР КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА І НЕ ТІЛЬКИ...

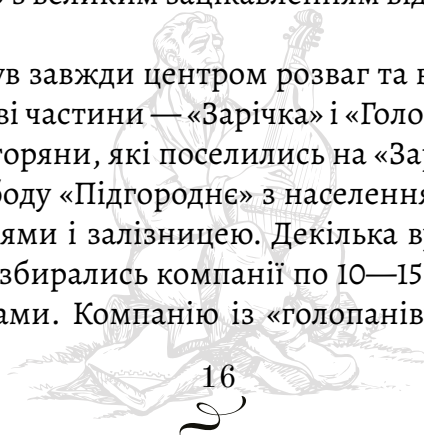
У Підгородному в жовтні 2009 року відбулося відкриття Центру кобзарського мистецтва. На нього мене запросили разом із донькою Ольгою. Про відкриття такого центру раніше навіть ніхто не міг подумати. Мені пощастило дожити до такої радісної події.

Міськрада віддала частину будинку колишньої міської ради. Сторічну будівлю реконструював Наум Бойко. Прибувши на врочистості, не змогли розміститися в приміщенні, то святкували на подвір'ї. Організацією славної події керувала Алла Костянтинівна Ганжа-Родзянко як голова Дніпропетровської обласної громадської організації «Центр кобзарського мистецтва».

Приміщення чудово обладнано художньо. Тут розмістили 25 рушників з портретами Т. Г. Шевченка. Центр кобзарства назвали іменем підгороднянина, організатора капели бандуристів 1924 року Бута Івана Савича. Біля будівлі поклали цеглу на фундамент майбутнього пам'ятника бандуристка Ніна Степанівна Харченко, правнук Віктор Миколайович Бабенко, козацький отаман Дмитро Луциба. Присутнім був науковий працівник першого в Україні Переяслав-Хмельницького музею кобзарства Валерій Мормель, директор історико-краєзнавчого музею ім. Олексія Ковалю, його донька Леся Олексіївна. Ця презентація стала яскравою сторінкою відродження національної культури в Підгородному.

А початком відродження можна вважати двадцять років після революції. Першими засновниками були І. С. Бут, О. С. Коваль, П. І. Кроленко. Вони організували капелу бандуристів, хореографічний і драматичний гуртки, виготовляли струнні інструменти. Клуб, збудований 1924 року, став центром розваг для молоді. Він діяв до 30-х років, початку колективізації, розкуркулення і масових репресій за «націоналізм». У цей репресивний час самодіяльність перестала існувати. І. С. Бута вислали на десять років до Сибіру. І тільки в 1937—1938 роках молоде покоління — мої однолітки під впливом спогадів старших почали відновлювати традиції художньої самодіяльності. Це Катерина Кузьменко, Настя Капля, Н. Дрюк, Таня Калиниченко, Н. Кузьменко, Давид Карпенко, Степан Олійник, Максим Кругляк. Вони ставили п'єси «Катерина», «Назар Стодоля», «Наталка Полтавка». Молодь Підгородного з великим зацікавленням відвідувала ці вистави.

Клуб у Підгородному був завжди центром розваг та відпочинку молоді, для всього села. А воно розділялось на дві частини — «Зарічка» і «Голопанівка». Після знищення Запорізької Січі зимівники-хуторяни, які поселились на «Зарічці», 1778 року були об'єднані в державну військову слободу «Підгороднє» з населенням 750 осіб. Пізніше виділили місце між нинішніми вулицями і залізницею. Декілька вулиць називали іменами старожилів. У суботу та неділю збирались компанії по 10—15 осіб, щоб потанцювати й поспівати зі своїми гармоністами. Компанію із «голопанівчан» очолював Іван Водоп'ян

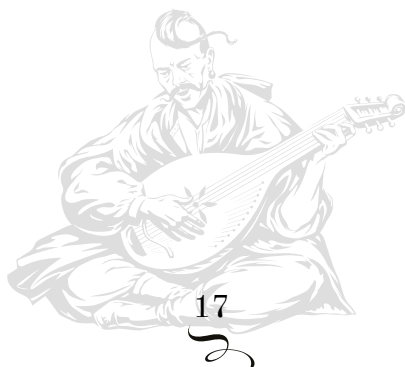
(Куркудило) з барабанщиком Григорієм Сіриком. Біля клубу відбувалися своєрідні змагання. Переможцем був Іван Федотович Водоп'ян — вправний гармоніст, співак, танцюрист, він знав частівки, пісні, мав чудовий голос.

Після війни не було клубу, і на вул. Центральній у покинутій хаті О. С. Коваль демонстрував кінофільми. Керував І. Санжаровський (Кашай). Сюди стікалась молодь з усього села, але вела себе чемно, не було бійок, лихослів'я, п'яних. Приємно згадувати ті юні роки, як Петро Кравченко (Карнаухий), від красивої Марфуші Ткаченко співав, аж луна розходилась...

У робочі дні на кожній вулиці були свої місця для зустрічей, пісень, танців. Були свої заспівувачі, танцюристи, витівники. Немає змоги поновити ті традиції, але відновити деякі можливо...

Історію творять люди... Презентація «Кобзарського мистецтва» ввійде в історію Підгородного. Хтось писатиме історію й обов'язково згадає імена всіх учасників, як сьогодні виокремили І. С. Бута і його сподвижників. Побудувати Центр культури і відпочинку без допомоги міськради важко. Але така потреба давно назріла. Вдячний організаторам за запрошення і здійснення святкового заходу на великому рівні.

*Андрій Юхимович Барабан (6.08.1921—12.04.2013)
Із книги «Під крилом благодатної долі». Самвидав*

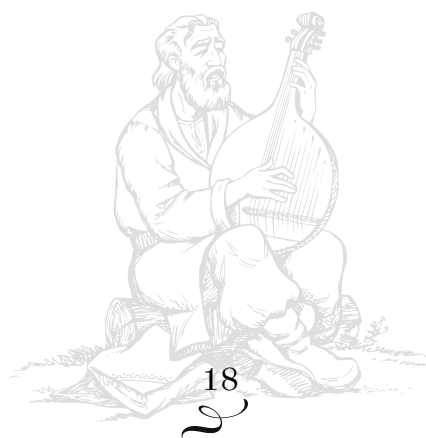

Центр кобзарського мистецтва як осередок кобзарства на Січеславщині, до якого линуть усі шляхи, які об'єднують однодумців кобзарської справи та їхніх шанувальників.

Центр кобзарського мистецтва підтримує зв'язки з Київським та Харківським кобзарськими цехами, з музеєм кобзарського мистецтва в Переяслав-Хмельницькому, співпрацюємо з науковцями вищих навчальних закладів, які пишуть дисертації про майстрів із м. Підгородне. Тісно співпрацюємо з родинами кобзарів, записуємо спогади та оповідки про славних земляків.

*Зліва направо: Алла Ганжа-Родзянко, Костянтин Дуб,
Ірина Цуп'як, Вірослав Цуп'як*

**КОБЗАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ
НЕЗАБУТНІХ МИТЦІВ**

ОКТАВАМИ ГРОМОВИМИ ОЗВАЛАСЯ

СТРУНА СТАРЧЕНКА

Кобзарство, як одне з цікавих та оригінальних явищ музичної культури українського народу, має давні традиції. Своїм корінням воно сягає в період Київської Русі.

Попередниками кобзарів були музики, увічнінені у фресках Софії Київської, оспівані автором «Слова о полку Ігоревім», в якому згадується славний Боян. Історія через криваві січі, нещадний час погубила імена кобзарів, загубила їхні життєписи, їхні могили, та пам'ять народна зберегла кобзарські думи й пісні, що через століття передали ГОМЕРИ УКРАЇНИ — кобзарі, які світять своїми барвами, почуваннями, лицарством у любові та ворожнечі розмахом козацької відваги та філософської вдумливості. Шлях кобзарів — це шлях народу.

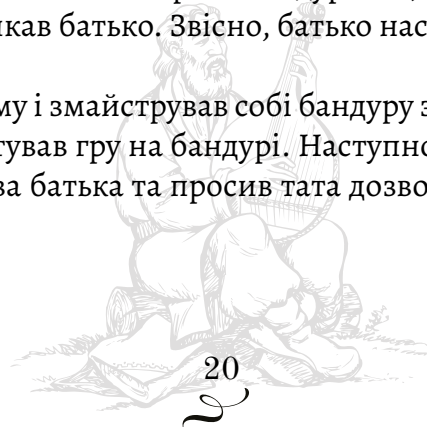
Іван Пимонович Ляшенко-Старченко

У слободі Підгородня у другій половині ХІХ століття народився (дата народження невідома) в родині середняків-селян хлопчик. У віці восьми років хлопчик перехворів на віспу, внаслідок чого загубив зір. Батьки хлопчика були занепокоєні долею дитини, оскільки були похилого віку. Вони вирішили віддати Іванка в науку до полтавського кобзаря Федора Кушнерика, який вивчить хлопчика гри на бандурі. Батьки Івана були впевнені, що таким чином їхній син завжди заробить собі на шматок хліба.

Ярмарок шумів та гудів у слободі Підгородня на майдані, (Піонер-майдан), де збиралися майстри з усіх усюд, навколишніх сіл та міст, реміслярі торгувати своїми виробами дерев'яними, глиняними, залізними, селяни — харчами та худобою та всякою всячиною, де завжди на в'їзді на ярмарок сидів уже не молодий сліпий чоловік та тішив старих і молодих забавними, сумними чи жартівливими піснями. Так одного разу Олекса Коваль іще малим хлопчиком уперше побачив і почув бандуру.

Вставши рано-вранці, Олекса з батьком понесли на ярмарок продавати сіно. Поки батько торгував, загубився малий Олекса. Батько забідкався, мерщій шукати малого, голосно гукав. Та знайшов Олексія біля старого бандуриста, а Олексій так захопився грою, що навіть не чув, як його кликав батько. Звісно, батько насварив хлопчика, та не біда...

Олексій прийшов додому і змайстрував собі бандуру з відра та палиці, на яку натягнув дріт, тобто струни, й імітував гру на бандурі. Наступної неділі Олексій уже сам проснувся на ярмарок і раніше за батька та просив тата дозволити хоч трішечки послухати гру старого кобзаря.

Минали роки. Олекса познайомився з Іваном Пимоновичем, зробив сам першу бандуру, зав'язалася ярмаркова дружба між старим бандуристом та Олексою.

Олексія призвали до строкової служби в радянській армії. 1933 року Олекса звільнився з лав армії і дізнався сумну звістку.

Недільного ранку, як завжди, на в'їзді на ярмарок грав бандурист, а поряд розгніваний нелюд гнав коней із підводою просто в натовп. Люди розбігалися, та сліпий чоловік був безпорадний, його збили коні, а бандура, яка годувала його все життя, опинилася під колесами. Іван Пимінович довгий час хворів. Потім, зібравши до купи сили, декілька разів приходив до батька Олекси Ковалю, щоб дізнатися, коли ж прийде додому Олекса з армії та полагоди́ть йому бандуру. Почався страшний голод, бандура-годувальниця була розбита.

1933 року Іван Пимінович Ляшенко-Старченко помер від голоду. Світла пам'ять та царство небесне кобзарю.

*Зі спогадів члена Спільноти кобзарів України Лесі Коваль
Алла Ганжа-Родзянко*

БАГАТОГРАННИЙ ТАЛАНТ НЕВИЧЕРПНОЇ КРАСИ І ЛЮБОВІ ДО РІДНОГО КРАЮ — ІВАН БУТ

З історії Підгородного.

7 липня 1886 року у вільній козацькій слободі Підгороднє народився великий сподвижник кобзарського мистецтва, людина надзвичайно талановитої самобутньої вдачі, наш український самородок — Іван Савович Бут.

Ув'язнена любов з надією сплелися,
З лихих людей від холоду та зла,
Жупан та кобза до Сибіру подалися
Там виглядати волі та тепла...

Ці рядки я написала, коли вперше почула про трагічну долю нашого земляка. Репресований

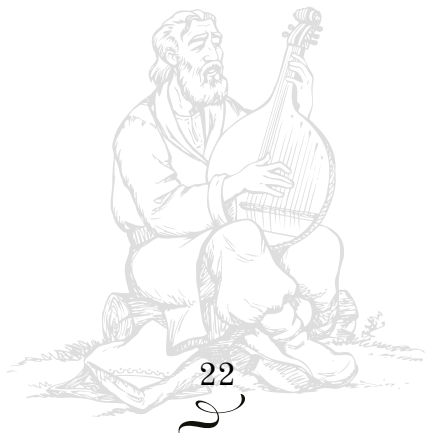
на десять років заслання, а потім реабілітований, І. С. Бут зазнав тяжкої долі. Про його життєвий шлях описано в книзі Івана Шаповала «Взяв би я бандуру».

Перечитуючи рядки спогадів родичів І. С. Бута, запам'яталися його слова: «Свої ж мене і з'їли».

Та як там не було, все стає на свої місця, пам'ять не померла про хорошу людину у вдячних підгороднян, яким І. С. Бут залишив велику духовну спадщину.

7 липня 2015 року вдячні нащадки його родини встановили і відкрили пам'ятник Іванові Буту. Ініціатором встановлення пам'ятника був правнук Івана Савича генерал-майор, заслужений юрист України Віктор Миколайович Бабенко.

Автором пам'ятника є талановита і патріотична людина Володимир Ілліч Нижник. Своїм коштом він встановлює пам'ятники загиблим воїнам АТО на Алеї слави в Краснополлі.

Віктор Бабенко (перший ліворуч), Алла Ганжа-Родзянко, Володимир Нижник

Тож повертаємося до розповіді про Івана Савича Бута. Що це був за чоловік? Які сліди він залишив по собі?

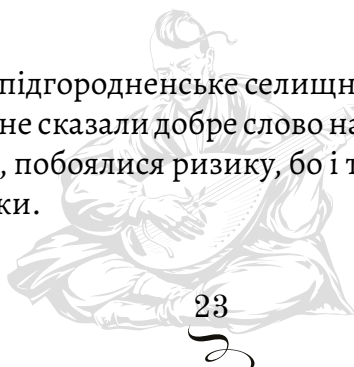
Івана Савича підгородняни любили, щиро і сердечно поважали за все добре, корисне, що він робив для односельців, для колгоспів. Проте знайшлися і такі люди, кому він був чимось на заваді. Був такий час, коли в епоху сталінського режиму широко заохочували людей писати доноси. Щоб лагідніше звучало, ці доноси називали «сигналами».

Достатньо на когось подати куди слід отой «сигнал», одразу ж підозрілого заарештовували і дуже часто без суду й слідства засилали до в'язниці.

Під наглядом були навіть люди, котрим, здавалося, Сталін довіряв. У той час кращі люди назавжди покидали Україну. Отак за «сигналом» двох підгороднянських донощиків заарештували і заслали до Сибіру І. С. Бута. Бут їх знав і про це пізніше скаже своїй дружині: «Я думав, що Сталін розбереться, вірив у народну мудрість. Усе мине, а правда лишиться».

Коли чорним «вороном» забрали Івана Савича, у Підгородному пішов розголос: «Та невже й нашого Івана Савича забрали? Що це таке? За що ж це? Чим він завинив? Та хіба ж отака людина може стати «ворогом» свого народу? Ні, це щось не те. Ну, який же він націоналіст???»

Цікаво, а куди дивилося підгородненське селищне керівництво? Чому, коли на їхніх очах відбувалося беззаконня, не сказали добре слово на захист жертви наклепників Бута? Були такі, але не наважилися, побоюлися ризику, бо і того, хто захищав би, враз назвали б «ворогом», взяли б до кутузки.

Люди були залякані, боялися одне одного, замикалися в собі, щоб не потрапити в халепу.

Просто на роботі, коли Іван Савич демонстрував кінофільм, заскочили кадебісти. Вони дали йому докрутити стрічку, а потім 31 жовтня 1937 року посадили в кутузку і повезли у Дніпропетровську в'язницю. Нікого з родини на побачення не допускали. Згодом сім'я Бута дізналася, що їхнього батька засуджено на десять років і вислано до Сибіру як «ворога» народу.

За, що ж така кара? За що постраждав Бут? У чому його вина?

«Видно, за жупан червоний, вишиванку й пишні козацькі вуса», — згадує донька Бута.

У довідці від 25.05.1969 р. на ній печатка Дніпропетровського суду, читаю: «Справу по звинуваченню Бута Івана Савича, 1885 року народження, який до арешту працював кіномеханіком в клубі с. Підгороднього, переглянуто 19.05.1969 р. Президією Дніпропетровського суду відмінено, що стосується Бута Івана Савича припинено за відсутністю в його діях складу злочину. Заступник голови облсуду В. Буркун».

«Після того, як заарештували батька, — згадує донька Бута Ніна, — постраждала вся сім'я. Мене з комсомолу вигнали як дочку “ворога”. А коли вступила до технікуму, теж вигнали».

Коли Іван Савич повернувся додому, його не впізнали: слабкий, худий, хворий дідусь. Кинулись лікувати — не було за що. Дружина продала хату та інше збіжжя, але вже були безсилі повернути втрачене на засланні здоров'я.

Згадуючи своє минуле, Іван Савич повів сім'ї, яка бідувала без свого годувальника: «Слідчий прискіпливо питав мене, навіщо я носив старовинне українське вбрання, я тоді відповів:

— Я українець, люблю рідну мову, свою Батьківщину! Шаную звичаї своїх предків. Я сам шию жупани, шаровари, кожухи, чоботи. Своїми руками вишиваю і, звичайно, одягаю вишиванку. Це робив, коли виходив на сцену, керував капелою бандуристів. А що, хіба не можна?

— Вы мне не задавайте вопросов, а отвечайте, не прикидывайтесь невинной овцой. Вы же настоящий националист!! Враг народа!!! — гримів слідчий».

Опинившись не із власної волі в Сибіру, далекій тайзі, Іван Савич дуже тяжко працював, а коли наставав вечір, час відпочинку, його серце огортала велика туга. Думи летіли в рідну Україну, де зруйноване його родинне гніздо, де залишилася напівсолодкою, немічною, збідніла чимала сім'я. До щему боліло серце. Він шукав виходу для своєї знедоленої душі. І знаходив. Єдиною йому відрадою і втіхою була пісня та музика. Де ж узяти кобзу? Знайшов він гідну деревину та телеграфний дріт для струн і зробив примітивну

бандуру. На ній сам грав, ще й побратимів звеселяв. Повернувшись до рідного Підгородного, відразу ж пішов працювати до місцевого радгоспу. Але хвороба брала своє. Треба було лікуватись. Він привіз із собою дві тяжкі хвороби, пов'язані з легенями та шлунком. Колись дужого та бадьорого покидали сили...

Довго в Підгородному Іван Савич не затримався. Чому??? Він не міг знести гіркої образи. Якось сказав: «Свої ж зжили мене зі світу».

1948 року родина Бута виїхала до Карлівки, що на Полтавщині. Там працював у МТС електриком, але недовго, здоров'я, підірване в тайзі, в болотах, з комарами, призвело його до безсилля.

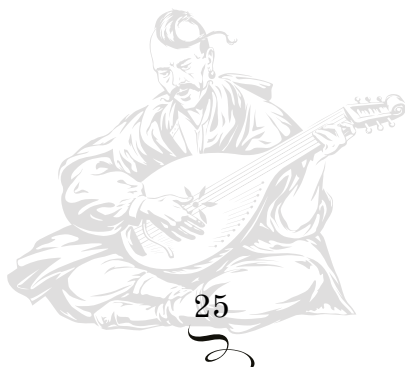
30 вересня 1948 року Іван Савич помер. Там, у Карлівці, його й поховали. Прожив І. С. Бут 60 років.

Повернути життя І. С. Бута неможливо, повернути роки, проведенні в засланні, теж неможливо. Але ніколи не пізно повернути людині добре ім'я.

Людина знаходить безсмертя через справи свої. Іван Савич Бут залишив по собі добрий слід на землі, щоб майбутні покоління заслужено згадували його щирим, добрим словом. Довічна йому слава!!!

У роботі використано спогади: доньки Ніни Бут, сестри Марії Бут, племінниці Ніни Харченко-Бут.

Алла Ганжа-Родзянко

*Пам'ятний знак біля Центру кобзарського мистецтва Івану Савичу Буту.
Артем Пухкальський, соліст ансамблю бандуристів «Підгородненські козаки»
та народного фольклорного ансамблю «Криниченька»*

НАРОДНИЙ КОБЗАР — КОВАЛЬ

Над Кільченню у вишневий вечір
Пісня бандуристів лине вдаль,
То співає людям, крає словом серце
Чарівник і майстер Олексій Коваль.

Костянтин Дуб

Життя і творчість Олекси Семеновича Ковалю вражають своєю красою і змістовністю, а смерть – трагічністю.

Народився Олекса Семенович 23 березня 1909 року в селі Підгородному на Дніпропетровщині. Вчився в талановитих кобзарів: Феодосія Часника, Івана Бута. Він не тільки чудово співав і грав на бандурі, а сам же і виготовляв ці музичні інструменти. Майстрував бандури та дарував людям. Найбільше експонатів, які він виготовив, зберігалось у місцевому Підгородненському краєзнавчому музеї. Утримував музей, але жодної копійки за це не взяв, навпаки, інколи вкладав у музей кошти зі своєї мізерної пенсії. Він був талановитим художником-різьбярем, про що свідчать на його бандурах портрети Тараса Шевченка, Дмитра Яворницького, Лесі Українки, Григорія Сковороди, художні тарелі.

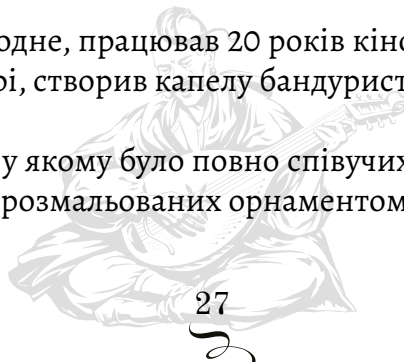
О. Коваль хоробро пройшов усю війну, про що свідчать його бойові нагороди. А в перервах між боями брав свою супутницю бандуру і веселив козацькі серця. Не раз солдат і його кобза були поранені, але поверталися у стрій. Коли полатати її було неможливо, Олекса виготовляв нову у фронтових умовах.

Так пройшов він усі безодні
Громових війни смертей,
Й світло миру в Підгороднє
В дар приніс він для людей.
Знову співом він привітним
Життя славив мирним днем
І боровсь зі злом несмітним
Дум Шевченкових вогнем...

О. Токаренко

Повернувшись у Підгороднє, працював 20 років кіномеханіком. Одночасно навчав молодих людей гри на бандурі, створив капелу бандуристів.

Виплекав казковий сад, у якому було повно співучих пташок. А його бджоли жили в дивовижних «палацах» — у розмальованих орнаментом вуликах.

Зустрічався з Дмитром Яворницьким. О. Зобенко подає нарис у діалогах — зустріч Олекси Ковалю з Д. Яворницьким, де Олекса розкриває свої мрії. Йому дуже хотілося, щоб жила пісня і не переводилися кобзарі. Щоб люди до праці були охочі. Щоб сади буяли, бджоли роїлись...

Любив читати, зібрав бібліотеку, користуватися якою дозволяв людям, які цінували скарби рідної культури України. Він зібрав для місцевого музею понад 1000 експонатів і був першим його директором.

Олексу Ковалю відвідувало дуже багато гостей, яких він частував чумацькою кашею, яку вмів смачно готувати. І Шаповал порадив завести щоденник, в який його гості могли б записувати свої враження, поради, думки. Ці записи допомагають краще зрозуміти світ О. Ковалю.

Учні 10-го класу 1970 року записали: «...Ви повели нас до краєзнавчого музею, розкрили душу експонатів, які любовно зібрали для свого покоління. Дякуємо за Вашу обізнаність з рідним краєм, з культурою і за цікаву розповідь». Гості були захоплені гостинністю і привітністю господарів, красою людської душі.

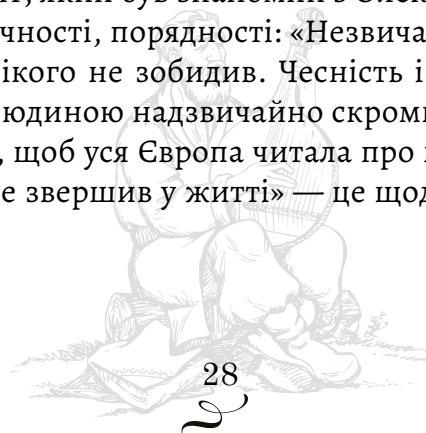
Сумлінно й досконало робив усе, що йому доводилось, — від різьбярства й співу до показу кінофільмів. Визнаний кращим кіномеханіком області й нагороджений орденом «Знак пошани».

У 1970-х роках О. С. Ковалю почали звинувачувати в націоналізмі... Хіба любити свою Україну, її культуру, мову — злочин? У районі попередили, щоб припинив шкідливу націоналістичну діяльність.

Непокоїли Олексу розбещеність народу, масова зажерливість, крадіжки, пияцтво, наркоманія. Ніхто працювати не хоче, а без праці втрачається сенс життя. Незадовго до смерті Олексу відвідав Л. Головаха, якому він скаржився, що люди вважають його диваком не від світу цього, мовляв, кращий у республіці майстер з виготовлення бандур і ні копійки не мав від цього.

Незрозумілою залишається смерть бандуриста. Щось пригнічувало О. Ковалю. 17 жовтня 1978 року він наклав на себе руки. Його твори — в музеях Дніпропетровська, Києва, Харкова. Бібліографія налічує близько 40 позицій у виданнях України.

Журналіст Аркадій Левіт, який був знайомий з Олексою близько 16 років, наділяє його рисами доброти, сердечності, порядності: «Незвичайна була людина. За все своє життя ніколи не збрехав, нікого не зобидив. Чесність і доброзичливість — дивовижні». Олекса Семенович був людиною надзвичайно скромною, не любив слави навколо свого імені. «Не заслужив я, щоб уся Європа читала про мене. Хто я? Злидений пенсіонер. Нічого особливого не звершив у житті» — це щодо статті в журналі «Культура и жизнь».

Образ Олексія Ковалю увічнили скульптор В. Петренко і сам час. Кобзарські традиції продовжує донька кобзаря — Олександра Олексіївна Коваль. Нині її дім — осередок культурного життя міста. З любов'ю, як і її батько, розповідає історію Підгородного.

«О. С. Коваль — самобутній талант, який вийшов з народу й увібрав на лоні української природи, з народного життя найпрекрасніші звуки, які не кожному дано було відчувати. Через нього кожний відчув їх. Ці звуки він втілював у музику. Його древній, священний народний інструмент — кобза-бандура — говорив до народу його сльозами і його радістю».

В. Т. Сидоренко, композитор

Підгородне з давніх-давен славиться своїми кобзарями, одним із яких був О. С. Коваль, відомий на Придніпров'ї бандурист, майстер кобзарського мистецтва, народний умілець, краєзнавець.

ОЛЕКСІЙ СЕМЕНОВИЧ КОВАЛЬ народився 23 березня 1909 року в с. Підгородному в багатодітній сім'ї незаможних хліборобів. Іще підлітком батракував у німецькій колонії, згодом працював у колгоспі. Незважаючи на труднощі, навчався у школі, закінчив шість класів. Юнаком брав участь у художній самодіяльності в підгороднянському клубі, грав у оркестрі на домрі. Його наставниками були на той час кобзарі-односельці: Іван Лященко, Іван Бут і Феодосій Часник, мешканець м. Катеринослава.

Щоб потрапити до свого вчителя Ф. Часника, Олексій цілий рік у погоду та негоду пішки проходив 15 км до Катеринослава. Молодий кобзар став першим послідовником свого вчителя. Дуже скоро пішла добра слава про кобзаря Ковалю. У 18 років Олексій сам змайстрував бандуру за кресленнями Гната Хоткевича. 1930 року його призвали до лав строкової служби. Після демобілізації 1933 року працював на металургійному заводі ім. К. Лібкнехта. Від заводу його як письменного скерували до школи. У цій школі він викладав і столярну справу, яку добре знав від батька. Без відриву від роботи закінчив курси кіномеханіки і став працювати за фахом у рідному селі. 1935 року Олексій Коваль одружився із вчителькою О. О. Гуліною. Мали двох дітей: Аллу та Лесю.

1939 року Олексій Коваль зустрівся з академіком Д. І. Яворницьким — «Кобзарським батьком». Ця зустріч зіграла важливу роль у житті О. Ковалю. Прослухавши кобзарські пісні під бандуру у виконанні Олексія, Дмитро Іванович сказав йому: «Спасибі, синку, що потішив душу. Не занепадайте духом — такі пісні і спів такий не можуть бути непотрібними. Сміливіше йдіть до людей, виступайте перед широким загалом, не замикайтесь у своєму Підгородному». Потім дістав книгу і подарував Ковалю зі словами: «Візьміть, Ви тут побачите різні варіанти кобз... Може, ще утнете таку кобзу, що прославиться як скрипка Страдіварі. Головне вірте в себе, у свій талант і у свої можливості. Підстави для того незаперечні». Розмова з Д. І. Яворницьким дійсно надала О. Ковалю снаги, щоб удосконалюватися в улюбленій справі — і у кобзарстві, і в майструванні бандур. У бандурах, зроблених його руками, постійно з'являлись нові елементи, чи у звучанні, чи в декоративному оздобленні. З таким натхненням робив бандури, наче бачив, що перед ним Дмитро Іванович, живий, захоплений, такий простий і душевний, як дійсно найрідніший батько.

1941 року від перших днів Великої Вітчизняної війни Олексія Семеновича мобілізували фронт. Узявши гвинтівку в руки, він не зрадив кобзи, забрав її з собою на фронт. Служив у саперній роті, щодня доводилося дивитися у вічі смерті, але з кобзою не розлучався. У нелегких умовах в перервах між боями Коваль знаходив потрібне дерево, видобував його, прикріплював струни, і знову лунала незмінна пісня підгороднянського кобзаря, кликала на битву з ворогом.

У перервах між боями, на привалах і у вільний час виступав перед однополчанами. А іноді перед атакою кобзар співав пісні на вірші Шевченка, народні думи про козацьку звитягу, плач невольниць-дівчат, вивезених до Німеччини. Якось доповіли про воїна-бандуриста генералові, і він особисто завітав у бліндаж, де був Олекса Коваль, і попросив: «Утни веселої, щоб від серця відлягло». Кобзар заграє і заспівав українські пісні. Генерал був захоплений і звелів пошити для Ковалю козацький одяг для імпровізованих концертів.

У своїх спогадах Олексій Семенович розповідав: *«Під час війни, коли лежав у шпиталі після поранення обох ніг під Севастополем, тільки-но звівся на ноги, зробив кобзу, а потім грав і співав пораненим товаришам»*. Після одужання знову був на передовому фронті. Захищав Одесу, Сталінград, Кавказ. Брав участь у взятті Кенігсберга, штурмі Берліна, розписався на Рейхстазі. Олекса Коваль був нагороджений дев'ятьма медалями, серед них: «За відвагу», «За бойові заслуги», «За оборону Сталінграда», «За взяття Кенігсберга», «За взяття Берліна».

1946 року О. С. Коваль повернувся з війни додому, в Підгородному продовжив працювати кіномеханіком у клубі. Очолював ансамбль бандуристів, який виступав на обласних і районних оглядах, олімпіадах і отримував нагороди. Майже 40 років, аж до пенсії, О. С. Коваль працював кіномеханіком у селищному кінотеатрі ім. Шевченка.

Завдяки його невтомній і самовідданій праці, а також інших кінопрацівників кінотеатр став улюбленим місцем відпочинку селян. Олекса Семенович завжди турбувався про культурний відпочинок трудящих. Перед сеансом можна було послухати виступи художньої самодіяльності та самого Ковалю з бандурою. 1966 року за участь у художній самодіяльності агіткультбригади та праці в кіномережі Олексу Семеновича нагородили орденом «Знак пошани».

О. С. Коваль — організатор і перший директор історико-краєзнавчого музею на громадських засадах. Він залагоджував питання про відродження музею, із захопленням працював над створенням експозиції музею разом зі своїм односельцем, теж бандуристом О. А. Солодким — проводив ремонт приміщення, ходив селом і збирав експонати. Дуже цікаво він проводив екскурсії. Під час роботи в музеї О. Коваль завжди згадував Д. І. Яворницького, його ставлення до роботи у краєзнавчому музеї. Особливо він перейняв цікавість до старовини, історії рідного краю. Знаючи історію кожного експоната, він давав змістовні пояснення. І всі ці речі немов оживали перед очима відвідувачів. І все це робив не абияк, а з глибокою любов'ю до всіх скарбів матеріальної культури наших предків. Олекса Семенович казав: *«Цим я живу. Мені легше і веселіше робиться на душі, коли щось добре зроблю для громади»*.

Слід відзначити, що музейна справа О. С. Ковалю не минула марно. У музеї продовжував роботу свого вчителя і наставника Анатолій Цвітков, згодом музей очолювала донька О. С. Ковалю. Тепер це комунальний заклад Народний історико-краєзнавчий музей ім. О. С. Ковалю.

За свій вік Олекса Семенович виготовив понад 30 бандур із різного дерева: груші, осокору, верби. Найбільше він любив робити з червоної верби, казав, що це дерево мілке, гнучке, не псується від вологи та сонця. Крім виготовлення бандур, Олекса Семенович займався різьбярством. О. Коваль згадував: *«Вирізувати з дерева побутові предмети я почав, ставши пенсіонером, бо раніше на це часу не вистачало»*. Особливо зацікавили його побутові речі, що були у вжитку в старовину: ложки, миски, коромисло, клепачки, чашки, вагачки для пирогів, козацькі люльки тощо. Ці речі, зроблені «золотими руками» Олекси Семеновича, набували декоративно-художнього характеру, виявляли високу майстерність у різьбленні та розписі.

О. С. Коваль постійно проглядав календарі, знаходив знаменні дати та задумував ювілейні дарунки. Іноді на виготовлення подарунка він витрачав по пів року.

Цікавий подарунок він виготовив до 250-річчя від дня народження видатного просвітителя, філософа та поета Г. С. Сковороди. Олекса Семенович зробив дерев'яну сковороду з груші, сказав: *«Сковорода — Сковороді»*. Новий витвір був прикрашений по бортику декоративним орнаментом, а на дні портрет Сковороди з палицею в руках і торбою за плечима та вірш Рильського. Цієї сковорідки майстер не давав жодному музею, відповідав: *«Цю річ я робив не для продажу, а для музею Г. С. Сковороди. Туди і віддам»*. 12 листопада 1972 року він особисто відвіз на батьківщину філософа і поета до села Сковородинівки та подарував Національному літературно-меморіальному музею Г. С. Сковороди.

Бандури та побутові речі, які виготовляв Коваль, зберігаються в різних музеях України: Національному музеї народної архітектури та побуту України в Києві, в музеї Лесі Українки, Українському музеї архітектури та побуту в с. Пирогове, історико-краєзнавчому музеї м. Орджонікідзе, історико-краєзнавчому музеї м. Підгородне, Дніпропетровському національному історичному музеї ім. Д. І. Яворницького.

З бандури почалася дружба Олекси Семеновича з Дніпропетровським історичним музеєм ім. Д. І. Яворницького. Ця дружба живила пам'ять майстра про незабутнього Дмитра Івановича Яворницького. До 115-річчя академіка Д. І. Яворницького О. Коваль подарував до меморіального дому-музею Д. І. Яворницького свою бандуру з монографією: *«В меморіальний будинок Д. І. Яворницького від кобзаря Олекси Ковалю. с. Підгородне 12 лютого 1972 року»*.

За своє життя О. Коваль подарував музею 22 одиниці українських побутових речей: дерев'яні різьблені ложки, різьблена козацька люлька; миски, сільничка, коромисла, музичні інструменти — бандури, контрабас, також два вулики. Один вулик, унікальний своїм художнім образом, був присвячений відомому пасічникові-бджоляреві Петру Івановичу Прокоповичу. Вулик оздоблений українським орнаментом; на стінах його теж прикраси: з правого боку — різьблений куманець, із лівого — козак Мамай.

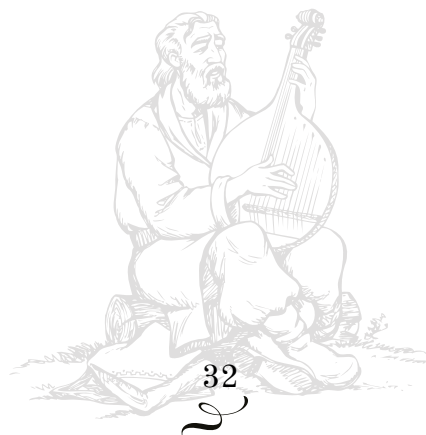
Потім іще неодноразово Олексій Семенович бував у меморіальному домі будинку Д. І. Яворницького під час заходів, на яких співав під бандуру свої душевні українські пісні.

Звертають увагу сюжетні сцени на одній дерев'яній мисці: різьблене зображення хлібороба з волами, дерево з птахом, хлопця з книгою та різьблений напис з вірша Т. Г. Шевченка: *«Давно те діялось... Кругом листочки обведу та й списую Сковороду»*. Особливо привертає увагу тарілка з різьбленим написом: *«Хліб — радість, життя»* та декоративне коромисло з різьбленим написом: *«Хліб — батько, вода — мати. Бережи воду, дар природи!»*.

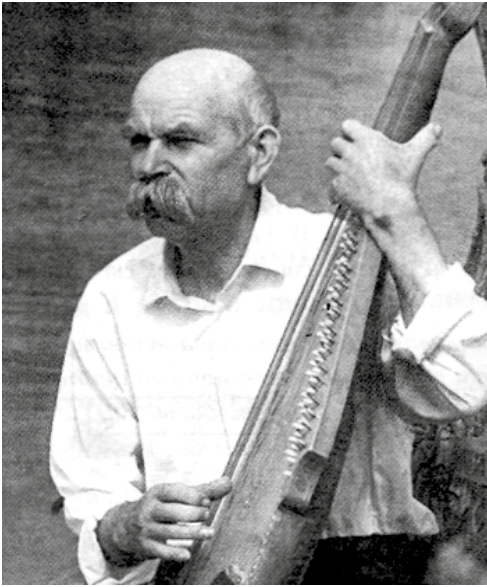
Ще цікаво відзначити, що О. С. Коваль був відомим у селі книголюбом, його власна чудова бібліотека налічувала 1000 книг. Чимало з них мають автографи О. Гончара, П. Усенка, Єжи Єнджеєвича, С. Воскресенка, М. Нечая, В. Чемериса. Його бібліотека почалася з першої книги «Кобзаря» Т. Г. Шевченка, яку 1914 року йому подарував батько на день народження. З ним він був усе своє життя. Усе, що виходило у світі про Шевченка, Олекса Семенович намагався розшукати, зберегти та виготовити речі, пов'язані з поетом. Також О. С. Коваль був ініціатором і організатором створення пам'ятника Тарасові Шевченку у м. Підгородне 1964 року (робота скульптора В. Петренка).

Життя і творчість Олекси Семеновича Ковалю вражають своєю красою і змістовністю. Кобзар за своє життя зробив, що міг, щоб пісня жила, але в задушливій атмосфері 1960—1970 років душа вже нестерпно боліла. Серце Олекси Семеновича не витримало болю і він пішов із життя 25 березня 1979 року Похований у м. Підгородному, на його могилі земляки встановили пам'ятник місцевого скульптора В. М. Петренка. Нині його іменем названо вулицю у м. Підгородне. 2009 року на його будинку встановили пам'ятну дошку, на туристичній карті Дніпропетровщини прокладено маршрут до садиби. Того ж року Народному історико-краєзнавчому музею присвоєно ім'я О. С. Ковалю. Вшановуючи пам'ять про свого відомого земляка, в музеї оформлено розділ про нього. На стенді представлено особисті фотографії, документи, речі, бандуру, українську сорочку, в якій він співав пісні, робочий верстат та інструменти майстра.

Леся Коваль

ГОМЕР ПІДГОРОДНОГО

Гомер Підгородного — Олексій Семенович Коваль, народився 23 березня 1909 року в сім'ї хліборобів Семена та Лукії Коваль. Родовід Ковалів сягає у запорізьку давнину. Згадаймо, що Підгородне в минулому було запорізьким зимівником. Тут над живописною красунею Кільченню, обставленою ошатними дубами, яворами, липами та розлогими вербами, білили хатки. У них проживали батьки, діти запорожців. Одразу за селом на різнотравних луках випасалася худоба: коні, вівці, корови. Фактично це була продовольча база, міцний тил, який пильно охороняли старі запорожці. Підгородняни поселялися на обох берегах Кільчені, яка повелася кільцями в очеретах, рогозах, оситнях та кучерявих вербах аж до глибокої Самари.

Хлопчиком Олесь ходив аж до Самари, де в дельті Кільчені було засновано Катеринослав. Навесні, коли стихала повінь, там вода вимивала різні старовинні речі, які пізніше О. Коваль позносив у музей. Згодом музей удостоїли імені Олекси Ковалю.

На лівому березі Кільчені, недалеко від гирла, було розташовано німецьку колонію Кронсгартен. Поруч із Катеринославом I — Кільченським на правому березі Самари друга німецька колонія Йосипівка. Часто розповідав невтомний природолюб і про ті часи, і про рідну Кільчень. І ось хата Олексія Ковалю вдивляється в кільченську блакить, де над хвилями кигиче чайка, ластівка черкає своїм крилом прозорість води. І тече вона тихо, хлюпотить в очеретах і вербах, озивається струнами Кобзаря...

Сама доля розпорядилася так, що Олекса поселився над Кільченню, звідки випливали вранішні тумани, долітали голосні жаб'ячі концерти, чутно було скрики чайок, невидимих очеретянок. А як лунали солов'їні тьохкання, протяжні мелодії іволги, імітації шпаків, вистукування дятлів, кування зозул, скрегіт сорок, симфонічні голоси всього прикільченського птаства та незбагненної краси і ніжності лірична дівоча пісня! Тепер на правому березі Кільчені розрісся парк імені Олекси Ковалю, біліють осики, сягають неба явори, там відлунює минулий час.

У кожного митця були свої наставники, які передавали свою творчу естафету. В Олексія Семеновича першим таким учителем був старий «Перебердя» Іван Пиминович Ляшенко. За безкорисливість та бідність його прозвали Старченком.

Наступний кобзар — Федот Часник, розвинув талант Олекси. 1926 року керівник художньої самодіяльності Підгороднянського сільського клубу Іван Бут запросив Феодосія

Часника керувати хором та ансамблем бандуристів. У його хорі було 60 підгороднян. Це була людина високої музичної культури. Його репертуар уміщував сотні українських пісень. У цей період Олекса вчився сам виготовляти бандури. Як Часник переїхав на вулицю Пушкіна (Дніпропетровськ), то до нього за 15 кілометрів ходив вчитися гри на бандурі Олекса. Вчив Ф. Часник методом повторення. Сам програє пісню й запрошує: «А тепер повтори». І вдало повторював Олекса зі своїми варіаціями, бо подобалась йому творча наука.

Запам'ятав Олекса свого майстра: справжній козарлюга, з пишними вусами, у вишиванці. Голова сріблиться сивиною, очі добрі, лагідні. Зробив йому Олекса свою бандуру, а стару кобзу Феодосій Олексійович подарував Дмитрові Івановичу Яворницькому.

Остаточо сформував кобзарський світогляд Олекси Ковалю Іван Бут. Тут, у Підгородному, 1920 року І. Бут створив своєрідний народний театр. У ньому ставилися п'єси: «Невольник», «Родина Шіткарів», «За двома зайцями» і багато інших. Активними гуртківцями були вчителі: П. Гриценко, О. Калініченко, селяни: П. Ганжа, П. Гончар, О. Коваль, Л. Лінська, І. Санжаровський, О. Кузьменко, родина І. Бута. Пізніше у цьому драмгуртку брали участь П. Надрега, Г. Каракай, Л. Чеберячко та інші. Декорації виготовляв Іван Бут, а тоді — Федір Бабенко.

Душею драмгуртка був Іван Бут. Він грав провідні ролі. Як декламатор читав поему Т. Шевченка «Катерина», писав сценарії, диригував кобзарською капелою. Коли у Підгородне приїхав відомий співак І. С. Паторжинський, то І. Бут зіграв свою улюблену пісню «Взяв би я бандуру», а Паторжинський заспівав.

Іван Бут навчив Олексу грати на бандурі різножанрові пісні, особливо любив співати про І. Сірка:

Ой, як крикнув отаман Сірко
Та на своїх козаченьків:
— Та сідлайте ж ви коні, хлопці-молодці,
Та збирайтесь до ворога в гості...

У книзі Івана Шаповала «Взяв би я бандуру» розповідається про те, як І. Бут познайомив Олексу Ковалю з Дмитром Івановичем Яворницьким. Відтоді Д. Яворницький став для Олексія козацьким батьком, ознайомлював його з історією кобзарів та лірників України. Ця зустріч з академіком, істориком усе життя надихала нашого кобзаря. Уже після смерті вченого біля його будинку О. Коваль виконував пісні «Ой за гаєм зелененьким» та «Запорізький марш». У будинку Яворницького була бандура, яку 1928 року на замовлення академіка виготовив підгороднянський майстер І. М. Скляр. На відзнаку 115-річчя вченого О. Коваль подарував свою кобзу з монографією «В меморіальний будинок Д. І. Яворницького. Від кобзаря Олекси Ковалю, с. Підгородне, 12 лютого 1972 року». В історичному музеї експонували оригінальну колекцію виробів О. Ковалю: ложки, миски, козацьку люльку, солянку, тарілки, рамковий вулик. Багато речей Олекси розійшлися світом.

Як виробляв свої дивні бандури та унікальні речі О. Коваль? Це було справжнє чаклунство. Спершу народжувалася думка, з'являвся в уяві контур, візерунок, кольори. Зачарована його душа увібрала всіх тих майстрів, з якими зустрічався. Так, Д. Яворницький говорив, що найголосніша бандура з червоної верби, І. Бут привчав до наполегливої праці, старанності, ретельності, відчуття форм і краси.

Олексій Семенович розробив і втілив у життя свою технологію виробництва бандур. В її основу покладено структуру, яку описав Гнат Хоткевич, але доповнив, віднайшовши нові варіанти творення, які зумовлені подальшим вдосконаленням технічних засобів, появою нових верстатів.

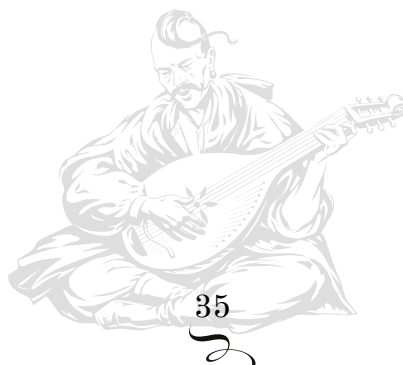
Слава про бандуриста з берегів Кільчені, майстра різьбляра облетіла всю Україну.

З бандурою і гвинтівкою Олексій Семенович пройшов від Сталінграда до Берліна, зібрав дві тисячі експонатів, виготовив 35 бандур, створив багато дивовижних речей. У своєму репертуарі мав понад двісті пісень, озеленив Кільчень. Та раптово обірвалась його струна і застиг він у скульптурі нашого земляка — скульптора В. Петренка Вдивляється Олексій Семенович у мерехткі хвилі, а вони вигойдуються біля його підніжжя над Кільченню. Донька кобзаря грає на бандурі батька, увічнюючи його образ.

Над Кільченню у вишневий вечір
Лине спів бандури в розпростерту даль,
То співає людям, гріє словом серце
Чарівник і майстер Олексій Коваль.

У роботі використано матеріали доцента Дніпровського державного університету К. С. Дуба.

Алла Ганжа-Родзянко

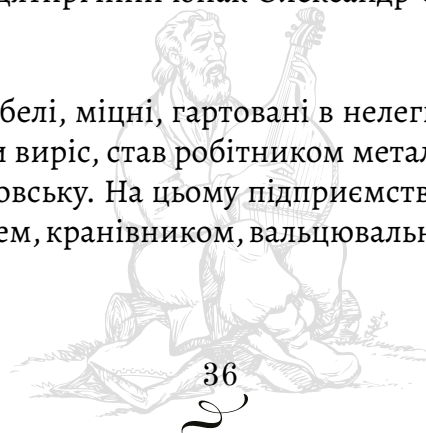
МАЙСТЕР ДИВОВИЖНОЇ КРАСИ — ОЛЕКСАНДР СОЛОДКИЙ

ОЛЕКСАНДР АНАНІЙОВИЧ СОЛОДКИЙ народився 27 березня 1911 року в селі Підгородному, в сім'ї селянина-бідняка. Ще з дитинства його вабила гра на бандурі. З юних літ навчався цього в талановитого земляка, бандуриста Івана Савича Бута.

Старший наставник не тільки допоміг опанувати народний музичний інструмент, а й передав юнакові секрет виготовлення бандур. Так, 1929 року під керівництвом Івана Савича його учень, вісімнадцятирічний юнак Олександр Солодкий зробив свою першу бандуру.

Руки у майстра були дебелі, міцні, гартовані в нелегкій праці. Ще в юнацькі роки наймитував у багатіїв, а коли виріс, став робітником металургійного заводу імені Карла Лібнехта у місті Дніпропетровську. На цьому підприємстві Олександр Ананійович працював 31 рік: був каменярем, кранівником, вальцювальником колесопрокатного цеху.

За спогадами О. С. Ковалю, на початку ХХ століття більшість підгороднян залишалися неписьменними, і його товариш, кобзар О. Солодкий закінчив лікнеп — курси ліквідації неписьменності в дорослому віці.

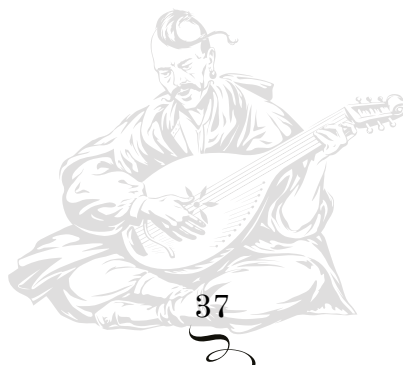
Олександр Ананійович був відомий не тільки як бандурист, а й як чудовий майстер-різьбяр. Він виготовляв дерев'яні миски, ложки, виделки. Не можна було без захоплення дивитися на витвори його рук: рубель, качалку, товкач, орнаментовані вироби неймовірної краси. Вийшовши на пенсію, Олександр Ананійович продовжив улюблену з юності справу — почав виготовляти бандури. Всі вони були оздоблені по-різному; один музичний інструмент завітчаний калиновим орнаментом, а інший усяпаний дрібним барвінком. Свої бандури майстер прикрашав інтарсією та інкрустацією, а на ручці грифа часто виточував пташину голівку або й цілого птаха. Дві бандури О. А. Солодкого розписав петриківський художник, заслужений майстер народної творчості УРСР Ф. С. Панко. Одна з них у Києві, в Музеї народної архітектури та побуту. Другу бандуру з петриківським орнаментом придбав Дніпропетровський історичний музей ім. Д. І. Яворницького. На багатьох обласних, республіканських, всесоюзних фестивалях самодіяльної народної творчості побували вироби підгороднянського майстра О. А. Солодкого.

Подвір'я О. Солодкого нагадувало казковий рай. Вирізьблені ворота, на яких було викарбовано «Ласкаво просимо до хати», віконниці, годівниці для пташок, ганок. А яка гарна була альтанка! Кожна дрібниця в його дворі була талановито з любов'ю змайстрована. Щедрий, гостинний міцний, високий, з добрими очима, доброзичливий, часто допомагав, коли до нього зверталися учні підгороднянської музичної школи з класу бандури В. Сірик, Л. Барабан, особисто я чи то полагодити бандуру, чи замінити обірвані струни на інструменті. Він старався чогось навчити, щось підказати, а ще похачувати запашними яблуками та виноградом із власного саду. До Олександра Солодкого часто приїздили художники, краєзнавці, літератори, школярі. Вони слухали пісні митця в супроводі бандури.

Помер у м. Підгородне 20 листопада 1984 року.

Для роботи використано матеріали Комунального закладу Дніпровської центральної районної бібліотеки

Алла Ганжа-Родзянко

ВІРШОВАНА МІКРОЛЕГЕНДА ПРО МАЙСТРА-РІЗЬБЯРА ОЛЕКСАНДРА СОЛОДКОГО

Солодкий дерево із малку полюбив,
Натхненно вирізав усе із нього,
З живих клітин односельчан різьбив,
Талантом обдарований від Бога.

Листком жовтавим осінь шелестить,
Сніги метуть, і вітер лютий свище —
Творчих думок негоді не спинить,
Злітають до зірок, а може, й вище.

Миски, ложки, праник, качалка,
Побутові речі — умільця одна грань,
Із калини витесана чарка —
У дереві віднайдена Грааль.

Як Паганіні в скрипку, в дерево вслухавсь,
І щебет птиць у нім йому вчувався,
І легко кожен виріб майструвавсь,
Бандурною струною озивався.

Орнамент, візерунок різьбяр,
Портрет Шевченка — витвір його долі,
Стозвука, голосна бандура кобзаря —
Козацька пісня в колосистім полі.

У майстра були руки золоті,
Його бандури в світі розійшлися,
Змальовані ним ангели й святі
З ікон у синь небесну вознеслися.

Без подиху застигну, занімію:
Говорить дерево, душа його тремтить...
Творця обличчя з далини зоріє,
Навчає жить в любові і творить.

Дереволуб, творець бандур, Людина...
Літа припорошив вишневий цвіт.
Безсмертна твоя пісня лебедина,
Підгородян прославив на весь світ.

Аксюта наш йде вашими слідами,
Бандури вміє так, як ви, робить.
В них голос ваш із мріями й думками,
Оживлений, із нами гомонить.

Шануймо славетний талант самотній,
Допоки в їхній славі незгасній живем,
Вслухаймося в голос бандур незабутній,
Безсмертні їх образи в серці несе!

Костянтин Дуб

ПОЕТ, ТВОРЕЦЬ ЗІ СЛОВОМ МОЛИТОВНИМ — МИКОЛА САРМА-СОКОЛОВСЬКИЙ

Україна — дивовижний світ,
А в ній Шевченків «Заповіт»,
І Дніпро, як море,
І степи, і гори.
Україна пісенно-розмовна,
Як опера Лисенка,
Чаром — змістом повна:
Великодня писанка,
Самим Богом писана.
Братове й сестри,
Благоговіте!
Писанку ворогу не дайте
І самі не розбийте.

МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ САРМА-СОКОЛОВСЬКИЙ народився 19 травня 1910 року в с. Хороше Петропавлівського району Дніпропетровської області.

Батько Олександр Олексійович Соколовський був учителем церковно-парафіяльної школи. 1913 року він рішуче став на бік Української автокефальної православної Церкви і був висвячений на священника. 1923 року отця Олександра без суду і слідства розстріляли чекісти за те, що він за християнським обрядом поховав загиблих повстанців із загону Трифона Гладченка.

Мати Миколи — Марія Андріївна Санжаревська — залишилася вдовою з п'ятьма дітьми.

Таким чином тринадцятирічний Микола осиротів. Хлопець іще не знав, що теж піде батьковим страдницьким шляхом. У 16 років, після закінчення школи в козацькому селі Сурсько-Михайлівка, Микола вступив до профшколи при Миргородському художньо-керамічному технікумі. Його вчителями були відомі художники Опанас Сластьон, Фотій Красицький (правнук Тараса Шевченка по сестрі) Миргородські бандуристи Іван Ярош, Іван Скляр навчили молодого Миколу грати на бандурі та виготовляти інструмент. Пізніше Миргород він називав колискою бандуристів. Тут Микола спілкувався з представниками української інтелігенції та перебердями-кобзарями. Саме в ці роки в юнака прокинулася його національна свідомість.

Зі свідоцтвом про закінчення профшколи та бандурою за плечима прибув у червні 1928 року до Дніпропетровська. У Дніпропетровську Микола закінчив дворічні курси при художньо-промисловому училищі, грав у капелі бандуристів при клубі залізничників.

Разом зі своїми однодумцями Микола їздив селами та містами, пропагував українське мистецтво та культуру, граючи на бандурі.

Важкою виявилася доля юного мислителя. 1929 року Соколовського засудили до п'яти років ув'язнення суворого режиму за причетність до СУМ (Спілки української молоді). Покарання відбував у таборах УСЛОНу — Управление соловецких лагерей особого назначения, та на будівництві Біломорканалу. На початку ув'язнення Микола разом із двома українцями здійснили втечу. Цілий тиждень хлопці пробиралися у бік Фінляндії, але наштотувалися на прикордонників. Одного втікача застрелили, а двох (Миколу та його товариша) повернули до табору. За групову втечу мали розстріляти, але за Миколу заступився табірний начальник, який використовував його як художника.

На початку 1934 року Соколовський звільнився і поїхав на Донбас до міста Краматорськ, де жили його мама, брати і сестра. У Краматорську Миколу призвали на військову службу (зарахували до батальйону тилового ополчення). 1935 року батальйон відправили на Далекий Схід. Там Микола захворів на жовтуху, йому дали місячну відпустку, щоб поправити здоров'я. Поїхав до матері в Краматорськ, а згодом — до Дніпропетровська, де на базарі купив військовий квиток, підробив його на своє прізвище, отримав паспорт і приїхав у Київ вступати до художнього інституту. Художник Фотій Красицький допоміг своєю протекцією Миколі вступити відразу на другий курс.

1938 року проживав у Сімферополі. Працював художником у місцевому будинку культури. Незабаром одружився з мистецтвознавицею Діною Шмалько, з якою раніше навчався в Київському художньому інституті. 1939 року у подружжя народилася донечка Оксана. Коли донечці виповнилося рік, сім'я переїхала до Полтави. Полтава виявилася особливим містом у творчості долі Миколи Соколовського. Тут він надрукував свої перші вірші, тут його застала Друга світова війна, тут зблизився з полтавським підпіллям ОУН. У Полтаві Микола Олександрович закінчив духовні курси УАПЦ і був рукоположений у священники. Пізніше у вірші «МОЯ ВІРА» священник підтверджує свою віру в невмирущу силу Господню.

1942 року німецький найманець видав гестапо учасників нелегального зібрання ОУН, на якому були присутні 12 оунівців і серед них Діна Шмалько. Невдовзі розстріляв 27-річну дружину о. Миколи Діну Михайлівну. На руках у Миколи Олександровича залишилася трирічна донька Оксана. Та доля послала молодому священникові другу дружину — Варвару Степанівну Климко. Сім'я подалася на Буковину, де Микола Олександрович веде церковну службу лише українською мовою. Там він вступив до лав ОУН. Незабаром, узимку 1944 року, перед Різдвом при виході з церкви працівники КДБ Чернівців за розпорядженням контррозвідки заарештували отця Миколу.

Його тримали в Чернівецькій тюрмі, а в лютому 1945 року залізницею конвоювали до Полтави для продовження слідства. Обдуривши охорону, Соколовський утік на ходу з потяга. Цього ж 1945 року після блукань і переховувань чекісти знову схопили Миколу Олександровича і знову з посиленою охороною повезли до Полтави. І знову Соколовський утік — вистрибнув через вікно на ходу потяга: стрілянина, поранення в руку, але втеча відбулася.

Почалося тяжке поневір'яння під чужими прізвищами. 1948 року в Коломиї Соколовського знову заарештували.

Тут мою волю вкотре згвалтовано,
І я конаю у ганьбі,
Я зрадник батьківщини,
Але ж якої??
Я нічого не накоїв,
За Україну воював
І іншої держави я не знав.

На отця Миколу чекав смертний вирок — 15 діб смертної камери, але покарання змінили на 25 років таборів, які відбував в Інті та Мордовії. По 25 років таборів одержали дружина Варвара, двоє братів і зять, тільки за те, що були родичами отця Миколи.

Я, моя дружина,
Мої два брати
І наш зять
Мали разом 125...

Доньки Оксана та Леся залишилися з сестрою Миколи Олександровича. Саме вона готувала всім п'ятьом засудженим родичам передачі до в'язниці.

...у кого лиш одна,
А в когось — дві чи три,
А в нашої сестри — аж п'ять
Бідненьких передач.
В тюрмі сидять
Три брати, братова і муж,
Журба в тюрмі
Й тюрма навкруг.

Трирічну Женю відвезли на Полтавщину до батьків Варвари, ще до ув'язнення — ніби відчували небезпеку..

Майже 17 років карався Микола Соколовський за дротами та ґратами УСЛОНу, УСЛАґу, БЕЛБАЛТАґу. Та навіть в умовах неволі він не переставав мислити і писати. Про це о. Микола говорив: «Незважаючи на заборону та всілякі перешкоди режиму, я і в неволі писав вірші, ховаючи їх у різний спосіб, а найбільше у своїй пам'яті».

Багато потерпіла і дружина Варвара Степанівна.

Адесь у Мордовії,
Де лісова застоялась мовчанка,
Де табір причаївся, наче скит,
Там скніє і моя дружина — бранка...

До останнього дня була дружина поруч із чоловіком. Коли він в останні місяці свого життя був прикутий до ліжка, вона під диктування невтомного поета друкувала вірші на старій друкарській машинці.

Треба сказати, що о. Микола був людиною просто надзвичайного таланту. Все своє життя провів у праці, в пошуку. Щодня, на кожному кроці, на кожному перехресті шляхів його підстерігали нові випробування долі. І, мабуть, тому, що у своєму серці він мав тверду віру в Бога та невмирущу надію на світле майбутнє УКРАЇНИ, тому що помічав те, що не підвладне ніяким людським почуттям, жив не своїм життям, а життям близьких і дорогих людей, життям усього людства, мабуть, саме тому доля дарувала визнання і змогу освітити промінчиком світла душі пройдешніх поколінь.

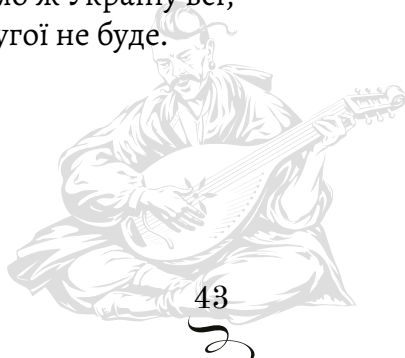
Уже в похилому віці, проживаючи на Дніпропетровщині, о. Микола доклав зусиль задля відродження Самарської паланки українського козацтва в м. Новомосковськ. Разом з однодумцями проводив репетиції гри на бандурі. До речі, за своє життя о. Микола виготовляв бандури, видавав поетичні збірки, понад сто портретів тільки Т. Г. Шевченка, які він намалював, розійшлися світом (у Канаду, Америку, Австралію, в інші місця). Цього мистецтва він не полишав навіть у таборах.

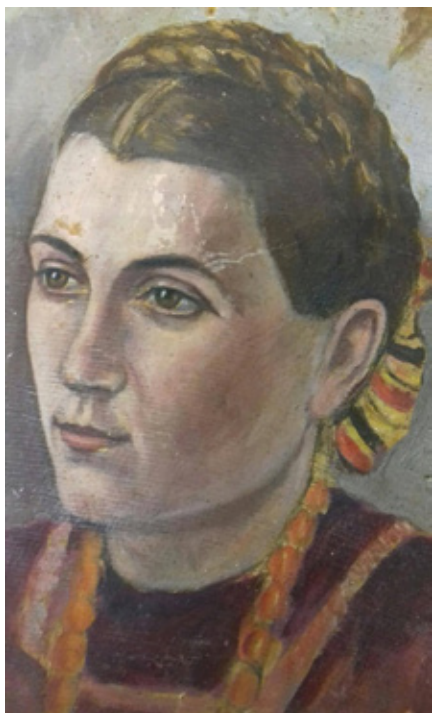
2002 року Рада колегії Міжнародної літературної премії імені Богдана Нестора Лепкого нагородила другою премією Миколу Олександровича Сарма-Соколовського на ниві національної літератури за 2002 рік.

Завжди Бунтую,
Простору замало,
Але тяжка моя перемога,
Двічі ставав перед трибуналом,
Стану і перед Богом.

І ще один цікавий факт про нашого з вами земляка. Соколовський вибирав для свого прізвища приставку — псевдонім «САРМА» — місце в річці, яке не замерзає навіть у найлютіші морози. Справді, ніде і ніколи не замерзали завзяття о. Миколи, його безмежна любов до рідного краю. Микола Олександрович Сарма-Соколовський говорив: «Треба жити і боротися, щоб не стати шматочком льоду серед гарячого полум'я».

Я завжди вірив у свободу,
А нині маємо її,
І знов сміються солов'ї,
І б'ють піснями в груди, —
Любімо ж Україну всі,
Бо другої не буде.

ВАРВАРА СОКОЛОВСЬКА — велична, героїчна та трагічна доля жінки — українки, дружини політв'язня, поета, художника, бандуриста, майстра бандур, священника Миколи Сарма-Соколовського.

У музеї Центру кобзарського мистецтва є унікальний експонат — на звичайному шматку картону саморобними фарбами Микола Сарма-Соколовський намалював у засланні портрет своєї дружини Варвари Соколовської.

Дружина Миколи Варвара стала багаторічною бранкою. Через засудженого чоловіка засуджено брата Миколи — військового інженера, полковника Леоніда Соколовського, чоловіка сестри Наталки і так майже всіх родичів.

Яка тяжка доля спіткала не одну родину в Україні, який страшний час пережив український люд?

Після ув'язнення отця Миколи 1944 року заарештували дружину Варвару. Малих дітей, Лесю та Євгенію, забрали на виховання батьки Варвари на Полтавщину. Старша донька Оксана «загубилася» від переслідувань у Ленінграді та вступила навчатися до інституту.

Після суду етапували чоловіків в один потяг, а жінок в інший. Та ось вони зупинилися на якійсь станції. Проходили дві колони, чоловіча та жіноча, а по середині і по боках конвоїри з рушницями. Ішли за наказом, з опущеними головами, розмовляти не можна, Попереджені: «Крок ліворуч, крок праворуч — розстріл». Зустрілися очі з очима. І вже ніщо не могло зупинити Миколу та Варвару, вони линули назустріч. Посередині між колонами впали на коліна одне перед одним і обнявшись плакали.

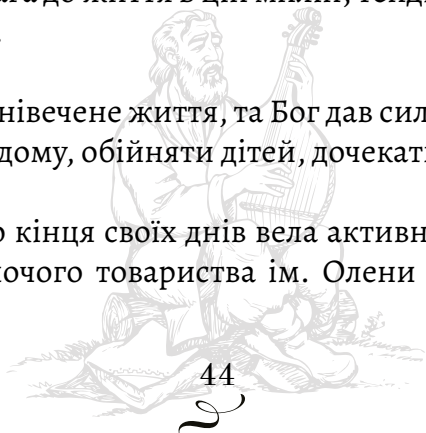
Конвоїри отетеріли, стали бити Миколу та Варвару прикладами рушниць та розтягувати їх.

І знов розлука на довгі роки...

Де взялася та сила, та жага до життя в цій милій, тендітній жінці? Як хотілося бачити, обійняти дітей і чоловіка.

Сплюндрована доля, понівечене життя, та Бог дав силу пережити і пройти через усі щаблі пекла, повернутися додому, обійняти дітей, дочекатися чоловіка.

Варвара Соколовська до кінця своїх днів вела активну громадську діяльність, була членом Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги, підтримувала зв'язки

з українськими діаспорами Канади, Америки та Європи, допомагаючи дітям-сиротам та напівсиротам в Україні.

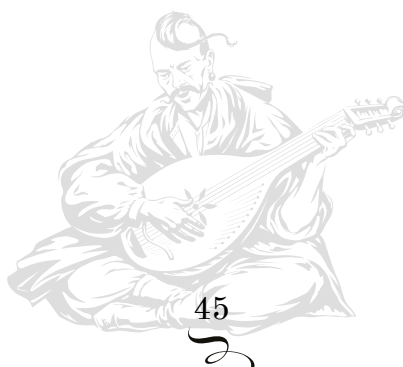
Пригадую розмову своєї колежанки та подруги Євгенії, доньки Варвари Соколовської: «А знаєш, як гірко та тяжко було зростати без батьків?!»

Любіть Україну,
Уже не руїну —
Могутню Державу,
Як матінку рідну,
Ласкаву,
Любіть Україну,
Як Отчий свій дім
У славнім подзвіні
Поетових рим.

Микола Сарма-Соколовський

Тож бережімо Україну, бо її незалежність, виборена, слізьми і кровію полита, і зараз знову в небезпеці.

Алла Ганжа-Родзянко

МИКОЛА САРМА-СОКОЛОВСЬКИЙ — ЛЮДИНА-ЛЕГЕНДА

Микола Сарма-Соколовський — талановитий поет, прозаїк, публіцист, був членом Національної спілки письменників України, лауреат кількох літературних премій.

Плідна Самарська земля на талановитих людей, але такі діаманти, як Микола Олександрович Сарма-Соколовський, — рідкість. Вони, наче маяки в сутінках, вказують правильний шлях, як треба жити і робити людям добро. Микола Сарма-Соколовський не жив, а стрімко мчав нелегкими шляхами до своєї найзаповітнішої мети — вільної, щасливої та прекрасної України.

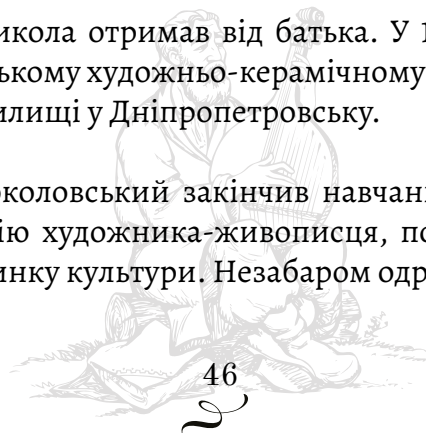
Народився він 19 травня 1910 року в селі Хороше між Петропавлівкою та Межовою в родині вчителя церковнопарафіяльної школи. Прадід, дід, дядько і батько його були священниками. З дитинства Микола привчений до молитви, обряду. Його батько-священник, кубанський козак Олександр Олексійович Соколовський, вчив сина бути справжнім українцем, козаком і вірно служити неньці Україні.

1923 року, коли Миколі було тринадцять, прийшли чекісти, аби заарештувати батька. Але того дня він помер від тифу. Чи знав осиротілий тринадцятирічний хлопець, що піде батьковим страдницьким шляхом? Очевидно, ні. Вірним другом і помічницею, порадницею, заступницею для Миколи була його мати, яка виховувала чотирьох синів-соколів і доньку Наталку.

Микола навчався в Миргородській художньо-керамічній школі імені Миколи Гоголя, де його вчителем був Фотій Красицький, внучатий небіж Тараса Шевченка, який став Миколі другим батьком. Від спілкування з ним у юнакові прокинулась його національна свідомість. Національне й соціальне становлення змусили Миколу стати в ряди опозиції ще тоді, 1929 року, коли його 19-річного юнака заарештував НКВС за те, що грав на бандурі й у складі капели бандуристів виступав у навколишніх селах, поширював українські історичні пісні. Далі суд, концтабір УСЛОНа, будівництво Біломорканалу, втеча. Тяжкі випробування та страждання не зломали його духу і не змусили зректися своїх переконань.

Хист до малювання Микола отримав від батька. У 16 років здобув освіту маляра в профшколі при Миргородському художньо-керамічному училищі, потім на курсах при художньо-промисловому училищі у Дніпропетровську.

1938 року М. Сарма-Соколовський закінчив навчання в Київському художньому інституті, здобувши професію художника-живописця, поїхав до Сімферополя та влаштувався художником у Будинку культури. Незабаром одружився з мистецтвознавицею

місцевої картинної галереї Діаною Шматько. 1939 року в щасливого подружжя народилася донька Оксана. А за рік подружжя переїхало до Полтави.

Але 1942 року за чийось підлим доносом містом прокотилися арешти патріотів України. Гестапо розстріляло 12 оунівців, зокрема й дружину Миколи Діну Михайлівну Соколовську. Овдовілий священник залишився з трирічною донькою. На допомогу отцеві Миколі прийшла Божа ласка — прихожанка Варвара Климко, яка стала о. Миколі новою любов'ю, подругою життя та матір'ю його осиротілій дитині. Сім'я Соколовських поповнилась: 1943 р. народилася донька Леся, а 1944-го — донька Євгенія.

Микола Олександрович став членом ОУН. Перше доручення вже легітимному націоналістові: його призначили Провідником ОУН у Полтавській області. Миколі вдалося створити активну організацію, яка згодом змушена була перейти на нелегальне становище.

Знаючи, що Миргород того часу був містом бандуристів, молодий Соколовський поклав собі за мету — навчитися грати на суто національному музичному інструменті — бандурі. Йому допоміг Іван Скляр, а зробив віртуозом учень відомого в історії народного мистецтва сорочинського кобзаря Михайла Кравченка, ще один Іван — Ярош. Купувати бандуру не довелося, їх умів робити Іван Скляр і навчив Соколовського ладнати їх не гірше. Це вміння пізніше передалося не лише талановитому юнакові, а й тисячам в'язнів «совєтських» концтаборів, куди доля двічі закидала непоступливого музику.

У Полтаві відчув у собі ще один хист — літературний: його перший вірш надрукувала обласна газета «Комсомолец Полтавщини», хоч нічого комсомольського в ньому не було. Але Микола належав до тих людей, що шукають гудз (вузол). Дізнавшись про існування нелегальної групи Спілки української молоді, пристав до гурту. За що його засудили до п'яти років Соловків.

Микола Сарма-Соколовський — надзвичайно талановитий поет, прозаїк, публіцист, був членом Національної спілки письменників України. Поезія для нього стала потребою життя під час тюремних років сталінських гулагів, переслідувань. Віршування — то життєва потреба спілкування, передачі думок, болю, туги, відтворення стану душі... Покарання відбував в Інті, Абезі, Мордовії.

1944 року його знову арештував НКВС, знову втеча, і під чужими документами він мешкав в областях Західної України, одержав парафію на Буковині та вів проповіді українською мовою, знаходив втішливі слова для виснажених війною людей. 1945 року його дружина з дітьми переїхала на Полтавщину до батьків.

1948 року Миколу Соколовського знову заарештували і засудили до смертної кари, але за 15 діб вирок змінили на 25 років таборів особливого режиму. Згодом забрали його двох братів і дружину Варвару Соколовську, вирок: кожному по 25 років ув'язнення. Була Воркута та Мордовія, а в ній ДУБЛАВЛАГ — відоме місце тортур української інтелігенції. Якщо додати попереднє перебування Миколи в УСЛОНі та БЕЛБАТЛАзі в 30-х роках, то загалом набралось 30 років енкаведистсько-кадебістської неволі.

Від річки Самари у батьківському краї Микола Олександрович подвоїв своє прізвище і став Сарма-Соколовським. Із цим іменем з'явився в українській літературі, серйозно взявшись до письменницької праці з огляду на хрущовську відлигу термін перебування в неволі влада йому скоротила, тому 1961 року він повернувся в Україну.

Після звільнення поет мешкав у Луганську під пильним оком КДБ аж до 1974 року. А 1974-го переїхав до Новомосковська і поставив собі за мету пробудити національну свідомість українців. У Новомосковську він створив гурток бандуристів, встановив козацький хрест, відновив козацьку паланку, сприяв створенню товариства української мови, товариства «Просвіта»; відкриттю Української православної церкви Київського патріархату, створенню первинних організацій УРП, Народного Руху, організації ОУН, сіяв зерна національної ідеї, створюючи Українську народну партію, товариство політв'язнів і репресованих.

Пройнятий бажанням єдиним поглядом охопити ретроперспективу власної долі, Сарма-Соколовський вдався до поезії та прози, писав мемуари і повісті, новели й оповідання, аби не залишилися незгаданими події, в яких він брав участь, і люди, що траплялися на його шляху.

Зліва — направо Кость Черемський, Микола Сарма-Соколовський

Микола Сарма-Соколовський — автор поетичних і прозових книг: «Дорогою жнив», «Коріння пам'яті», «Анафема», «На осонку літа», «Документальні новели», «Моя причетність до ОУН», «Срібне перо соколиного лету». Він — лауреат Міжнародної премії фонду Тараса Шевченка, літературної премії імені Богдана Лепкого та імені Яра Славутича.

У червні 1994 року, прибувши до Києва на 13-й Великий Збір ОУН, о. Микола відкрив його щирою молитвою за Україну і благословив роботу цього представницького форуму патріотичних сил. Тоді ж його обрали почесним членом Сенату ОУН, тим самим

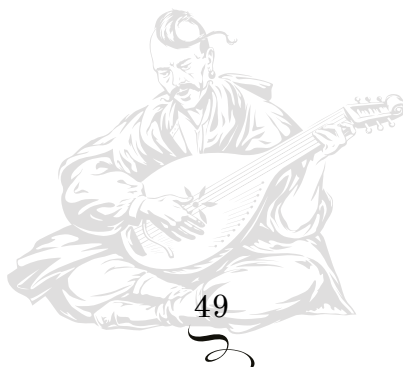
висловили не тільки пошану, а й оцінку його невсипущої, безприкладної праці на громадсько-політичній ниві.

Незважаючи на всі негаразди, Микола Олександрович зберіг у своєму серці промінь синівської любові до України, боровся з комуністичним режимом, як міг: і пером, і зброєю, показав цілісність натури, національний характер, високий дух.

9 серпня 2001 року перестало битися серце патріота, борця за самостійність і незалежність України. На знак визнання його як відомого поета, кобзаря і патріота 2008 року на будинку в Новомосковську, де мешкав Микола Сарма-Соколовський, встановлено пам'ятну дошку. А в місті Коломиї за рішенням міської ради вулицю Обертинську перейменували на вул. Миколи Сарма-Соколовського.

Микола Олександрович — людина, яку знає український світ. Він примножив славу України та Новомосковська на світовому рівні. Він плідно сів зерна національної свідомості, національної ідеї, людина щедрої душі, духовний наставник української еліти. Але ні за колючим дротом сталінських концтаборів, ні під час кадебістських переслідувань, ні за часів «підлої влади» він не втратив гарячого променя синівської любові до України.

Кость Черемський

ОКТАВАМИ ГРОМОВИМИ ОЗВАЛАСЯ

СТРУНА ІВАНА СКОТАРЕНКА

Іван Скотаренко — один із талановитих підгородненських самородків, який залишився у пам'яті краян.

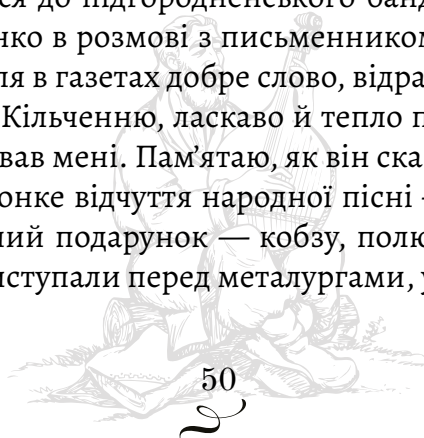
Щедра Підгородненська земля на таланти, одним із її самородків був Іван Панасович Скотаренко. Це йому Костянтин Дуб присвятив такі рядки:

«...Кобзарю, бандуристе!
Ти сьогодні з нами...
В світі тривожнім, в час війни живем.
Ти одухотворяєш нас народними піснями,
З бандурою співочою із нами йдеш...»

Присвяту Іванові Скотаренку Костянтин Семенович написав до його 80-річчя та вперше прочитав на родинному святі «Під переливи струн бандури», що його організувала районна дитяча бібліотекою. Працівники РДБ також підготували пам'ятні буклети: «Бандурист Іван Скотаренко», «Знай наших: Іван Скотаренко». А цьогогоріч створили відеопрезентацію про бандуристів Підгородного, де згадано й Івана Панасовича.

Народився він 1 січня 1935 року в м. Крюків-на-Дніпрі, в сім'ї робітника. Здобув семикласну освіту. Пізніше була служба в армії. 1958 року одружився з Оленою Федорівною, а 1959 року народилася донька Ніна. Сім'я мешкала у Підгородному на вулиці Запорізькій. Працював на металургійному заводі ім. К. Лібкнехта, був кранівником цехового крану в Трубному цеху №3.

У 35-річному віці Іван Панасович вперше прочитав про бандуриста Олексю Ковалю в районній газеті. Прийшов додому до Олексія Семеновича, аби познайомитися з людиною, якою заочно неабияк зацікавився. Почув живий звук бандури, і так захопився цим інструментом, що попросився до підгородненського бандуриста в учні... Ось як згадував про це сам Іван Скотаренко в розмові з письменником Іваном Шаповалом: «...коли я вперше прочитав про Ковалю в газетах добре слово, відразу ж пішов до нього. Він мене запросив до хатини, що над Кільченню, ласкаво й тепло прийняв, показав, як грати на бандурі. Навіть кобзу подарував мені. Пам'ятаю, як він сказав тоді: "У вас сильний голос, добрий музикальний слух, тонке відчуття народної пісні — беріться, грайте, буде з вас кобзар!". І я взяв найдорожчий подарунок — кобзу, полюбив її всім серцем і душею. І вже за рік ми вдвох часто виступали перед металургіями, учнями шкіл...»

Сам же Олексій Семенович говорив про свого учня так: «Іван був несамопитий. Забажавши навчатися грати на кобзі, ловив мене, де тільки я міг з'явитися: і вдома, і в музеї. Вчу його — бачу, діло буде, вийде з нього бандурист...».

Отак уже в зрілому віці Іван Панасович узявся опановувати гру на улюбленій бандурі. Пізніше, разом з учителем Олексієм Семеновичем Ковалем вони виступали дуєтом. А ще Іван Скотаренко був учасником ансамблю бандуристів; також виступав і як соліст. Саме Іван Панасович грав на бандурі та співав улюблену пісню Олексія Семеновича Ковалю «Забілили сніги» під час поховання підгородненського кобзаря. Олексій Семенович задалегідь просив свого учня, щоб його в останню дорогу супроводжувала його улюблена бандура та пісня «Забілили сніги».

Бандуристи з Підгородного були бажаними гостями на зустрічах з шанувальниками української культури. Зокрема, 23–24 листопада 1977 року О. Коваль та І. Скотаренко разом із дніпропетровським письменником Іваном Шаповалом на запрошення міського відділу товариства книголюбів, міського товариства «Знання» і центральної міської бібліотеки відвідали Донбас. Зустрілися з членами клубу книголюбів Західного Донбасу «Пошук» у будинку культури шахтобудівників, а потім побували на Всесоюзному ударному комсомольському будівництві — шахті «Західнодонбаська». Співали українських пісень зі сцени будинку культури «Шахтар» (м. Першотравенськ).

У травні-червні 1990 року Іван Скотаренко та Леся Коваль були делегатами Установчого і пізніше — Першого з'їзду кобзарів України в м. Києві. Цього ж року вони разом брали участь у Міжнародному кобзарському фестивалі у м. Львові, виступали там у соборі Святого Юра.

Івана Панасовича дуже часто запрошували на виступи у Дніпро, концерти відбувалися в меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького, біля Преображенського собору та на Жовтневій площі.

Іван Скотаренко не раз зустрічався з кобзарем Олексієм Чуприною, який жив у м. Корсунь-Шевченківському. Від нього навчився грати «Псальми» та пісню «Розрита могила».

Незадовго до своєї смерті Іван Панасович на своєму мотоциклі потрапив в аварію, довго хворів, помер 1994 року. Похований у Підгородному.

Тетяна Рухлінська

Підгородне — козацький і кобзарський край. Його історична назва — Вільна Слобода, єдиний острівець на Придніпров'ї, де не було кріпацтва. Тому-то так багата ця земля на таланти. Саме вона виколисала відомих в Україні бандуристів і майстрів кобз Івана Ляшенка-Старченка, Феодосія Часника, Івана Бута, Олексу Ковалю, Василя Чумака, Олександра Солодкого, Івана Скотаренка, Миколу Сарма-Соколовського, Василя Олійника, Ніну Харченко-Бут, Галину Дробченко-Олійник, Лесю Коваль та ще багато молодих талановитих митців.

Іван Панасович Скотаренко (1935—1994 рр.)

Член Спілки кобзарів України

Іван Скотаренко народився 1 січня 1935 року в м. Крюків-на-Дніпрі, на Полтавщині в сім'ї робітників.

Батько Панас Сидорович, який разом із дружиною ще до війни працювали на вагоноремонтному заводі, дуже гарно співав. Його разом із дружиною часто запрошували на весілля та різні свята друзі. 1942 року Панас Сидорович загинув на війні.

Мати, як усі полтавці, була талановита на всякі вигадки: вирізала з дикту дивовижні фігури для хатніх прикрас, блискуче вишивала рушники, прошви, серветки, а вечорами, сумуючи, тихесенько підспівувала чоловікові пісні.

Іван Скотаренко закінчив сім класів. Пізніше була служба в армії. 1958 року одружився і з дружиною Оленою Федорівною почали проживати в с. Підгородному. 1959 року народилася донька Ніна. Працював на металургійному заводі ім. Карла Лібнехта в м. Дніпропетровську, був кранівником у Трубному цеху №3.

У 35-річному віці Іван Панасович уперше прочитав про бандуриста Олексу Ковалю в районній газеті. Прийшов додому до Олексія Семеновича, щоб познайомитися. Почув живий звук бандури і так захопився, що попросився до Олекси Ковалю в учні. Отак у зрілому віці Іван Панасович узявся опановувати гру на улюбленій бандурі. Згодом разом з учителем Олексієм Ковалем вони виступали дуєтом, а ще Іван Скотаренко був учасником ансамблю бандуристів при палаці «ІЛІЧА» м. Дніпропетровська і виступав як соліст.

Бандуристи з Підгородного були бажаними гостями на зустрічах з шанувальниками української культури. Зокрема, 23—24 листопада 1977 року О. Коваль та І. Скотаренко разом із дніпропетровським письменником Іваном Шаповалом на запрошення відвідали Донбас, де вони виступали на культурних та просвітницьких заходах. Іван Скотаренко та Леся Коваль були делегатами Установчого (31.05 — 02.06.1990 р.) і пізніше — Першого з'їзду кобзарів України в м. Києві. 1990 року вони разом брали участь у Міжнародному кобзарському фестивалі у м. Львові, виступали там у соборі Святого Юра. Івана Панасовича постійно запрошували на виступи у Дніпропетровськ. Концерти відбувалися в меморіальному будинку-музеї Д. І. Яворницького, біля Преображенського собору та на Жовтневій площі, чули спів кобзаря в усіх куточках рідного краю. Незабутні творчі

зустрічі, чудове виконання народних творів були нагадуванням нашої величної історії, історії кобзарства України.

Донька Івана Панасовича Ніна навчалася в Підгороднянській дитячій музичній школі із класу бандура, адже, як і її тато, має чудовий голос, любить бандуру і не полишає її.

Іван Скотаренко не раз зустрічався з кобзарем Олексою Чуприною, який жив у м. Корсунь-Шевченківському. Від нього навчився грати «Псалми» та пісню «Розрита могила».

Дзвеніла й рокотала бандура І. Скотаренка, наповнивши духовне життя бандуриста.

І, як завжди, настане весна, завітне калина кобзаря великим кущем, посаджена у його дворі і білим смутком запорошить ніжно пам'ять та червоним рястом принесе любов і мир своїй родині та любій Україні.

Використано публікації письменника Івана Шаповала.

Алла Ганжа-Родзянко

ІВАН СКОТАРЕНКО — УЧЕНЬ ОЛЕКСІЯ КОВАЛЯ

Є підступні учні, як Сальєр у Моцарта, як у Карсавіна філософа — містика вірний його дух Ванеєв...

Були заздрісні, в багатьох вчених крали, як горобці голодні просо, праці, думки, винаходи, творили зло, як Лисенко проти Вавилова...

Над вічністю торжествує вірність. Таким відданим побратимом був Скотаренко — талановитий учень-бандурист.

Знав увесь репертуар свого вчителя, натура творча, невтомний трудівник.

Працював на заводі імені Карла Лібнехта.

З Підгородного їздив мотоциклом. Раз потрапив в аварію, що й вкоротило йому віку.

Грав для всіх, співав, ніс струною радість, наснажував, розвеселяв піснею. Завжди сіяв в усмішці, як сонце, вона освітлювала одухотворене обличчя, зоріючі очі усміхалися навстріч, у вишиванці, мозолисті руки променіли любов'ю до слухачів...

Скільки тих пісень проспівано разом із односельцями, прикрашено піснею їхні життя, возвеличено, піднесено для творення доброти в повсякденності, опоетизовано рідний край...

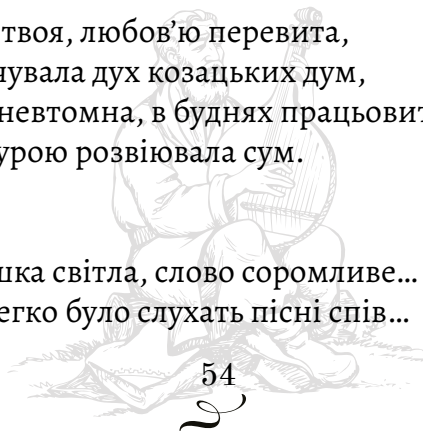
Іван Скотаренко жив і творив так, як навчив Олексій Коваль. У нього озивались ті ж жести, ті жести нагадували змах руки вчителя. І разом з тим була своя манера виконання, своя інтерпретація відшуканих старовинних кобзарських пісень баладного мотиву...

Рідним Івана Скотаренка

Кобзарю мій, людино ніжноцвітна!
Пальців твоїх немеркнуча струна!
Вона й сьогодні радісно-привітна
Живим сріблом в серцях наших луна.

Нота твоя, любов'ю перевита,
Озвучувала дух козацьких дум,
Рука невтомна, в буднях працююча,
Бандурою розвіювала сум.

Усмішка світла, слово соромливе...
Так легко було слухать пісні спів...

Життя прожив ти чесно і красиво,
Грою натхненною всіх чарувати вмів.

Там на горі, у чебрецевім цвіті,
До нас твоя бандура промовля.
В співзвуччі з іншими єдина в світі,
У тривожний час розвеселя здаля.

Вслухаймося у голосне бриніння...
Його не зможе заглушити час,
І не розвіє в полі вітровіння,
Козацький згук в бандурі не погас.

Якби струни бандур усіх з'єднать,
До струн тих доторкнутися серцями —
Величний звук в собі змогли б пізнати,
У сутностях нових постали над віками.

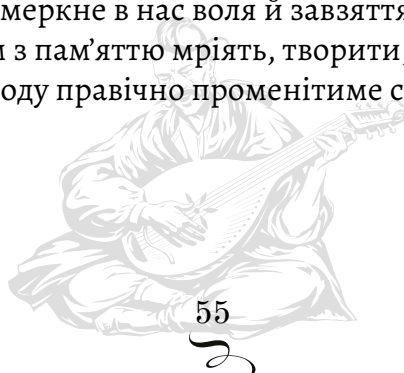
Я пісню бережу у святості душевній,
Привітний образ бачу в колі кобзарів.
Завжди у клопотах, турботності щоденній,
І дотепер звучить неповторний спів.

Ім'я твоє на видноколі днів,
У вінку звуків перебуває з нами,
Звучить натхненно над буденням спів,
Заклично промовляє над літами.

Кобзарю, бандуристе! Ти сьогодні з нами...
У світі тривожнім, в час війни живем.
Ти одухотворяєш нас народними піснями,
З бандурою співочою із нами поряд йдеш.

У пам'яті живуть, ніколи не вмирають
Усі, хто сіяв зерна духовної краси.
Вони сьогодні нас піснями окриляють,
Ми чуєм їх безсмертні голоси.

Я вірю: допоки буде бандура бриніть —
Не померкне в нас воля й завзяття.
Будем з пам'яттю мріять, творити, любити
Родоводу правічно променітиме славне багаття.

Костянтин Дуб

ДОЧКА БАНДУРИ ІЗ ПІСНЕЮ ДУХОТВОРНОЮ — НІНА ХАРЧЕНКО-БУТ

Ніна Степанівна, сповна віддавалася педагогічній роботі. Не одне покоління підгороднян вдячно згадує свого вчителя з повагою. Розумна, чуйна, тендітна.

Вона мала талант та хист до гри на бандурі, гарний ніжний голос.

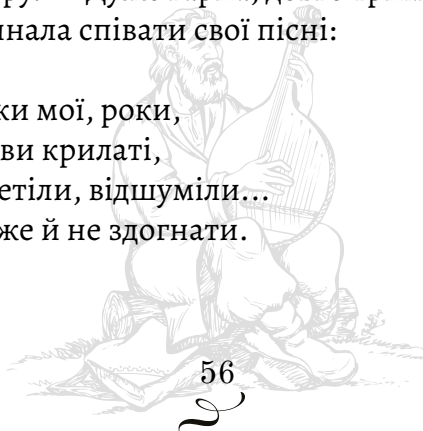
Ніна Степанівна, говорила: «Іван Савич Бут, мій рідний дядечко, прищепив мені палку любов до рідної України, до святої кобзи, яку я полюбила на все життя, я готова співати українські пісні і вдень, і вночі. Спасибі, йому за те, що він напоумив мене завести декілька зошитів і в них записувати народну творчість, пісні, безцінні скарби народу».

Вона була людиною веселої і жартівливої вдачі. З приємністю згадувала одну подію в її творчому житті. Навесні 1993 року в будинку Д. І. Яворницького була творча зустріч з учасниками творчого гурту — членами Спільки кобзарів України. Там же урочисто оголосили, що Н. С. Харченко-Бут прийнято до членів Спільки кобзарів України. Це велика честь і шана, визнання її кобзарського таланту, її душевного покликання до рідної культури, якій вона присвятила все своє життя.

На стіні у світлиці Ніни Степанівни висіла старенька бандура. Я думала, що це дарунок її знаменитого дядька Івана Бута. Але виявилося, що та бандура згоріла разом із хатою у війну. Як горювала за нею дівчина! Адже то був витвір золотих рук її родича, на якій і вчив грати свою племінницю Іван Савич. Коли вийшла заміж, сказала про свою смуту чоловікові. Василь Порфирович подарував їй бандуру на день народження 24 березня 1957 року. А купив її в учня Івана Савича, Василя Чумака.

«Доки не заграю, не заспіваю, ніяка робота не йде до рук, — говорила Ніна Степанівна і знімала зі стіни бандуру. — Дуже гарна, довго тримає звук, її легко налаштувати, я сама її налаштовую». І починала співати свої пісні:

— Роки мої, роки,
Роки ви крилаті,
Пролетіли, відшуміли...
Вас вже й не здогнати.

Маючи поважний вік, Ніна Степанівна вела активну громадську діяльність; тридцять років була учасницею народного ансамблю «Журавка». Коли 2002 року відновився в м. Підгородному ансамбль бандуристів «Калинове гроно», приєдналася до колективу. 2007 року виникла потреба створення громадської організації «Центр кобзарського мистецтва». І Ніна Степанівна разом з усіма учасниками ансамблю вела активну роботу з його створення.

Дуже гарним оповідачем була Ніна Степанівна. У моїх спогадах звучать її розповіді про родину, про повоєнні роки, про військові дії 1941 року, про брата Михайла, який загинув з трьома тисячами підгороднян у с. Високому Софіївського району Дніпропетровської області. З сумом згадувала, як військові радянської армії забрали з подвір'я сімнадцятирічного хлопця й, навіть не переодягнувши у військову форму і без рушниць, погнали на мінне поле, про жахіття війни та відбудову післявоєнних років. Про наш мудрий народ, який пережив усі незгоди.

У 92 роки Ніна Степанівна ще виходила на сцену з бандурою — червонощока, з синіми, як небо, очима, каштановим пофарбованим волоссям, підведеними рожевими губами. Така молода і така печаль, що зараз не з нами.

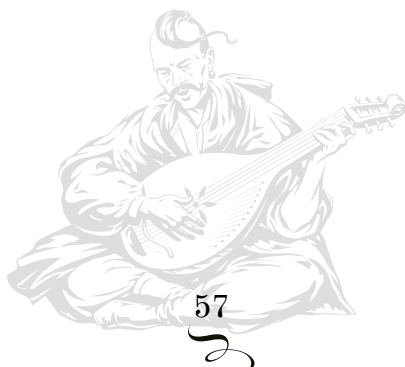
А якою гостинною вона була! Завжди повен двір гостей. І коли вона встигала? Звідки та молодильна сила, — мабуть, у пісні! Щедро накритий стіл в альтанці у дворі, варениками з пирогами, різними наїдками, декілька сортів наливки: з вишні, шовковиці, смородини, малини, угорки — сливи і море квітів, серед них різнобарвні чорнобривці та розмай жоржин.

З альтанки виднілася Кільчень. Тиха, ніжна пісня пливла над теплою водою і запліталася у вітах розкішних верб. Вона звучала під срібний дзвін бандури. А сонце падало в підгороднянський степ, у духмяні трави.

Поховали Ніну Степанівну в Підгородному, над Кільченню, де лагідно хлюпочуть хвилі, а вітерець співає колискові.

У роботі використано публікації члена Спілки журналістів України Дори Калинової.

Алла Ганжа-Родзянко

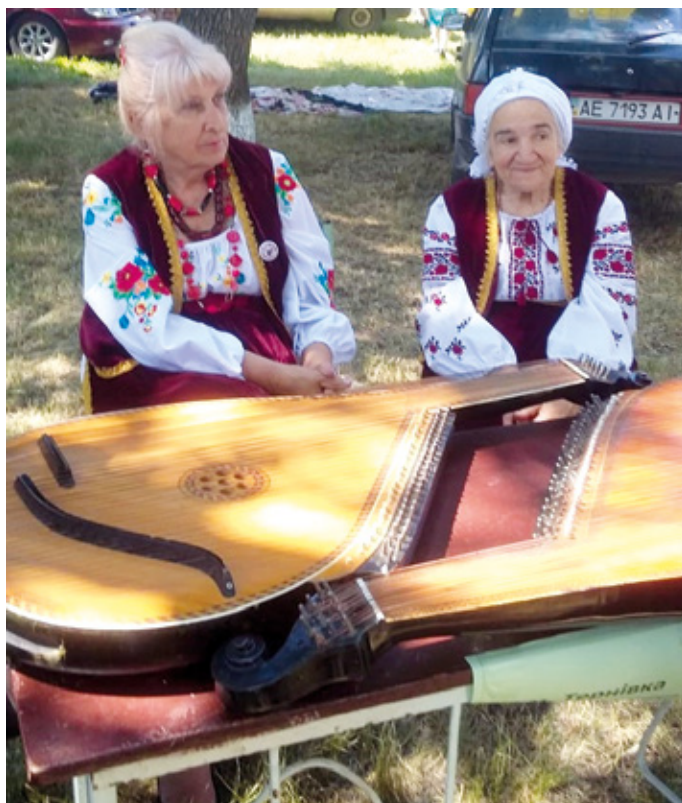

ВІРШОВАНА ЛЕГЕНДА ПРО БАНДУРИСТКУ ПІДГОРОДНОГО НІНУ ХАРЧЕНКО

Бандуристів посестра, сподвижниця,
Струни серця промені ясні.
Ти звучиш, немов чарівна горлиця,
У вишневій рідній стороні.
Дуже добра, привітна й ласкава,
Із кільченських плес твоя краса,
Лине спів бандури твоя слава
Буйноцвіттям вквітчана весна.
Бут, Коваль, Солодкий надихнули...
Пальці вправні, як акорди мрій...
Піснеспіви мимо не майнули,
У світлиці лишились твоїй.
Переступи поріг — ввійшов у диво...
Де ж ти, господине? Зустрічай!..
Німа хата, тиша і... нікого...
Раптом звук озвався, зойкнула струна,
Полилася пісня — дня твогого,
Літ зітхання, любові слова.
Слухав я пісень віддаленілі звуки,
Образ твій із небуття яснів...
Струн торкались твої ніжні руки,
В них твого життя незгасимий спів.
Скільки кобзарів у Харкові вбито!
Скільки з'їла колимська зима!
Безліч злочинів ще не розкрито,
Не розкаже нам дума сумна.
Та над небом незгасним сіянням
Сонцелика бандура зоріє крізь тлін,
Волелюбним, святим сподіванням
Підіймає народ України з колін.
В нас кобзарське розквітло мистецтво,
Кобзарів лине пісня у світ,
Зве до струн, надиха молодецтво,
Із мелодій стозвуких той цвіт.
Ніхто і ніколи дух наш не знищить —
Бандур срібнозвучних окрилений спів...
Славетних співців подвиг віщий
Кличе нас у майбутнє відлунням віків.

Костянтин Дуб

НА ТЛІ УКРАЇНИ ВИДНІЮТЬСЯ ЇХНІ ІМЕНА

На світлині дві відомі в м. Підгородному та в Україні особистості. Євгенія Діденко-Соколовська — громадський діяч, краєзнавець, учасниця ансамблю бандуристів «Калинове гроно», донька відомого в Україні художника, поета, священника, майстра бандур, кобзаря Миколи Олександровича Сарма-Соколовського.

Леся Олексіївна Коваль — член Спілки кобзарів України, громадський діяч, учасниця ансамблю бандуристів «Калинове гроно», донька відомого в Україні кобзаря та майстра бандур Олексі Семеновича Коваля.

Любов до України, до рідного краю та батьківський могутній дух об'єднали цих талановитих жінок великою дружбою.

*Євгенія Діденко-Соколовська,
Леся Коваль*

НА СТРУНАХ БАТЬКА ПІСНЮ РОЗПРОСТОРИЛА — ЛЕСЯ КОВАЛЬ

ЛЕСЯ ОЛЕКСІЇВНА КОВАЛЬ. Член Спілки кобзарів України. Громадський та культурний діяч, продовжувачка кобзарської династії Ковалів, донька відомого підгороднянського бандуриста та майстра бандур Олекси Семеновича Ковалю. Усе своє життя вона популяризує культуру рідного краю, зокрема й кобзарське мистецтво.

Лесьа Олексіївна Коваль народилася 03.06.1939 р. в мальовничому селищі Підгородному, що лежить на берегах річки Кільчень

1956 року Лесьа закінчила школу-десятирічку та вступила до Дніпропетровського педагогічного училища на дошкільне відділення. Після закінчення навчання 1959 року за розподілом потрапила до Дніпропетровського дитячого садка № 144.

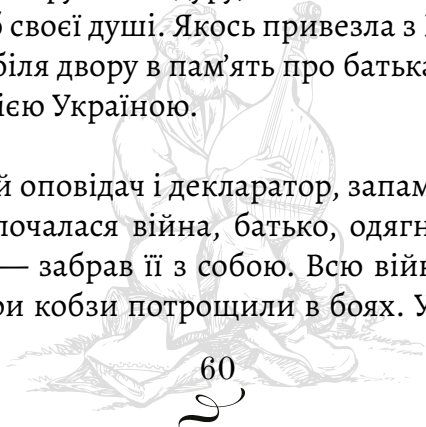
1962 року знову стала студенткою Дніпропетровського педагогічного училища, музичного відділення. Закінчивши навчання, отримала скерування в дошкільний заклад Дніпропетровського шинного заводу, де працювала до пенсії, до 1996 року.

Працювала директором історико-краєзнавчого музею ім. Олекси Ковалю в м. Підгородному. 1991 року, на Всеукраїнському з'їзді кобзарів Лесью Коваль прийняли до Спілки кобзарів України.

Донька Олекси Семеновича Лесьа свято зберігає надбання батька. На стіні у світлиці висить бандура з барельєфом Тараса Шевченка, інкрустованим чорним деревом, безліч різьблених тарелів, різних виробів з дерева в різьбленому миснику у вітальній кімнаті. А на шафі світлина юнака у вишиванці. «Це мій учень, Тарас Шевченко грає в заслуженій капелі бандуристів України в Києві, якою керує наш земляк Микола Гвоздь, — пояснює Лесьа Олексіївна. — Багато талановитих дітей було, всі вони вирости гідними людьми — стали вчителями, лікарями. Один з учнів Ярослав Аксюта став відомим архітектором, проживає в Парижі та не полишає гри на бандурі. Всіх пам'ятаю, з усіма підтримую зв'язок», — говорить Лесьа Олексіївна.

Лесьа Олексіївна, взявши в руки бандуру, несе світом батькові пісні. А скільки міст і сіл об'їздила, даруючи скарб своєї душі. Якось привезла з Голосіївського лісу крихітний відросточок дуба і посадила біля двору в пам'ять про батька. Зараз дуб сягає неба, а його відростки роз'їжджаються всією Україною.

Лесьа Олексіївна чудовий оповідач і декларатор, запам'яталась мені її розповідь про Олексія Семеновича. Коли почалася війна, батько, одягнувши шинель, узяв гвинтівку в руки і кобзи не зрадив — забрав її з собою. Всю війну з нею не розлучався. Одну розіб'ють — зробить нову. Три кобзи потрошили в боях. У нелегких умовах між боями

Олексій Семенович знаходив потрібне дерево, видовбував його, прикріплював струни і знову грав побратимам.

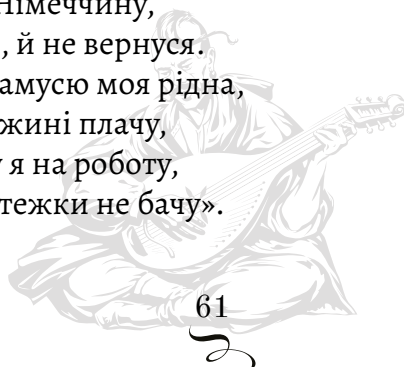
У його пам'яті повставали тяжкі фронтові дороги, що привели солдата з Дніпропетровщини до стін Берліна, жорстокі бої, в яких поліг не один із друзів. Щодня доводилося дивитися в очі смерті. Та з кобзою не розлучався. Вона була вірною супутницею, за будь-яких обставин, співала про рідну українську землю, про героїчні козацькі походи, чим запалювала серця бійців. В особистому архіві Олексія Семеновича зберігається декілька фронтових світлин з кобзою, то у військовій формі, то зодягнений у жупан та козацькі штани, а навколо солдати, офіцери уважно слухають кобзаря. І у прифронтовому лісі прозвучали Тарасові слова:

У всякого своя доля
І свій шлях широкий:
Той мурує, той руйнує,
Той неситим оком
За край світа зазирає —
Чи нема країни,
щоб загарбать і з собою
Взять у домовину.
Схаменіться! Будьте люди,
Бо лихо Вам буде,
Розкуються незабаром
Заковані люде,
Настане суд...

«Чуєте, — вигукнув старшина, — це ж про фашистів сказав Шевченко». «Бити цю наволоч, бити». А потім відбувся жорстокий бій з окупантами.

В одному селі Східної Пруссії О. С. Коваль підняв із землі листівку, яку написала українська дівчина.

У четвер раненько
Вже сонечко сходить,
Молода дівчина
Від роду відходить.
«Прощайте, брати й сестри,
Я вже розстаюся,
Їду в Німеччину,
Може, й не вернуся.
Ой, мамусю моя рідна,
Я в чужині плачу,
Як іду я на роботу,
То й стежки не бачу».

«Мабуть, ніколи за своє життя я не співав так багато, — згадував Олексій Семенович, — так натхненно, з повною відданістю душі, як тоді, у страшні роки для Батьківщини.

Закінчилась війна, відгриміли гармати. Приніс Олексій Семенович із собою обпалену в боях кобзу, рани на тілі, бойові нагороди та в польовому мішечку заповітні книжечки — супутники фронтових доріг «Кобзар» і «Пісенник».

Ще багато розповідей розказувала Леся Олексіївна, які я згодом опишу.

Бог дав Ковалям талановиту доньку, яку вони назвали Лесею, на честь геніальної української поетеси Лесі Українки. Вона є гідною донькою своїх батьків та українського народу.

У роботі використано спогади Лесі Олексіївни Коваль.

Алла Ганжа-Родзянко

ВІРШОВАНА ЛЕГЕНДА ПРО КОБЗАРІВНУ ПІДГОРОДНОГО ЛЕСЮ КОВАЛЬ

Кобзарівна з козацького роду, преславна,
Батька віра, бандур його радісний спів,
Мрій тривожних святе сподівання —
Найдорожчий свій скарб залишив.

Вміє Леся розважить струною,
З піднебесся Кільченню полинуть у даль,
Повернутися знову, озватись луною,
Сплеском хвилі розвіять печаль.

Вчить дітей бандурний звук любити,
Чути голос землі — проминулих віків,
Розсівати добро, красу вічну творити,
Щоби струмом озвався пісні спів.

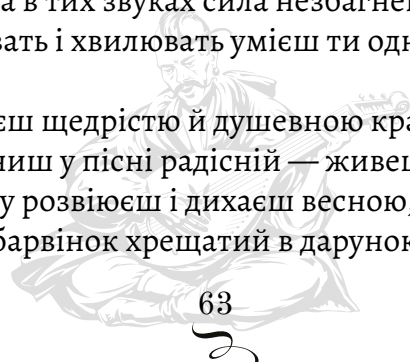
Дуб крислатий до хати схилився,
Вітами вквітчав портрет творця,
Тут його натхненний образ залишився,
Всіх тривожить, дивує і гріє серця.

Кільчень збігла в Самару, і вода сліди змила,
Осипався вишневий і радував цвіт,
Твоя любов до бандур не зміліла,
Щоденно твориш духовний наш світ.

Заграй мені, кобзарівно, на бандурі тій,
Що батько створив і на згадку лишив,
На ноті святій, у день Великодній,
Як він тебе жити навчив...

Крилом рука змахнула — мить блаженна —
Забриніла в серці радісна струна,
І жила в тих звуках сила незбагненна...
Чарувать і хвилюють умієш ти одна.

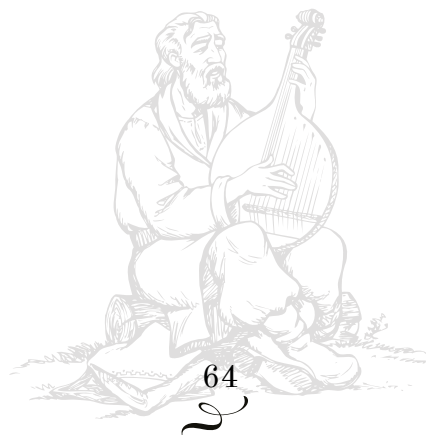
Дивуєш щедрістю й душевною красою,
Дзвениш у пісні радісній — живеш,
Журбу розвіюєш і дихаєш весною,
Нам барвінок хрещатий в дарунок даєш.

Принагідно скажу тепле слово привітне,
Із життєвого виру до тебе озвусь —
Не такі всі черстві й безотвітні,
Хоч не чуємо звуків серця чомусь.

Глухоту й німоту пробачай нам у будні,
Кобзарівно, ти піснею іншим звучиш,
У час виснажливий й трудний
Жить завітами правди, любові нас вчиш.

Костянтин Дуб

ЄВГЕНІЯ МИКОЛАЇВНА ДІДЕНКО-СОКОЛОВСЬКА

Громадський діяч, краєзнавець, учасниця ансамблю бандуристів «Калинове гроно».

Євгенія Миколаївна Діденко-Соколовська народилася 30 листопада 1944 року на Буковині, в с. Раранче Садагурського району Чернівецької області.

Батько — Микола Олександрович Сарма-Соколовський, священник, художник, поет, бандурист, майстер бандур, політичний і громадський діяч, в'язень радянських таборів.

Мати — Варвара Степанівна Соколовська-Климко. Закінчила Полтавський м'ясо-молочний технікум, займалася велоспортом та була переможницею багатьох всеукраїнських і республіканських змагань, згодом закінчила Полтавське педагогічне училище. Дівчину доля звела на той час з уже вдівцем Миколою Олександровичем.

Подружжя прожило непросте життя, яке було насичене різноманітними подіями, інколи трагічними. Війна, комуністичний терор змінювали долі, забирали здоров'я та життя близьких, залишали в серцях дорослих і дітей важкі душевні травми. В епіцентрі тих минулих страшних подій були батьки Євгенії, близькі та рідні люди. Постаті її батьків справді унікальні у всеукраїнському масштабі не лише безліччю талантів, а й неповторністю життєвої долі — такої страдницької та водночас щасливої. Найзаповітнішою їхньою мрією була вільна, щаслива Україна.

1943 року в подружжя народилася дочка Леся, а 1944-го — дочка Євгенія. Підросла старша донька від першого шлюбу Оксана.

Декілька арештів батька, а згодом, 1948 року, й арешт матері, двох батькових братів, арешт чоловіка батькової сестри відклали велику, болісну рану в трьох дітей Соколовських.

Після суду Микола Соколовський домагався побачення з дружиною, але йому відмовили.

Троє дітей: Оксана, Леся та Євгенія — залишилися без батьків. Трирічну Євгенію батьки перед арештом, ніби відчували біду, відвезли на Полтавщину до батьків Варвари Степанівни — дідуса Степана та бабусі Євдокії. Дванадцятирічна Оксана та п'ятирічна Леся залишилися самі в Коломиї. Усе майно конфіскували: меблі, одяг, навіть постільну білизну, а ще батькову бандуру, яку він зробив сам. У хаті залишилось тільки одне стареньке ліжко. Сестра Миколи Наталка не віддала дітей до притулку, а забрала до себе в м. Станіслав. Чоловік тітки Наталки теж був ув'язнений. Тож їй довелося самій опікуватися донькою Юлею та двома дітьми свого брата. Тітка Наталка працювала викладачем у педагогічному училищі. Її дуже часто викликали на допити, переважно у вечірній час.

Щоразу вона прощалася з донькою та племінницями, напевно, думаючи, що може не повернутися. Ідучи на допит, завжди брала з собою велику теплу хустку, хоч і було літо.

Оксану, сестру Євгенії, теж декілька разів викликали на допити, та їй пощастило, що мала 12, а не 14 років.

Чотирнадцятирічних дітей «ворогів народу» заарештовували і теж засуджували до 25 років таборів. Оксана зверталася до тюремного начальства з проханням дати дозвіл побачитися з мамою, але їй та малій Лесі відмовляли. Тітка Наталка дуже боялася, що її можуть заарештувати, тому вирішила відправити Оксану та Лесю на Полтавщину, до дідуса та бабусі..

Були численні пересадки на залізничних вокзалах, а дорогою дітей обікрали. Діти дуже плакали, і перехожі допомогли їм з харчами та грошима, так вони дісталися до рідні на Полтавщину.

Дідусь і бабуся радо зустріли дітей, обіймали, плакали. Вони дуже тяжко працювали в колгоспі. Прогодувати себе і двох дітей, Лесю та Євгенію, дідусеві і бабусі було дуже важко. З Білорусії родичі Варині табірної приятельки Тамари Булавки декілька разів висилали борошно.

Оксана повернулася до Станіслава, до тітки Наталки, і продовжила навчання в школі. Після навчання бігла до стін тюрми, щоб побачити маму. Хтось крикнув: «Оксано!», і дівчина впізнала голос дядька Леоніда, та раптом біля її ніг упала хлібна кулька, всередині якої була записка. Чекаючи на вирок, хвилювалися, навіть ходили до ворожки. А одного разу Оксані наснився сон, який вона пам'ятала все своє життя.

Сниться, що заходить до кімнати, де жили разом із батьками, бачить, на стіні над ліжком повішені батько і мама. Батько в білій спідній білизні, а мама — в довгій вишитій чорним і червоним сорочці. З криком дівчина прокинулась, а за декілька днів дізналась, як засудили рідних.

Під час канікул Оксана їздила на Полтавщину в село, допомагати дідусеві та бабусі поратися в господарстві й доглядати за сестричками, Лесею та Євгенією. Сестри підростали, стали ходити до школи в сусіднє село. Іноді бабуня чи дід, коли їздили до Полтави на базар продавати молочне, привозили гостинці, солодощі та ситро.

Тітку Наталку з роботи звільнили як неблагонадійну, знайомі попередили про її можливий арешт. Разом із донькою Юлею вона поїхала до родичів у Киргизію, а Оксану, яка на цей час закінчила школу, відправила вчитися до Ленінграда, оскільки дочці «ворогів народу» в Україні не можна було здобути вищу освіту.

Дитячі та юнацькі роки Лесі та Євгенії минули в селі у бабусі та дідуса. Любов рідних залишилася в спогадах онуків. Вони вдячні за новенькі суконьки, які шив їм дідусь, за ласкаві, теплі бабусині руки, стомлені працею, за ніжні дбайливі поради.

Після звільнення Варвара Степанівна та Микола Олександрович разом з дітьми 1961 року переїхали в м. Луганськ, де жили до 1974 року. Потім переїхали в м. Новомосковськ, де й поховані на міському кладовищі.

Оксана Миколаївна Соколовська закінчила Ленінградський технологічний інститут і Луганський машинобудівельний інститут. Понад тридцять років викладала в Луганському сільськогосподарському інституті нарисну геометрію та креслення студентам механічного та будівельного факультетів. Має доньку та сина.

Леся Миколаївна Соколовська закінчила Дніпропетровський будівельний інститут, усе життя обіймала керівні посади на будівництві. Проживає в м. Новомосковську Дніпропетровської області. Має родину, доньку.

Євгенія Миколаївна Соколовська закінчила одинадцять класів у Луганській середній школі № 1. Вступала до Луганського педагогічного інституту на факультет географії. Після закінчення інституту працювала в Луганському проєктному інституті старшим інженером у лабораторії інженерної геології до 1989 року

1989 року переїхала з батьками в м. Новомосковськ Дніпропетровської області. Того ж року оселилася в м. Підгородному й почала працювати в Підгороднянському районному будинку дитячої творчості, вела туристично-краєзнавчий гурток. За тридцять років своєї роботи в БДТ написала безліч дослідницько-краєзнавчих робіт, залучаючи до дослідницької роботи учнів. Не одне покоління підгороднян виховала в патріотичному дусі, любові до рідного краю, до рідної України. Є неодноразовою переможницею краєзнавчих робіт у районі, області та в Україні.

Десять років поспіль посідала зі своїми вихованцями перші місця на фестивалі юних читачів і краєзнавців, який проводить Всеукраїнське жіноче товариство ім. Олени Теліги в м. Києві та м. Дніпропетровську.

Веде активну громадську діяльність, проводить творчі зустрічі та відкриті заняття з краєзнавства, бере участь в урайонних та обласних туристичних змаганнях. Є учасницею ансамблю бандуристів «Калинове гроно» при Центрі кобзарського мистецтва. Має родину — дітей, онуків.

У роботі використано публікації О. М. Соколовської в книзі «Родина Соколовських», спогади Є. М. Діденко-Соколовської.

Алла Ганжа-Родзянко

НЕВМИРУЩА В ПАМ'ЯТІ РОДИНА ДРОБЧЕНКІВ

Макар Гурійович Олійник — підгороднянський активіст.

Галина Макарівна Дробченко-Олійник — бандуристка, громадська діячка.

Василь Макарович Олійник — бандурист.

Не хочеться, щоб минула слава рідної землі розтанула у віках, бо це героїчна слава матінки України і її не слід забувати.

Василь Макарович Олійник

Батько Галини Макарівни та Василя Макаровича — Макар Гурійович Олійник. Народився 1911 року в бідній селянській родині. І яку освіту могли дати своєму первісткові неграмотні батьки? Над хлоп'ячою головою прогриміла імперіалістична та громадська війни, потім жорстока революція.

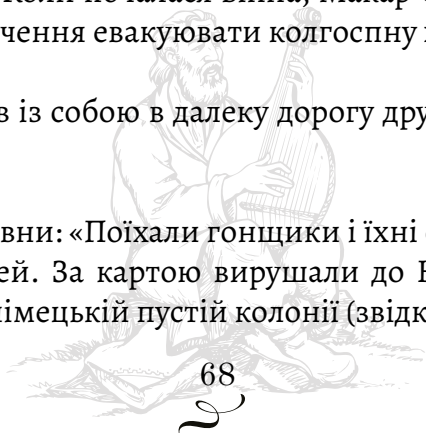
Тільки троє хлопчиків у тодішньому Підгородному закінчили чотири класи — то була найвища тут освіта. А далі Макарко вчився самотужки. Багато читає. Організовував молодь у гуртки художньої самодіяльності, став комсомольцем-активістом. У Підгородному організували комуну, де Макар у перших рядах. У село прийшла електрифікація. Хлопці встановлювали електричні стовпи навіть у люту негоду, й Макар дуже застудився, тяжко захворів. Та молодість брала своє. Вилікувавшись, організував комуну в селі Маївка, безперечно, вже з партквитком.

Під час колективізації, коли селян силком гнали в колгосп, відбирали зерно і худобу, Макар Гурійович разом зі своїми друзями Іваном Санжаровським та Терешком Поплив'яним виступили проти нових порядків, які насаджували в селах більшовики. Дізнавшись, що їх мають намір заарештувати, хлопці втекли на Кавказ.

Повернулися в Підгородне аж перед війною. За короткий час Макар самотужки освоїв професію бухгалтера. Коли почалася війна, Макар Олійник працював у колгоспі ім. Ульянова та отримав доручення евакуювати колгоспну худобу в Казахстан.

Макар Гурійович забрав із собою в далеку дорогу дружину і двійко малих дітей — Галину і Василька.

Спогади Галини Макарівни: «Поїхали гонщики і їхні сім'ї, гарби з шатрами, в яких везли продукти і членів сімей. За картою вирушали до Калмицької АССР. Гнали ціле літо. На зиму залишились у німецькій пустій колонії (звідки влада вислала їх у тил). Тата

оформили парторгом колгоспу, мама працювала в дитсадку. Настала весна, німці підступали до Калмицької АССР, тата знов призначили відповідальним за евакуацію худоби вже цього колгоспу. Пункт евакуації призначили за Волгою. Але в ті часи не було мостів, поромів було мало.

Загін блукав перед Волгою декілька днів, але тато потім переправив обоз, а худобу повів в інше місце, шукав переправу, не міг покинути худобу, а німець уже наступав на п'яти. Коли ми разом з обозами тікали від переправи, німці прилетіли бомбардувати її, але тато встиг відігнати худобу далі в ліс. Люди просили Бога зберегти їх, і наш обоз швидко від'їхав від Волги. Щойно ми від'їхали далі, почули вибухи бомб. Чувся крик і плач людей. Потім ми дізналися, що ворог розбомбив поїзд з евакуйованими. Доїхали ми до якоїсь річечки, стали на відпочинок, ридали та тужили так, що коні вуха нашорошували.

Потім стали вдивлятися у далечінь, щось майоріло, і вмить побачили корів та коней, які бігли до нас, а за ними їхав батько на бідарці й усміхався зі сльозами на очах.

Відповідно до карти маршруту ми мали їхати в Казахстан. Їхали ми вже не поспішаючи, та на території Північного Казахстану були піски без доріг. Було дуже важко: людям і худобі, води не було, спека, де побачили калюжу, то і тварини, і люди кидалися до води. Люди простирали тканину і пили воду з калюжі, а якщо бачили гори піску, то думали, що це вирита криниця. Та коли наближались, то з'ясовувалося, що там лежить нежива корова або коняка. Це наводило нас на жах, а на тата особливо. Він поїхав в обласний центр і нам змінили маршрут, де були місцями річки. Їхали до самої зими. Нас поселили в селі Балістик, це глухе село без тепла і їжі. Якось перезимували. Потім тата призначили в районний центр Нова Казанка головним бухгалтером колгоспу. Тут тато теж був активним. Він організував драматичний гурток, ставив п'єсу Т. Шевченка «Назар Стодоля» й інші, в яких він грав головні ролі та залучав до художньої самодіяльності своїх дітей.

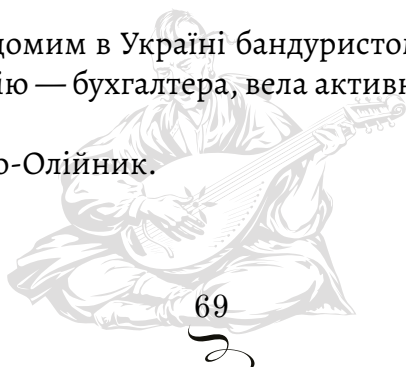
1943 року тата відізвали на Батьківщину, відбудовувати свій колгосп, і призначили його головою колгоспу. Колгосп був бідним, не було нічого. Увесь урожай забирала держпоставка. А чим же платити колгоспникам? На роботі був від рання до пізньої ночі. Якось увечері поїхав конем подивитися на колгоспне господарство: що можна продати, щоб заплатити колгоспникам за трудовні, а дорогою до села його поранили колгоспні крадії. Доповз до крайньої хати, так його люди відвезли до лікарні. Він горів у роботі все життя. Так і помер, не діждавши щасливої долі своїх односельців».

Прожив Макар Олійник усього 38 років, але встиг прилучити своїх дітей до гри на бандурі. Приятелював із майстром бандур Олексою Ковалем і віддав своїх дітей до нього в науку.

Василь Олійник став відомим в Україні бандуристом. Галина Дробченко-Олійник успадкувала батькову професію — бухгалтера, вела активну громадську діяльність.

Спогади Г. М. Дробченко-Олійник.

Алла Ганжа-Родзянко

АНСАМБЛЬ БАНДУРИСТІВ «КАЛИНОВЕ ГРОНО»

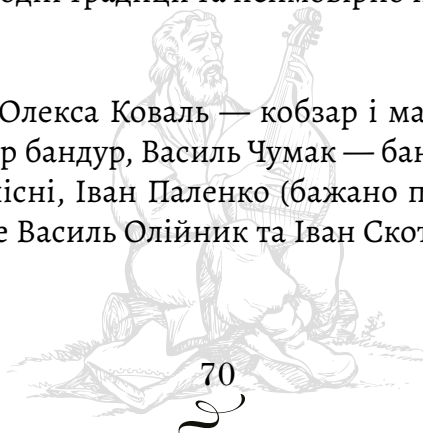
У духовну скарбницю українського народу важливий внесок зробили бандуристи Січеславщини другої половини ХХ ст. — початку ХХІ ст. Продовжуючи традиції кращих представників цього мистецтва, вони відповідно до своїх творчих можливостей доклали чимало творчих сил, щоб створити й примножити пісенні перлини та їх популяризувати серед чисельних шанувальників кобзарського співу. Про них з'явилися статті, художні нариси, книги. Маємо на увазі дослідження М. Долгова, книгу І. Шаповала «Взяв би я бандуру», Емми Шаповалової «Патріот, що за любов таврований» (книга присвячена видатному синові України Миколі Сарма-Соколовському — багаторічному політв'язню, поетові, художникові, кобзареві, громадському діячеві.

Окремі статті про життєві долі кобзарів видруковано в «Українській культурі», «Бористені», «Кур'єрі Кривбасу». В антології «На землі, на рідній» вміщено нарис.

М. Долгова «Струни бандури озвалися ніжно», статті Михайла Скорика, численні публікації та нариси й оповідання Дори Калинової.

Та хіба могло в Підгородному інакше розвиватися кобзарське мистецтво? Дивовижна, чарівна природа, народні традиції та неймовірно працююча, чуйна, творча, талановита натура українців.

Ось так товаришували Олекса Коваль — кобзар і майстер бандур, Олександр Солонкий — бандурист, майстер бандур, Василь Чумак — бандурист, який мав унікальний тенор та сольо виконував пісні, Іван Паленко (бажано повне ім'я) бандурист, що мав чудовий голос — бас, пізніше Василь Олійник та Іван Скотаренко. Усі вони разом грали на різних сценах.

У Центрі кобзарського мистецтва в музеї є афіші, які нам надала донька Олекси Ковалю Леся Коваль. Вони свідчать про те, що наші бандуристи виступали в Києві, Львові, Переяслав-Хмельницькому, Чернігові, Харкові, Полтаві й інших містах України, навіть у Москві та Ленінграді.

Василь Олійник з дитинства ходив навчатися кобзарства до Олекси Ковалю, через усе село. І дарма що далека дорога з Ульянівки на Кільченську вулицю. Вчився вправно, швидко опановував гру на бандурі. Батько Макар Олійник придбав синові інструмент. Василько чемно грав, з охотою. Спостерігаючи за братиком, менша сестричка Галинка теж виявила бажання навчитися гри на бандурі. Так брат і сестра на все життя вподобали бандуру.

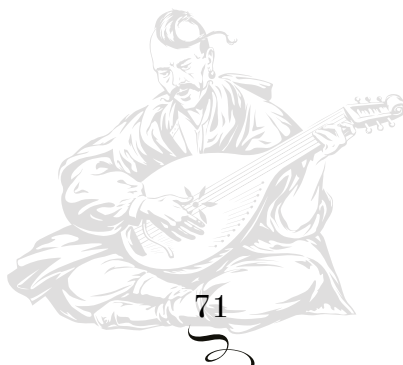
Василь Макарович Олійник закінчив десять класів, здобув вищу освіту в Дніпропетровському сільгоспінституті, після навчання за призначенням працював головою радгоспу в с. Царичанка Дніпропетровської області. Повернувся в рідне селище Підгородне і працював у Дніпропетровській районній адміністрації секретарем райвиконкому. Та все життя грав на бандурі з підгороднянськими бандуристами, прославляючи рідний край.

Галина Макарівна Дробченко-Олійник успадкувала батькову вдачу — все життя працювала бухгалтером, головним бухгалтером на різних підприємствах. Але любов до української пісні та срібнозвучної бандури залишилася назавжди.

Галина Макарівна є членом Всеукраїнського жіночого товариства ім. Олени Теліги, весь час веде активну громадську діяльність, грала в ансамблі бандуристів при будинку культури «Комунальник» у Дніпрі, співала в народному ансамблі «Журавка» м. Підгородне, є членом громадської організації Центр кобзарського мистецтва, та учасницею ансамблю бандуристів «Калинове гроно».

Використано публікації доцента ДДУ К. С. Дуба.

Алла Ганжа-Родзянко

ІРИНА ГЕТЬМАН — ЗОЛОТИЙ ГОЛОС УКРАЇНИ

Співзасновниця Дніпропетровської обласної громадської організації «Центр кобзарського мистецтва», громадська діячка, учасниця ансамблю бандуристів «Калинове гроно», авторка поетичної збірки «Калинове гроно».

Ірина Вікторівна Гетьман-Ісаченко народилася 5 листопада 1967 року в селі Підгородне в родині робітників. Навчалася в Підгородненській середній школі №2.

Закінчила Підгородненську дитячу музичну школу (клас бандури).

Закінчила Дніпропетровський сільськогосподарський інститут.

Працювала зоотехніком у Підгородненському колгоспі.

Написала наукову роботу у сфері тваринництва.

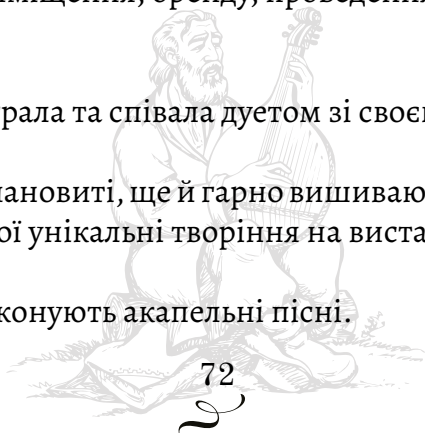
Веде активну громадську діяльність, є ведучим, золотим голосом в ансамблі бандуристів «Калинове гроно», бере участь у культурних заходах, фестивалях і конкурсах, творчих зустрічах.

Брала активну участь у створенні громадської організації, є її меценатом, робила внески коштів на ремонт приміщення, оренду, проведення свят і фестивалів, на поїздки в інші міста.

Ще з дитинства Ірина грала та співала дуєтом зі своєю сестрою Ольгою.

Сестри надзвичайно талановиті, ще й гарно вишивають нитками та бісером. Мають безліч робіт і виставляють свої унікальні творіння на виставках.

Ольга та Ірина часто виконують акапельні пісні.

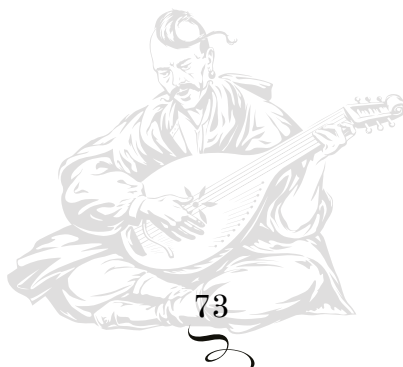

Ці пісні вони називають маминими, бо родина часто співала їх у родинному колі. Дівчата виросли в середовищі любові до всього рідного, нашого, українського.

Заходить сонечко за гору, повітря пахне вишневим, яблуневим, грушевим квітом та м'ятою, а тиха пісня лине над підгороднянськими хатами і здіймається у зоряну височінь. І так солодко та затишно ступати босими ногами споришевою ковдрою рідного батьківського двору.

Заколосилися роки на полі рідних сестер, виросли їхні талановиті дочки Тетяна та Наталя, і ось уже онук Ольги Вікторівни Антон сьомий рік є учасником ансамблю бандуристів «Підгородненські козаки» при Центрі кобзарського мистецтва. Династія продовжується. Козацькі пісні знаходять свого слухача, і над Кільченню пісня лине...

Алла Ганжа-Родзянко

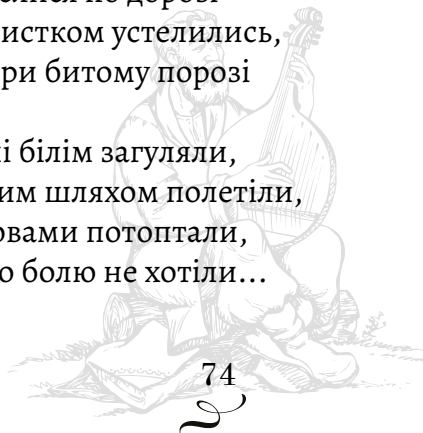
УКРАЇНКОЮ Я НАРОДИЛАСЯ

Алла Костянтинівна Ганжа-Родзянко народилася у славетній козацькій слободі Підгородня 24 березня 1959 року. Навчалася в Підгороднянській середній школі № 1 та в Підгороднянській дитячій музичній школі (клас бандури). Закінчила Мелітопольський державний педагогічний університет, учитель музики (бандура, вокал), етики та естетики, хоровий диригент, методист шкільного виховання. У 1977—1978 рр. член Спілки молодих поетів Дніпропетровщини. Відрахована зі Спілки молодих поетів Дніпропетровщини через антирадянський вірш.

Білі коні, білі гриви,
Понеслися по дорозі
І любистком устелились,
Що при битому порозі

В полі білім загуляли,
Курним шляхом полетіли,
Підковами потоптали,
Що до болю не хотіли...

Претензія була єдина — чому білі коні, а не червоні?

Моя відповідь стала фатальною: «Вибачте, червоних коней я ніколи не бачила».

Приїхала додому пригнічена, в сльозах розповіла мамі про безглузде приниження, на що мама мені відповіла: «А що ж ти хотіла, дід твій махновець, а бабця — графиня...»

Я стала згодом досліджувати свій родовід.

Граф Михайло Володимирович Родзянко, брат моєї прабабусі по батькові Ольги Володимирівни Родзянко, — нащадки стародавнього дворянського українського роду.

Михайло Родзянко у 1900—1906 рр. губернатор Катеринослава

У 1906—1912 рр. — голова Госдуми Росії четвертого скликання в Петербурзі.

Родовий маєток с. Попасне, с. Перещепине, с. Всесвятське, с. Андріївка, с. Отрадне Новомосковського повіту Катеринославської губернії.

Мій батько Костянтин Ілліч Товстик-Родзянко працював водієм, гарно малював.

Моя мати Людмила Петрівна Клименко-Мостова з козацького працюючого заможного роду. Працювала на керівних посадах у сфері торгівлі, її батько, мій дід Клименко Петро Павлович до Вітчизняної Війни працював директором Дніпропетровського світлофорного заводу.

Усе моє дитинство пестилося в любові дідуся Ілька та двох моїх дорогих бабусь — Векли та Харитини. Духовні скарби, які вони дарували онукам, я пам'ятаю і зберігаю все своє життя. Українські традиції, українська пісня, народна педагогіка побутували незмущено в нашому повсякденні.

Співали, коли радісно, коли сумно, — так пісня стала супутницею мого життя.

Значний вплив на формування моєї свідомості відіграло кобзарське середовище Підгородного.

Навчання та дружба з донькою відомого бандуриста Івана Скотаренка Ніною. Спілкування з бандуристами, майстрами бандур, творчими наставниками Олексою Ковалем та Олександром Солодким, які опікувалися нами, з якими ми брали участь у різних концертних програмах, у зйомках документальних фільмів.

Моя ти земле, Україно,
Мій благодатний, Божий край,
Завжди живи красиво, вільно.
Цвітуть сади, хіба ж не рай?!

Поля безмежні, соковиті,
В них колоситься смак життя
І верби водами умиті
Кільчені течії буття.

Любов до рідного краю, до своєї родини, до рідної хати, до всього, що любе та рідне мені, зігріває мою душу та дарує мені скарб мого українського народу, духовну, величаву красу поезії та музики, які я переплітаю зі срібнозвучною бандурою.

Особливу роль у моєму житті відіграло Підгородненське кобзарство та люди, які мене оточують, з якими ми все життя спілкувалися, творчо розвивалися, грали на бандурах і співали в різних селах та містах України.

27 листопада 2007 року вирішили і зареєстрували Дніпропетровську обласну громадську організацію «Центр кобзарського мистецтва», головою, якої я є.

Займаємось лише мистецтвом гри на бандурі та співом. Сприяємо вихованню почуття любові до рідного краю, до свого народу, розкриваємо творчі здібності дітей, виховуємо їх у дусі народної педагогіки, етики, моралі.

Мета нашої організації — зберегти і примножити культурно-освітні надбання нашого народу. Збереження і передача молодшим поколінням традицій кобзарського мистецтва, способів гри та співу, що є культурним надбанням нашого краю.

Підгородне, давня козацька слобода. Тут жили наші прадіди, а кобзарство славилось не тільки вмінням грати та співати під бандуру, ще й самим робити ці срібнозвучні інструменти. У нашому місті було четверо майстри бандур. Не кожне місто чи село мало таких талановитих людей. Нащадки та учні підгороднянських бандуристів продовжують справу своїх вчителів.

При Центрі кобзарського мистецтва створили Підгородненський музей кобзарського мистецтва ім. І. С. Бута, метою якого є збереження та пропаганда кобзарських традицій на Дніпропетровщині, зв'язки наших бандуристів з кобзарством усієї України, їхню роль у культурно-просвітницькій роботі серед населення.

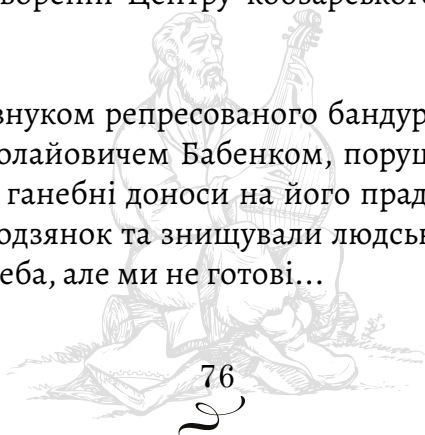
При Центрі кобзарського мистецтва існує дорослий ансамбль бандуристів «Калинове гроно», в якому всі учасники мають музичну освіту, є члени Співки кобзарів України. Існують два дитячі ансамблі бандуристів — «Зоряниці» та «Підгородненські козаки», які є дипломантами районних, обласних та всеукраїнських конкурсів і фестивалів.

Відкрито творчу майстерню з виготовлення бандур та старосвітських інструментів.

Співпрацюємо з науковими співробітниками вищих навчальних закладів, які пишуть дисертації про кобзарство Підгороднього (минуле та сучасне), допомагають збирати унікальні документальні матеріали та експонати.

Не все так гладко у створенні Центру кобзарського мистецтва було раніше, та й тепер.

Якось на зустрічі з правнуком репресованого бандуриста Івана Савича Бута генерал-майором Віктором Миколайовичем Бабенком, порушили питання, щоб озвучити прізвища людей, які писали ганебні доноси на його прадіда в «органи», які палили та грабували родовий маєток Родзянок та знищували людські долі, нащадки яких живуть серед нас. І виявилось, що треба, але ми не готові...

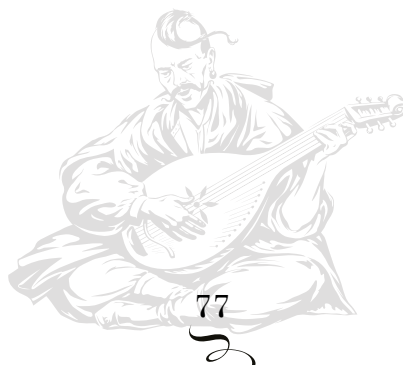
2018 року за мого депутатства в Підгородненській міській раді мені вдалося домогтися фінансування на поточний ремонт комунального приміщення, в якому розташований Центр кобзарського мистецтва, на оснащення, нові костюми, інструменти, меблі.

2019 року здобули статус сектора при К/З Підгородненського міського будинку Культури ім. Т. Г. Шевченка.

Дніпропетровська обласна громадська організація «Центр кобзарського мистецтва» продовжує свою роботу.

*Вихованці Центру кобзарського мистецтва
на святі української пісні «Грай, музико, грай»*

НЕ ЗАБУВАЙ НІ НА ХВИЛИНУ СВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ, ЛЮДИНО!

Ансамбль бандуристів «Підгородненські козаки» народився разом з ансамблями бандуристів «Калинове гроно» та «Зоряниці» 2001 року, керівником яких я є і донині.

2001 року я повернулася в Будинок дитячої творчості керівником гуртка бандуристів.

Перед цим мені наснився дивний сон, що я повинна побудувати три храми і щоб я не шукала роботи, все прийде само собою. І дійсно дивно, я не планувала повертатися в БДТ — заробітна плата невелика, донька моя студентка, за що жити?

Перед новорічними святами Будинок дитячої творчості відмічав своє десятиріччя, адміністрація запросила всіх колишніх працівників на «Вогник», а мене попросили ще й зіграти на бандурі.

Розхвилювалася, та все ж узяла в руки бандуру, яка роками самотньо стояла в кутку, вона вередувала, була неслухняною, але наполеглива гра — і моя бандура задзвеніла сріблом. На святі разом із бандуристкою Вікторією Сендецькою ми зіграли дуетом декілька пісень. Було районне керівництво, всі були в захваті. Після свята мене запросили на роботу.

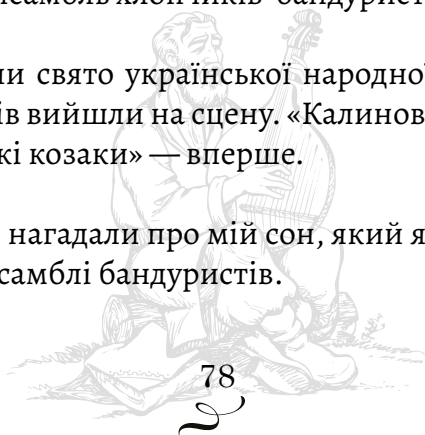
Так продовжилася моя мистецька діяльність.

Приходили учні, створила дитячий ансамбль бандуристів «Зоряниці». Почала підтримувати зв'язок зі старшими підгородненськими бандуристками, членами Співки кобзарів України: Лесею Коваль, Ніною Харченко-Бут, Галиною Дробченко-Олійник та зі своїми подругами, з якими навчалася, — Ніною Скотаренко, сестрами Світланою та Любов'ю Вусик, сестрами Ольгою та Іриною Ісаченко, з бандуристками Вікторією Сендецькою та Ольгою Щербиною, — відродили ансамбль бандуристів «Калинове гроно», який створила Людмила Дворнік 1975 року, коли я ще навчалася в Підгородненській дитячій музичній школі.

Почав зароджуватися ансамбль хлопчиків-бандуристів «Підгородненські козаки».

2002 року започаткували свято української народної пісні «Грай, музику, грай!». Усі три колективи бандуристів вийшли на сцену. «Калинове гроно» в оновленому складі, «Зоряниці» і «Підгородненські козаки» — вперше.

Після свята мої подруги нагадали про мій сон, який я вже забула, про три храми — це три духовні храми, три ансамблі бандуристів.

«Підгородненські козаки»

Ансамбль бандуристів «Підгородненські козаки» було створено неочікувано для мене. В ансамбль бандуристів «Зоряниці» завітав хлопчик Олександр Москалець та так захопився грою на бандурі, що годинами наполегливо грав на інструменті.

Інколи Олександр приходив на заняття засмучений, через насмішки однокласників, які висміювали його за захоплення інструментом і говорив: «Однаково я буду грати на бандурі». Пізніше Олександр привів свого молодшого брата Миколку, за ними в ансамблі з'явилися Віктор Шевченко, Богдан Обора, Віталій Терентєв.

Так сформувався єдиний на той час у Дніпропетровській області ансамбль хлопчиків-бандуристів «Підгородненські козаки».

Ансамбль почав брати участь у різних фестивалях, святах. Згодом у колектив прийшли інші хлопчики — Ярослав Кісіль, Володимир Білов, Володимир Конобасов, Вадим Сиволоб, Дмитро Сотула, Ігор Шпиль, Владислав Щербина. Всі ці діти надзвичайно талановиті, про кожного можна багато розповідати. Ансамбль бандуристів «Підгородненські козаки» став швидко знаним. Маємо багато нагород, грамот, дипломів. До дітей приїздило телебачення, брало інтерв'ю обласне радіо, знімали документальні фільми. Вже ніхто не глузував з Олександра Москальця за гру на бандурі, і він поважно ходив школою, а його однокласники намагалися з ним товаришувати.

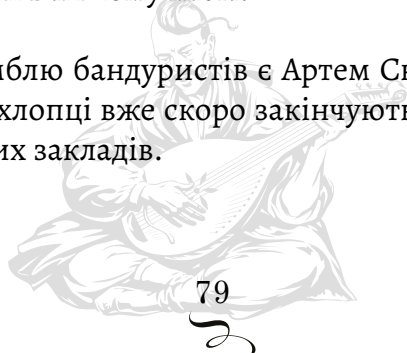
Ансамбль хлопчиків дуже гарно завжди сприймають на сцені гучними оплесками. Запам'ятався виступ у Дніпровському районному будинку культури дев'ятого травня перед ветеранами Великої Вітчизняної війни. Учасники ансамблю виконували українські народні пісні «Козацьку» та «Їхав козак містом». Ветерани зустріли виступаючих оплесками, піднялися з крісел з вигуками «Браво!» та стали їм підспівувати.

Минали роки, діти виростили, на зміну в ансамбль приходили хлопчики: Олег Корса, Артем Петнезян, Євген Дідик, Назар Рижко, Артем Карибян, Євген Корнієнко та інші. Всі вони стали гідними людьми.

Із початком війни на Донбасі колектив почав виступати перед військовими у шпиталях та в інших місцях, почали допомагати волонтерам. Життя поділилося на «до» і «після», та все ж воно триває.

Довгий період золотим голосом ансамблю був Артем Пухкальський, мій онук, з яким колектив був переможцем обласних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів. Зараз він проживає з батьками в іншому місті.

Нині учасниками ансамблю бандуристів є Артем Снитка, Антон Оберемок, Захар Самуляк, Олексій Швець, та хлопці вже скоро закінчують навчання в школі і готуються вступати до вищих навчальних закладів.

Їх наздоганяють у навчанні учні — Андрій Лавроненко, Олександр Шиян, Ілля Вожик, Богдан Сутула, Олексій Безталанний, Іван Таран.

Був би мир і злагода в Україні та в нашій спільній громаді, а все інше ми здобудемо, і козацька пісня в супроводі бандури завжди лунатиме над Кільченню.

Ансамбль хлопчиків-бандуристів «Підгородненські козаки» готується до фестивалів і конкурсів, які відбудуватимуться в Україні цього року. Козацькі патріотичні пісні актуальні і досі. В наш вік комп'ютерних технологій діти цікавляться рідною культурою та історією свого краю, бо в них тече козацька кров.

Тож лунають під срібний дзвін бандур пісні козацького краю:

«Їхав, їхав козак містом»
«Козацька»
«Гей, там на горі, січ іде»
«Їхав козак на війноньку»
«Україно моя!» та інші.

«Над крутими берегами, гей!
А чи темними лісами, гей!
Ой ясен я козаками,
Ой красен я козаками!»...

Ця пісня є улюбленою в репертуарі ансамблю. Її співали перші учасники ансамблю, звучить вона і нині.

Ансамбль хлопчиків-бандуристів «Підгородненські козаки» створено 2002 року. Діти охоче приходять на заняття, а ще більше їх захоплюють виступи на сцені. Як учитель пишаюся ними, це мої учні, в них частинка моєї душі, зерном посіяна і сходить.

Двох моїх учнів немає серед нас. Євген Корнієнко пішов добровольцем захищати рідну землю та 12.08.2014 р. загинув поблизу Вуглегірська. За декілька місяців загинув друг і однокласник Євгена — Ігор Шпиль. Біль і згарище на серці від втрати моїх учнів. Світла їм пам'ять!

Євген Корнієнко, учасник ансамблю бандуристів «Підгородненські козаки»

Ансамбль бандуристів «Зоряниці»

Дуже важливо, в якому середовищі росте дитина, з ким спілкується, який духовний світ серед друзів та в родині. Високодуховність, високоморальність не виникають самі собою, їх вітають спочатку в родині, прищеплюють матусі, бабусі, татусі та дідусі, пробуджуючи генетичний код, національну свідомість і крокує життям з людиною.

У наш непростий час у Центр кобзарського мистецтва приходять діти обдаровані, талановиті, небайдужі до національної культури, наших традицій.

Усі вони рано чи пізно ідуть у велике життя, але залишають частинку себе в колективі, в історії підгородненського кобзарства, не розриваючи назавжди зв'язок із Центром кобзарського мистецтва. За нагоди зустрічаємося, спілкуємося. В кожную дитину я вклала частинку своєї душі.

Ансамбль «Зоряниці» брав участь у районних, обласних та всеукраїнських конкурсах і фестивалях, маємо безліч грамот, дипломів, нагород, зокрема отримували як нагороди від Дніпропетровської обласної ради поїздки, путівки в Карпати, як переможці обласних фестивалів.

Перші, яскраві учасниці ансамблю, які прийшли в колектив маленькими дівчатками, це Юлія Шпилева, Марина Лисицина, Альона Михайлова, Ганна Пивоварова. Вслід за ними прийшли сестрички Юлія та Лілія Мазюри, які незмінно десять років були в колективі, з якими ми відбули безліч концертів і фестивалів.

Потім приходили інші талановиті діти, вливалися в колектив і продовжували прославляти наше рідне місто Підгородне. Це Настя Пономаренко. Віка Шиян, Вікторія Дубовікова, Олександра Дубівка, Юлія Бут, Марія Ковальчук, Тетяна Булах, Настя Степовик, Ярослава Саханова. Ось і зараз виросла гідна зміна — Юлія Антонова, Мирослава Матвієнко, Дарина Бойко, Софія Понеділок, Мирослава Біла, їх наздоганяє молодша група колективу — Аня Старосельська, Марія Каразія, Зоряна Прищепна, Софія Сендецька, Каміла Кірнос, Марія Попсуй і багато інших дітей.

*Учасниці ансамблю бандуристок «Зоряниці»
Справа наліво: Юлія Мазюра, Юлія Шпилева, Лілія Мазюра, Ярослава Саханова*

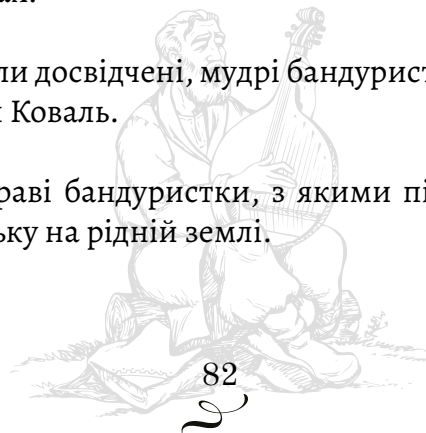
Ансамбль бандуристів «Калинове гроно»

Кобзарське середовище стало поштовхом до створення Центру кобзарського мистецтва» в м. Підгородне та величне історичне минуле нашого рідного козацького краю.

У колективі відтворилася душа берегинь української пісні, поєднаної зі срібнозвучною бандурою. В ансамблі зібралося декілька поколінь, які злилися в єдину невимовну мелодійну красу. За багато років існування ансамблю його учасниці виступали на сценах різних міст і сіл України, маємо безліч нагород, грамот і подяк, дипломів за участь у конкурсах, фестивалях, концертах.

На жаль, від нас відійшли досвідчені, мудрі бандуристки: Ніна Харченко-Бут, Галина Дробченко-Олійник, Леся Коваль.

Приходять молоді, яскраві бандуристки, з якими пісня лине над Кільченню, які примножать справу кобзарську на рідній землі.

Пригадуючи своє дитинство, у вишневих садках линула пісня з кожної квітучої садиби, село жило, мріяло зі щастям чи тугою в життєвому повсякденні свого буття. Тому не могло бути інакше, рідна земля народжувала і народжує нині золоті голоси України.

З Зарічки ллються голосисті
В сто голосів дідів пісні,
Дитинства мого золотисті
Стрічки сплітаються рясні.

Ансамбль бандуристів «Калинове гроно»

ТЕАТР «ПОДІУМ»

Театр «Подіум» демонстрації українського старосвітського та сучасного одягу виник закономірно. Дівчатка та жінки люблять милуватися в українському одязі. Вивчаючи народознавство, звичаї та обряди, виникла ідея створити театр одягу та вжитку українського побуту і відображати наші ідеї на світлинах.

Так виник творчий, талановитий колектив, який залюбки, із задоволенням створює прекрасні костюми, чудові світлини, які ми виставляємо в соціальні мережі та беремо участь у концертних програмах. Таким чином відроджуємо національні традиції.

*Наталія Ляшенко, Галина Олійник, Алла Ганжа-Родзянко,
Анна Снитка, Наталія Самуляк*

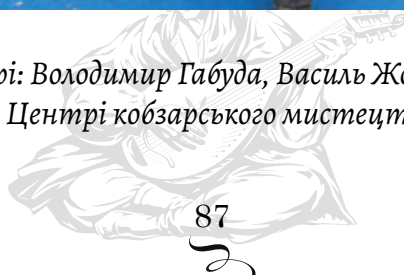
ВИГОТОВЛЕННЯ СТАРОСВІТСЬКИХ БАНДУР МАЙСТРАМИ МИКОЛОЮ ШАПОЮ ТА ПАВЛОМ РІЗНИКОМ

У стародавній козацькій вільній слободі Підгороднє здавна жили старшини і воєводи Запорізької Січі зі своїми родинами. А при козацтві завжди були кобзарі для підняття козацького духу, а саме наша Підгородня (стар. назва) славилася майстрами бандур. На жаль, мистецтво та навички виготовлення бандур та кобз майже забуто та втрачено. Мета нашого центру відновити виробництво цих музичних інструментів, застосувати стародавні технології виготовлення на сучасний лад. Маємо підтримку чудового майстра-кобзаря Василя Жованика з Київського кобзарського цеху, що співпрацює з нашим центром, даючи майстер-класи. А також майстри, які прагнуть передати свої знання та навички молодому поколінню, щоб зберегти традиції рідного краю. Саме такими майстрами є Микола Миколайович Шапа та Володимир Григорович Аксюта, які із задоволенням навчають хлопчаків цього мистецтва.

*Справа наліво кобзарі: Володимир Габуда, Василь Жованик, Микола Шапа
в Центрі кобзарського мистецтва*

Побачивши герб Підгородного, а на ньому бандуру, робиш висновок, що бандура не на останньому місці в історії нашої козацької слободи. Бандура веселила і бавила народ, підіймала козацтво в бій проти ворожих зграй.

Ось і тепер, у сучасні дні, працює майстерня з виготовлення та ремонту бандур і кобз при Центрі кобзарського мистецтва. Поспішають хлопчики переймати науку в чудового майстра Миколи Миколайовича Шапи. Старанно готують заготовки, щоб встигнути до Покрови змайструвати інструмент. За стародавнім козацьким звичаєм бандури та кобзи освячували на свято Покрови. І хто знає, можливо, ці хлопці: Богдан Степаненко, Микола Дяченко, Сергій Коровченко, Кирило Дворниченко, Максим Шпанько, Артем Пухкальський, Артем Снитка прославлять свій рідний край, як Олекса Коваль, Олександр Солодкий, Іван Бут, Микола Сарма-Соколовський, на весь світ! І їхні музичні інструменти збагатять скарбницю України. Все починається з малого, і коли Богу угодна справа, то натхненна праця увінчається добром і любов'ю в ріднім краї!

Алла Ганжа-Родзянко

Майстрування бандур не має меж

Розкриємо деякі технічні аспекти майстрування старосвітських інструментів в нашій майстерні. Найчастіше нас запитують, з якого дерева робиться бандура, і чи з цілого шматка чи з кількох. Сучасна природа Придніпров'я, на жаль, обділила нас якісною деревиною. Хоча насправді не природа винна, а люди, які довели її до такого стану — екологічна ситуація не сприяє здоров'ю не тільки людей, а й рослин. Заплавні річкові ліси Дніпра, Самари, та Орілі вирубані вщент, 90% степів розорані, ґрунти, води та повітря насичені отруйними речовинами. В таких умовах основна порода дерева, з якої роблять бандури — верба, — виростає хворою, скрюченою, ураженою грибами, всередині повно жуків, хробаків, суччя, дупла й навіть цілі мурашники та інші гнізда. Явір (*Аcer pseudoplatanus*), що в усі часи був шанованим матеріалом для багатьох музичних інструментів, виростає дуже слабким, тонким, та й ті дерева нечисленні. Колись він був основним місцевим видом клена, але наразі його витіснили інтродуковані види — клен ясенolistий та клен канадський. Перший теж дає в наших краях негожу деревину, а от канадський годиться, хоча й не є не вважається традиційним матеріалом. Проте дерев однаково мало, не будемо ж ми свідомо робити шкоду? Слабкі й нечисленні стали у нас і дика груша, і липа, і вільха. А раніше росли ці дерева досить товсті, і було їх багато. У Дніпропетровському історичному музеї зберігається старовинна бандура, зроблена з цільної липової деревини, досить оригінального вигляду. В таких умовах, звичайно, не гріх і склеїти заготовку з кількох шматків, і скористатися привозною

Микола Шапа з учнями

деревиною. Микола Шапа, наприклад, обробляє заготовку, отриману від майстра Юрія Кочержинського з Київського кобзарського цеху. Але все ж ми маємо одну свою оригінальну заготовку з верби, зрізаної у Підгородному, в школі № 2. Верба росла понад електричними дротами, що в разі сильного вітру загрожувало аварією. Тому її і спилили. Вона в нас поки одна на всіх, але це пришвидшить її перевтілення у вересаївську кобзу, яка неодмінно зазвучить у Центрі кобзарського мистецтва.

Услід за питанням про заготовку найважливішим є інструменти для її оброблення. Незважаючи на велике різноманіття різних електроінструментів та всього сучасного приладдя, класичні інструменти і техніка роботи з ними привертають найбільшу увагу і аматорів, і майстрів, і, звичайно ж, усіх, хто цікавиться. Грубу теслярську роботу виконують сокирою та теслом. Оскільки тесло — зараз штука рідкісна, навчилися обходитись і без нього, а от без сокири обійтись практично неможливо. Сокира — універсальний високопродуктивний інструмент, що підходить для виконання робіт різної точності. Далі стамески. Обов'язковою і незамінною є півкругла потужна стамеска завширшки не менш ніж 25 мм, бажано зігнута, з руків'ям з твердої деревини, без лаку й оригінальної форми, перевіреної часом. Цей інструмент майже не випускають з рук від початку і до кінця оброблення. На жаль, їх практично немає у продажу, тому є потреба звертатися до ковалів. Проте такий інструмент ручної роботи значно кращий і приємніший, адже і коваль у нього щось вкладає від себе. Плaskі стамески теж використовують, але менше. Найкраще старі, бажано англійські, з литої сталі, яким уже понад 100 років. Важливий інструмент — півкруглий струг. Ним можна вибирати середину і доводити внутрішню поверхню інструмента. Через рідкісність без нього теж уже навчилися, вправляючись самою стамескою. Проте якість оброблення стругом краща, бо він має свій неповторний «почерк». Не можна обійтись і без рубанка, яким заготовки вистругують ззовні, а також виготовляють усі інші деталі. Знаходить застосування і рідкісний у наш час кронциркуль — вимірювальний інструмент, схожий на «кліщі», незамінний для замірів великих

деталей. Найделікатніші операції — вирізування голосників та «баранчика». Їх виконують спеціальними різками по дереву. Чистове оброблення поверхні в класичній технології виконують циклею з наступним шліфуванням дерева за допомогою рослини — хвоща, стебла якого містять оксид силіцію. Ну, і насамкінець декілька слів про хімію. Для з'єднання деталей бандури ніякий сучасний хімічний клей не годиться, бо поглинає звук. Тому потрібен клей з кісток, а ще краще — з риб'ячих міхурів. Знайти його в наш час — велика проблема. Для лакування бандури чи кобзи, з уже згаданих причин, не підходять сучасні хімічні лаки ПФ, НЦ та інші. Навіть масляно-смоляні лаки вже не ті, що раніше. Тому єдиний вихід — варити лак самому. Кістковий клей теж можна виготовити самостійно. А для цього треба вчитися. Треба володіти відповідною базою знань з хімії, фізики, а також спеціальними знаннями. До речі, в Центрі кобзарського мистецтва зібрано невелику, але якісну бібліотеку, в якій є цінна й рідкісна література. Зокрема, книга Гната Хоткевича «Бандура та її конструкція» проливає світло на численні технічні питання, а дослідницька праця Костя Черемського «Шлях звичаю» розкриває матеріальну та духовну суть світу українського кобзарства в усі часи, а також на його зв'язок з нашою історією, традиціями, життям різних верств українського народу.

Микола Шапа, доцент Дніпропетровського регіонального інституту державного управління при Президентіві України, керівник гуртка з виготовлення старосвітських бандур

Центр кобзарського мистецтва

Якось дивно, у творчу майстерню з виготовлення старосвітських бандур та кобз увесь час запрошую юнаків та дорослих чоловіків для навчання, а приходять гарні, наполегливі, талановиті дівчата. Кажуть, не можна ламати кобзарські стереотипи, а хіба козацьки не тримали на своїх плечах домашнє господарство та зброю в руках, коли чоловіки воювали, та й зараз воюють за рідну землю? Дай, Боже, хай навчаються, а потім подумаємо, що з цим робити. Хлопці та чоловіки, а ви не баріться, творча майстерня на вас чекає.

Алла Ганжа-Родзянко

Майстер Павло Різник з учнями: Марія Попсуй, Каміла Кірнос, Софія Сендецька

Викладачі творчої майстерні з виготовлення бандур Микола Шапа та Павло Різник із Центру кобзарського мистецтва на творчій зустрічі з науковцями та громадськими діячами України в Меморіальному будинку-музеї Д. Яворницького, м. Дніпро

НАШОГО ЦВІТУ ПО ВСЬОМУ СВІТУ

Георгій Коровицький (Австралія). Першу свою бандуру він вчився виготовляти в Центрі кобзарського мистецтва в м. Підгородному з майстром та кобзарем Василем Жоваником з Київського кобзарського цеху 2014 року.

Пам'ятаю щирі розмови цього талановитого вже майстра бандур і музиканта з прекрасними вокальними даними про австралійців українського походження.

Георгій до тринадцяти років проживав з родиною в Одесі, навчався в російськомовній школі. У тринадцять років з мамою переїхали жити в Австралію. Мати вела підприємницьку діяльність, хлопчик навчався в англomовній школі. Спочатку жити було дуже тяжко, згодом життя налагодилося. Георгій здобув вищу освіту — його життя пов'язане із судноплаством.

Проживаючи далеко від України, в Австралії, Георгій почав відчувати покликання українських генів. Як же гени дали знати про себе??? Російськомовний, а потім англomовний юнак відчув себе українцем!

«В якийсь момент я відчув, що я українець, з'явилася така любов до всього рідного, що аж защемило в грудях. Я заговорив рідною мовою, я її не зовсім пам'ятав, але слова, думка самі народжувалися в душі», — довго, захоплено говорив Георгій.

А я на нього дивилася, слухала і мені було соромно й боляче, що українці, які живуть в Україні, чомусь не мають тої любові, що відчуває цей молодий чоловік до рідної, прекрасної і водночас нещасної моєї України.

СПІВЗАСНОВНИКИ ДОГО «ЦЕНТР КОБЗАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА»

Вкотре відбулася зустріч співзасновників Дніпропетровської обласної громадської організації «Центр кобзарського мистецтва».

Обговорювали питання співпраці з іншими громадськими організаціями та питання співпраці з КЗ «Підгородненський будинок культури».

Дякую співзасновникам ДОГО «Центр кобзарського мистецтва за багаторічну підтримку і всебічну допомогу в розвитку нашого центру. Наша праця вагома і значуща. Центр кобзарського мистецтва став знаним в Україні, нас помітили, нас визнали, нас оцінили і прийняли в кобзарську родину.

Традиції нашої землі живуть і будуть жити в наших нащадках, срібний дзвін бандури звучатиме вічно на берегах Кільчені.

Ірина Гетьман, Дмитро Недвига, Алла Ганжа-Родзянко

Окремо висловлюємо щиру подяку Вірі Шевченко за активну участь і матеріальну допомогу в створенні Центру кобзарського мистецтва.

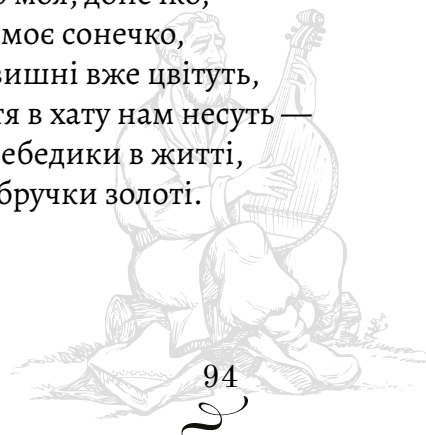
Особливу подяку складаю своїй родині, моїй доньці та співзасновниці Центру кобзарського мистецтва — Яні Ганжі, та внукові Артему за терпіння до моєї творчої наснаги.

Доню моя, донечко,
Ясне моє сонечко,
Вранці, як зоря зійде,
Твоя доля зацвіте
Буйним цвітом у саду,
Стрінеш долю молоду.

Хай тобі зірки горять,
Хай тобі пісні дзвенять,
Божа ласка на тобі
У щасливому путі.

Мамина любов з тепла
По стежках твоїх лягла,
Пелюстками стелить слід,
Упаде тобі до ніг.
З рушником в твоїм саду
Стріне долю молоду.

Доню моя, донечко,
Ясне моє сонечко,
Білі вишні вже цвітуть,
Щастя в хату нам несуть —
Два лебедики в житті,
Дві обручки золоті.

АРТ-МІСТ

Вкотре щиро дякуємо молодіжній організації «АРТ-МІСТ» та їхній милій і тендітній керівниці Юлії та її чоловікові Георгію Бекмурзіним.

Молоді творчі і талановиті хлопці та дівчата — художники, безкорисливо відгукнулися на наше прохання, прикрасити будівлю Центру кобзарського мистецтва в національному стилі, в стилі кобзарства! Після такого гарного оформлення Центр став красою Підгородного.

Бажаємо учасникам АРТ-студії творчої наснаги, всебічного визнання, хороших спонсорів і успіхів!!!

Ірина Гетьман з онуком Антоном Оберемком

ЛЕГЕНДИ СЛОБОДИ ПІДГОРОДНЯ

Кобзарська трагедія

Про кобзарську трагедію 1932 року розповіла найстарша волонтерка м. Дніпро пані Людмила на відкритті кімнати відпочинку для воїнів АТО на автовокзалі.

Відбувся святковий концерт у Будинку культури залізничників у місті Дніпропетровську. Гучними оплесками проводжали глядачі зі сцени ансамбль бандуристів, у складі якого було двадцять вісім бандуристів — чоловіків. Задоволені та веселі, вони прямували зі сцени. Ніщо не віщувало біди, але...

За кулісами на бандуристів чекали «товаріщі» в шкіряних куртках. Бандуристам наказали не розходитися, всім стати під праву стіну коридору. Дехто просив пояснення, що відбувається, та отримували прикладом рушниць в обличчя. Зчинився шум та гам, родичів відмежували від учасників ансамблю. Прикладами рушниць били людей, розбивали бандури. Під конвоем вивели бандуристів і повели вулицями міста. Всіх їх заплідозрили в буржуазному націоналізмі.

За декілька днів голодних, побитих та покалічених їх конвоювали в район Мандриківського мосту. Посадили в човни, декого з бандурами, і вивезли на середину Дніпра. Чоловіків, зв'язаних дротами, кидали у воду.

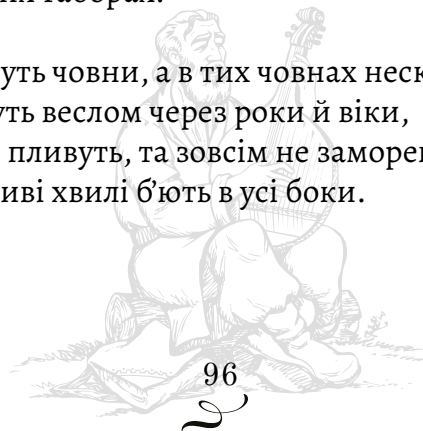
Діти, які бавилися на березі, затаїлися, від побаченого зострахнулися і пам'ятали цей жах усе життя.

Ця трагедія випадково оминула учасника ансамблю, відомого, художника, поета, священника Миколу Сарма-Соколовського, який на той період був у від'їзді.

Трагедія обминула підгороднянських бандуристів, які часто спілкувалися з бандуристами Будинку культури залізничників. Вони один одного знали поіменно.

1938 року ця біда не оминула підгороднянського бандуриста Івана Бута, який поклав своє здоров'я в сибірських таборах.

Пливуть човни, а в тих човнах нескорені,
Гребуть веслом через роки й віки,
Вони плывуть, та зовсім не заморені,
Хоч сиві хвилі б'ють в усі боки.

Сумні верби

Ще звечора ми з дідусем Ільком зібрали кошики, а в них мотузки, якісь харчі, воду, теплий одяг, бо збиралися зранку в Куроєдівський ліс (колишній маєток пана Куроєдова) по шипшину. Я ледь умовила дідуса взяти мене з собою.

Проснулися вдосвіта, ранок сірий, морозний. Дідусь прилаштував на велосипеді кошики, а мене посадив позаду, на багажник. Виїхали з Голопанівки попід горою. Сухий бур'ян змочував морозною росою мої чобітки, якими я з-під сухих бур'янів підкидала сонечко, що сходило, до неба. Дорога здавалася довгою. Доїхали до панського дерев'яного місточка через річку Кільчень, заїхали в панський сад, проїхали алеєю бузку, де обабіч стояли пошкоджені статуї, а збоку фундамент від колишньої будівлі і здорова металева пічка — залишки розграбованого панського майна. Неподалік лісочок і великі кущі шипшини.

Зупинилися на галявині, розташувалися. Сонечко піднімалося вище, колюче гілля шипшини кололо та обпалювало холодом руки. З ягід, обгорнутих першим морозом, падала роса.

Рвала ягідки, кидала в кошик, та враз заплакала — замерзла. Дідусь посадив мене серед галявини на сонці, обгорнув рядном і поклав переді мною сніданок від зайчика — такий смачний.

Потепліло, гучніше заспівали пташки, на галявині замайорили пізні запашні трави. Над Кільченню плів густий туман.

«Діду, дідусю, — вигукнула я, — дивися, ось поглянь: над річкою в тумані люди пливуть».

Дідусь підійшов до мене близько, вдивлявся в туманні постаті і сумно промовив: «Так дитино, то козацькі душі, не всім вони ввижаються. а тільки обраним.

Небом над нами пролітали дикі гуси і своїм гелготанням тривожили душу. Дідусь довго вдивлявся синіми очима їм услід, і тугим смутком по його щоці скотилася сльоза.

«На цьому місці, дитино, заланцюговано та потоплено повсталих козаків. Ось вони час від часу спускаються з небес білим туманом на землю і нагадують людям про своє прагнення до волі і чи не забули ще їх, чи прагнуть до волі їхні нащадки? Тут пролилася козацька кров, і сумні верби на березі Кільчені за козаками досі плачуть».

Задзвеніли недільні дзвони і відлунням понеслися над Хортицею до синіх хвиль батька — Дніпра.

Відправилася служба в козацькій церкві, козак Левко Олійник отримав благословення священника на довге життя біля родини в слободі Підгородня. До півночі козаки гуляли, пили мед-горілку, старий Левко проставлявся та прощався з козацьким життям.

Братчики-козаки сідали коней на тому березі Дніпра, а Левко востаннє частував побратимів. Заграла гопака кобза, перегукувалися звуки з гучним бубоном та сопілкою і здіймалася курява під чоботами бойового танцю козаків. Товариство рушило до високих воріт, притихли троїсті музики. Розвернувшись до Січі обличчям та знявши шапку, Левко Олійник тричі вклонився на всі боки Хортиці та козакам і промовив:

— Чи відпускаєте мене, брати мої по зброї, на літній відпочинок, до моєї родини віку доживати?

— Так, батьку, — голосно прогуділи козаки.

Щокою Левка скотилася сльоза, захрипів голос:

— Тож прощайте, братчики, не один раз ми в боях доводили, що ми брати — українці, наші шаблі ворог знає, в полі чистім обминає. Та вже недужий я шаблею сікти. Пробачте мені, може, кого образив.

— Та і ти, батьку, нас прости, — загомоніли козаки.

Левко з-під густих сивих брів блиснув очима.

— Бороніть землю нашу, як я колись боронив від ворога — супостата, бережіть Хортицю, славу козацьку та наші клейноди.

Знову заграли троїсті музики, Левко сів з козаками в човен. Чайка пливла лагідно та швидко, і розділялося життя козака навпіл.

На березі з іншого боку Дніпра на вороних уже чекали попутники — провозаті: отаман Самарської паланки Сава Кобезчик, полковники Петро Кричевський, Афанасій Кісіль, Іван Ганжа та козаки; Гурій Муха, Хведір Дуб, Ілько Махно.

Левко підійшов до коня, погладив гриву і поцілував його, вскочив в стременна і по-молодецькому сів у сідло. Засвистали козаки, і коні галопом рушили в дорогу.

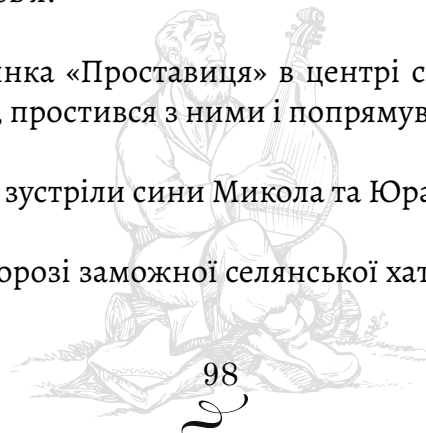
Проїхали поле, минули плавні, звернули на широкий шлях, обабіч якого ріс високий ковиль упереміш із запашними травами, туди падало стомлене, гаряче сонце.

Ген-ген завидніли білі хати, які тонули у вишневих садках. Діти гралися під тином, а у дворах поралися молодиці. Хлопці з дівчатами збиралися біля Кільчені й поміж собою гомоніли під щебетання солов'я.

Козаки підїхали до шинка «Проставиця» в центрі слободи Підгородня, де Левко востаннє почаствував козаків, простився з ними і попрямував до додому.

Дорогою, біля яру, його зустріли сини Микола та Юрась.

Підїхали до двору, на порозі заможної селянської хати стояла Марія, дружина старого Левка.

— Богу дякувати, ти вже вдома, мій хазяїне, — мовила вона, — скільки років господарювала сама. — І міцно його обняла.

На подвір'ї бавилися онуки, сходилася рідня, накривали столи різними наїдками у дворі під грушею.

Сиділи до вечірньої зорі, вже й стемніло, а родичі все сиділи та гомоніли. Здалека з Зарічки донеслася багатоголоса пісня «Розквітала ружа-квітка». Хтось так гарно виводив, що в Левка у дворі теж підхопили спів.

Господар стомлений з дороги, але щасливий та радий гостям.

До столу поряд підсів Юрась, молодший син Левка.

— Батьку, женитись хочу.

— На кому, сину? — спитав старий.

— На Галі Ковалівні, — мовив Юрко.

— Так вона ще дуже мала, — повів бровою батько.

— Самий час, вона вже підросла, — всміхнувся Юрко.

— Добре, подивимося, наречена з гідного роду, — всміхнувся старий і собі.

За тиждень зібралися — старий та стара Олійники з сином Юрком, друзбами та сватами, з хлібом та рушниками пішли сватати наречену Галю. Ковалі запросили сватів у світлицю, накрили швиденько стіл. Молода колупала піч, батьки спитали згоди дочки на заміжжя і вона пов'язала сватам рушники, а молодому Юркові хустку на руку. Дружки заспівали весільні пісні і заплели червону стрічку нареченій у косу. Свати поговорили та призначили дату весілля — на Покрову.

Минали дні, молоді чекали дня весілля. Тихими літніми вечорами гомоніли та любилися на березі Кільчені.

З Хортиці надійшла сумна звістка: цариця Катерина зруйнувала Запорізьку Січ.

Улітку 1775 року в слободі Підгородній поселився московський гарнізон. Відбулося масове закріпачення українців москалями. Старшини та воєводи Запорізької Січі, які проживали в слободі Підгородня, склали угоду з царицею про незакріпачення козаків у слободі. Збіднілі та пограбовані козаки так і лишилися панами. Навіть приказка дійшла до наших днів «Пани — на трьох одні штани». Проживали вони в районі гирла річки Кільчень, який досі називають Голопанівка, тобто голі пани.

Як писав московський писар, «слобода густо заселена по обеим сторонам речки Кильчень козацькими дворами и угодьями». — З цього випливає неправдивий міф про те, що слободу заснувала цариця Катерина.

Москалі зверхньо ставилися до українців, грабували їх та дозволяли неприпустимі вольності, гвалтували жінок. Висміювали мову, говорили, що вона мужицька.

Після жнив увечері край села молодь святкувала обжнивки, співали ритуальні пісні, плели вінки з пшениці та волошок. У козацьких дворах випікали «молодий» хліб і частували гостей.

Галя поспішно вискочила з двору в новій вишитій сорочці з червоною стрічкою в косі і попрямувала до лісочку край села, де збирається молодь, там вона зустрінеться з коханим Юрасем. Час спливає, до Покрови все ближче, скоро весілля, вона вже вишила коханому сорочку, сватам рушники, батьки придбали весільне вбрання, а Юрко купив їй червоні чоботи.

Пробігла місточком і опинилася в гущах шипшини.

Відчула позаду швидкі кроки, озирнулася. І тут враз її схопив за руку рудий москаль.

— Я за тобою давно слежу, красавица, — заусміхався він.

— Відпусти, — смикнула Галя.

Москаль схопив Галю і потягнув подалі від стежки.

— Рятуйте, — голосила дівчина, а на галявині співала та жартувала молодь і ніхто не чув благання дівчини...

Дівчина знепритомніла, отямилась, коли почула голос Юрка, який знайшов її в кущах.

— Галю, люба, хто це зробив з тобою? — тремтячи від гніву, запитував Юрко.

У порваній сорочці, Галя, прикриваючи голе тіло від нареченого, несповна розуму говорила: — Рудий москаль, рудий москаль. — І залилась слізьми.

Юрко підняв голову і на узліссі побачив рудого москаля.

— Галинко, почекай, я зараз.

Кремезний Юрко наздогнав москаля, вхопився в його глотку і почав душити. Коли рудий захарчав, пролунав постріл, і Юрась замертво впав на землю.

Галя від пострілу отямилася, напівгола мчала до Юрка і так кричала, так кричала, що небо розразилося і грім було не чути від її плачу та болю. Пішов гарячий дощ. Підбігла до коханого, — він не дихає, а сині очі линуть в небо. Змоченою косою обітерла кров Юркові, цілувала ніжні вуста, обнімала руками його груди і, збожеволівши, пішла до річки, до Чорної ями. Назустріч бігли хлопці та дівчата — ховались від дощу.

— Галю, що з тобою? — спитала Марійка, подруга Галі.

— Там Юрась, — зі скляними очима відповіла Галя, — рудий москаль, рудий москаль, москаль, москаль...

Хлопці та дівчата побігли до Юрка.

Галя зайшла в річку по пояс, по груди і вище, розхристане волосся розпливлося по річці, сплелось з гіллям верб і пішло під воду.

Марійка озирнулася.

— Галю, Галю, вернися!

Наступного дня знайшли тіло Галі в річці.

До церкви понесли дві домовини — нареченого і наречену та вирили одну на двох могили.

Ще куріли та жевріли купальські вогнища над Кільченню, а в церкві посеред слободи Вільної відспівували молоду пару, яка ніби спала та ось-ось проснеться.

Церква побудована за зразком Богданової церкви без єдиного цвяха, тільки цегляна, стала останнім прихистком для наречених.

Сходилися старі та малі, дружби та дружки, збентежені сумною звісткою. Та брав такий жаль, що пекло у грудях козаків і в піхвах шабель джежетало.

Відспівали, понесли домовини слободою на гору — матері наречених губили свідомість, весь рід тужив. Дрібними слізьми Вільна слобода прощалася з Юрасем та Галочкою.

Щойно поховали молодят, grimнув грім, вдарила блискавиця, зашелестів дощ, завив сердитий вітер, неначе, щось він сповіщав.

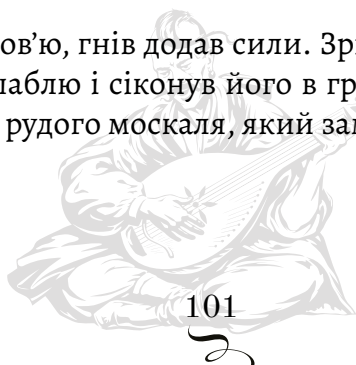
Люди спускалися з гори, дощ притих, тільки сірі хмари кубарем вкривали землю.

Опріч шляху на конях вартували сторожові московського гарнізону, вони супроводжували похоронну процесію від церкви до кладовища і знову мали намір простежити повернення слобожан додому.

Левко Олійник ледь ступав на землю, поряд з ним ішов старший син Микола.

— Батьку, та чи ми вже й не вольні землею своєю ходити, що нас пасуть москальки? — сердито мовив Микола.

У Левка налилися очі кров'ю, гнів додав сили. Зрівнявшись з крайнім москалем на шляху, він миттєво вийняв шаблю і сіконув його в груди. Вслід за батьком Микола вихопив з піхов шаблю і вдарив рудого москаля, який замахнувся над батьковою головою.

Зав'язався бій, служиві московського гарнізону підтягувалися і продовжували рубанину, але козаки всіх знищили. У Вільній слободі мешкали вільні козаки, вони прагли свободи і гідності.

Козаки організувалися, виставили вартових та зібрали старшин на нараду. Однак уранці все змінилося: московський гарнізон оточив слободу численним військом і придушив повстання.

Був тяжкий, жорстокий бій. Козаки чинили опір, але сили були нерівними. Багато наших прапрадідів загинуло, а тих, що залишилися живими, заланцюговано та потоплено в Сумних Вербах на березі Кільчені.

Старий Левко перехрестився і пішов під воду за старшим сином Миколкою. Ось так вони безстрашно йшли під воду, затягуючи одне одного тяжкими ланцюгами, щоб випірнути в часи негоди і рятувати своїм прикладом Україну.

Родини повсталих козаків московія виселила на Кубань.

Та згодом дехто з них повернулися в рідний край і мешкають на рідній землі Кісілі, Кричевські, Ганжі, Олійники, Махни, Дуби, Ковалі й інші та садять Сумні Верби на березі Кільчені як символ пам'яті незламного духу своїх пращурів.

Це їхні нащадки і зараз боронять Україну від лютого, ненажерливого, клятого ворога — москаля.

А в Сумних Вербах хто не був там?
Розкішних кіс їх не чесав?
Хто сумним болем не вдавився
Та про козацький бій не знав???

Козацький край слобідка Вільна,
Солодкий дим мого життя,
Я обніму твоє довкілля,
Коли приїду здалека.

Я обніму, а ти пригорнеш,
я обцілую рушники,
Які чекали мене довго
У хаті білій на стіні.

Атаман Клим

Війна — це завжди розпач, злидні, голод, неймовірне страждання втрати рідних, сироти, нещасні вдови і вічний біль.

Харитина допізна затрималася на фермі. Стомлена заганяла молодих телят на ночівлю до стайні.

— Харитинко, ти скоро впораєшся? — запитала Парасочка.

— Так, уже йду, — відповіла стомлена подруга, — ми і так дуже забарилися.

— Харитинко, завтра до баби Марії приїде ворожка. Може, сходимо? Спитаєш про Петра, а я про свого Василя, — запитала Парасочка.

Жінка трохи подумала і відповіла:

— Добре, сходимо.

Харитина прийшла додому — в хаті темно, холодно в кутку на соломі, вкритій старим рядном, покотом спали діти. Заглянула в пусті казаночки, ні крихти хліба на столі. Присіла й заплакала. Потім знайшла декілька картоплин, цибулю, на причілку у дворі нарвала кропиви. Розпалила в хаті кураєм лежанку і поставила в казані борщ варити. Замісила борошно з висівками і поставила в духовку. Прилягла біля дітей і заснула.

Хтось пошкрябав у шибку. Жінка підвелася, запалила каганець, у сінях відчинила двері, на порозі стояла Парасочка.

— Одягайся швиденько! Ти забула, що ми з тобою до баби Марії збиралися? — обурилася Парасочка.

— Я зараз, — Харитина швиденько взула кирзові чоботи, запнула картату хустку, вдягла стару фуфайку, підійшла до дітей, перехрестила їх і задула каганець.

До схід сонця прийшли до баби Марії.

В хаті ледь жеврів вогник, за маленьким столом сиділа ворожка.

Харитина підійшла і поклала на стіл невеличку торбинку з борошном.

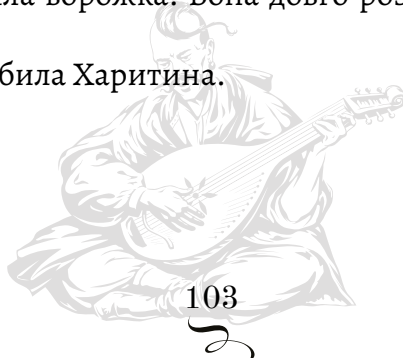
— Чому прийшла, дитино, — мовила сербіянка.

— Хочу долю свою знати, де мій господар? — тихо вимовила Харитина.

— Дай руку, — попросила ворожка. Вона довго роздивлялася, а потім сказала: — Маєш повні тридцять років.

— Тридцять два, — перебила Харитина.

Ворожка продовжила:

— Двох немовлят ти поховала, ще четверо діток маєш, двох хлопчиків і дві доньки. Усе в тебе буде добре і господар твій повернеться до тебе, тільки нескоро, чекай. Діти виростуть хорошими людьми будуть.

Дорогою до ферми подруги по декілька разів повторювали добрі слова ворожки, йшли й раділи.

— Він повернеться, — цілий день шепотіла про себе Харитина.

За тяжкою працею минали дні. Тринадцятирічний Павлик уже працював у колгоспі, пас телят, а дванадцятирічний Іван наглядав удома за меншими сестричками.

Настав Великдень, а за тиждень поминки. У колгоспі видали трохи борошна, з цукрових буряків зробила солод і напекла паски, узвар із сухих вишень та диких груш — оце радість дітям.

Звечора підготувала кошик з пасочкою і декілька крашених у цибулинні крашанок, накрила рушником.

Уранці пішла до церкви, бо співала на криласах, і довго, щиро молилася, щоб доля щедрою була.

— Клим, Клим, — хтось гукав за двором.

Іван вийшов, за двором стояв Михайло з Володькою та Грицьком.

— Ти з нами сьогодні ідеш на Монашку? — випалив Мишко.

— Не можу, з дівчатами панькаюся, — відповів Іван.

— А як же ми без тебе, ти ж наш атаман, — незадоволено буркнув Грицько.

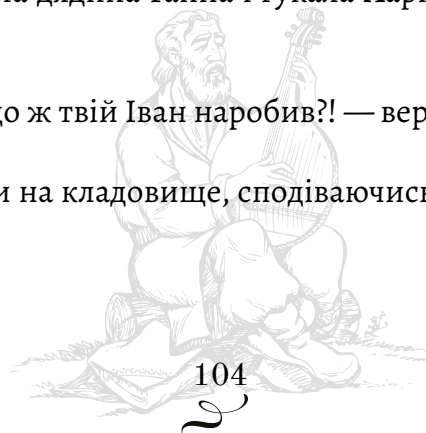
— Добре, піду, — і тут Іван побачив: вулицею до двору наближалася матуся. — Хлопці, розбігайтеся, чекайте мене біля млина.

Харитина зайшла у двір. Гукала сина, та він не озивався, сховався за причілком. Вона взяла кошик, за ручки Людмилу та Марійку і пішла з двору на кладовище, на поминки. Іван огледівся, та й чкурнув до млина...

Сонечко вже було високо. Харитина з дітьми збиралася додому. Десь далеко на вулиці, витріщивши очі, бігла дядина Ганна і гукала Харитину. Жінка підхопила дітей і пішла назустріч.

— Що ж він наробив, що ж твій Іван наробив?! — верещала дядина.

Від млина хлопці пішли на кладовище, сподіваючись, що там їх пригостять, але їх ніхто не пригощав.

Піп з півчими відспівували, їм за це щедро клали в підводу. Диякон повіз переповнену бричку з їством на подвір'я в церкву і знову повертався кіньми, піднімаючись тяжко в гору. В Кліма враз виникла ідея.

— Хлопці збирайтеся, чекайте команди.

Ось уже наповнена підвода поїхала крутим схилом, коні впиралися, тримали вузду. В якийсь момент Клим крикнув: «Перевертай», — і декілька десятків хлопчаків налетіли на підводу і перевернули її.

Схилом котилися паски, крашанки і грудочки цукрового рафінаду. Діти хапали здобуте в торби та в пазухи. Піднявся гвалт, і хлопці розбіглися по домівках.

Клим прийшов додому, заліз на горище і зробив схованку з рафінаду.

— Іване, Іване, — прибігла мати. Іван, все чув, але боявся вийти зі своєї схованки. Через, якийсь час хлопчик почув, як у дворі плаче мати. Він зліз з горища, підійшов до матері, торкнувся її плеча.

— Не плачте, мамо.

Харитина підняла голову, схопила різку і полоснула його по спині.

— Що ж ти нас так осоромив, сину?

Іван підскочив до матері й обійняв її.

— Я більше так не буду, мамо.

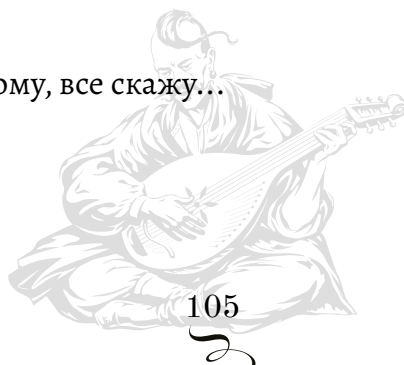
Харитина міцно пригорнула сина і гірко-гірко затужила...

Перед Вітчизняною війною підгороднянина Петра Павловича Клименка призначили директором Дніпропетровського світлофорного заводу, прийшла війна і життя різко змінилося.

Клим — Іван Петрович Клименко, здобув освіту, працював майстром, а потім керівником на різних новобудовах країни.

Моя бабуся по матері, Тіна Іванівна Клименко, в дівочтві Мостова, до останніх своїх днів чекала чоловіка.

— А ось він прийде і я йому, все скажу...

Чумацька криниця

Сідає сонечко за гору, лягає спати на чебрець.

Чумацька пісня тиха лине, чарує сонний, літній степ...

Вечоріє, гарячий, обпалений шлях край слободи веде до глибокої криниці на узбіччі. Зморені чумаки з волами та підводами зупиняються біля криниці. Вони п'ють воду, набирають її в діжі, бо зранку знову в дорогу. Довгоочікуваний відпочинок під зоряним небом...

Уранці чоловіків розбудила дзвінка дівоча пісня під горою у лісочку. Вони стали запрягати волів, снідати, збиратися в дорогу.

Ніжний голос зачаровував і ніби кликав Михайла. Він не відчув, як опинився на лісовій галявині, на якій дівчина збирала в росах квіти.

— Здорова була, дівчино! — вигукнув хлопець. — Як тебе звати?

Оляна розгублено випустила з рук запашну траву і тремтячим голосом відповіла:

— Не будеш сватати та брати, то нащо тобі моє ім'я знати?

Михайло всміхнувся, та відповів:

— А може, й посватаю.

— Ще чого надумав? — висміяла дівчина та стала збирати розсипану траву. Михайло підхопився збирати квіти з травами і доторкнувся її рук. Тепло рук пронизало невідомим струмом, і вони якусь мить дивилися одне одному в очі.

— Як же тебе звати, мила? — знову запитав парубок. — Я Михайло.

— Оляна, — прошепотіла дівчина.

— Михайло, Михайло, — доносилося здалека з-під гори.

— Тебе кличуть? — спитала Оляна.

— Так, мене, — трохи подумав. — Після Трійці знов тут будемо на Крим їхати. Чи прийдеш? — запитав хлопець.

— Не знаю, — прижмурилася та усміхнулася красуня.

— Дай допоможу, — вхопив Михайло кошик, і разом пара вийшла на дорогу.

— Бувай, люба, — махнув рукою Михайло і вскочив в підводу, яка проїздила повз. Оляна збентежена стояла край дороги.

Прийшла додому, поралася в господарстві, а з голови не йшов стрункий легінь. Оляна ще відчувала дотик його руки до її рук. Мати помітила замріяність Оляни, допитувалася в доньки, та марно. Минали дні, а дівчина все частіше згадувала Михайла і, не помітивши сама, стала його виглядати. Минули святки — не милі вечорниці, не раділа дівчина подружкам, дратували інші парубки. Оляна виходила на шлях і виглядала край дороги чумаків.

Одного дня біля криниці заревіли воли, заскрипіли підводи. Оляна вдягла нову сорочку, вплела червону стрічку в косу, взула нові черевики, вхопила в руки кошик і попрямувала в лісочок, де познайомилася з Михайлом.

Михайло сидів на галявині між квітів і спостерігав за ходою дівчини, потім піднявся і пішов назустріч.

— Ти прийшла, люба? — прошепотів парубок. — Я весь час про тебе думав і мріяв.

Оляна почервоніла.

— Я теж.

Вони гомоніли до темної ночі, до вечірньої зорі. Прощаючись, Михайло запитав в Оляни:

— Чи пішла б ти за мене, я з батьками говорив про нас?

Оляна засміялася і поцілувала парубка у щоку.

— Я буду тебе чекати.

До схід сонця чумаки рушили в дорогу.

Минало літо, сонце випалювало духмяні трави, та неначе випалювало спраглу душу дівчини. Жовтіло листя восени і падало на землю, так вмирала душа Оляни, виглядаючи коханого. Узимку з заледенілими сльозами дівчина вдивлялася в засніжений шлях.

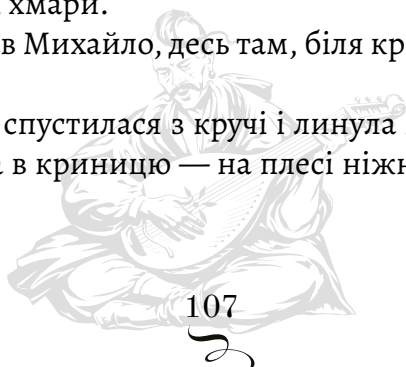
Настала весна, прийшло тепло, але на душі був холод. Оляна ходила до криниці, на воду говорила, Господа просила, щоб повернувся коханий. Ходила кручами та лісочком, лила сльози. Там, де падала палка сльоза, виростали квіти й кущами колосилася весільна рожева ружа.

Дівчина, співаючи сумну весільну пісню, сплела вінок з рожевої ружі, купаючи його в сльозах, піднялася на кручу. Стала на краю. Заплющила очі, розвела руки. Вітер тріпав її сорочку та розплітав коси, зривав вінок з чола і грізно свистів та вив. Один крок, ще трішки і глина під ногами суне. А вітер: «У-У-У-У-О-О-О-У-У-У-У, — спалахнула блискавка, вдарив грім.

— Оляно, — ніби гукали хмари.

— Оляно, — неначе гукав Михайло, десь там, біля криниці.

Оляна, змочена дощем, спустилася з кручі і линула мерщій до криниці, підійшла, а там гуляє самота, заглянула в криницю — на плесі ніжних хвильок побачила обличчя Михайла.

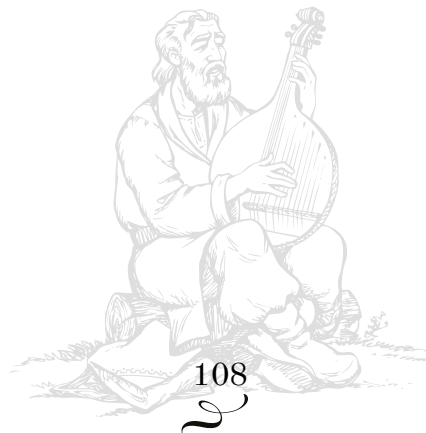
Дівчина стрепенулася, відсахнулася назад і мало не зомліла. Стежкою до неї біг Михайло. Вона хвилину вагалася, а чи не сон, та ні. Радіючи, до нього бігла.

За декілька тижнів Михайло з батьками заслали сватів до батьків Оляни, потім відгуляли весілля. У любові народжених своїх дітей Оляна та Михайло носили до криниці напували та кропили цілющою водою, щоб у них було добро, здоров'я, щастя.

Дівчата і донині потайки вдосвіта ходять до криниці — личко вмити, судженого у води просити.

Люблячі пари, які вірно кохають, криниця благословляє на довге подружнє життя.

Ось так стоїть край шляху під горою в слободі Підгородня не одне століття життєдайна чумацька криниця і напуває спраглих у різних потребах, дарована нам славними пращурами.

Золотоволоса Катерина

В моїм саду голубка білокрила
Вуркоче, плаче і когось шукає...

Наше місто Підгородне густо заселене приватними садибами, а ще триста-чотириста років тому воно існувало хуторами та кутками, які розташовувалися понад берегами річки Кільчень. Навесні річка Кільчень розливалася місциною і щедро наповнювала водою ставки та затоки, на яких ріс соковитий очерет та в якому відбувався нерест риби, а поряд у духмяних травах випасалася худоба, гуси, качки.

Голопанівка — частина слободи, в якій проживали збіднілі козаки, старшини та воєводи Запорізької Січі. Навіть за часів кріпацтва козацтво слободи зберегло волю за домовленостями між царицею та воєводами. Громада жила гідно та побожно, дотримуючись своїх звичаїв. Вечоріло, теплий вітерець гуляв вишневими садами, зійшла вечірня зірка і хлюпав човником по плесах хвиль Кільчені молодий місяць. На кутку збиралася молодь. Хлопці та дівчата заводили пісень, на гойдалці по черзі каталися пари під старою грушею.

У сутінках Дмитро вдивлявся в далечінь, шукаючи кохану... Струнка, легкою по-статтю до юрби наближалася золотокоса Катерина. Дмитро підхопив дівчину і запросив її на гойдалку. Катерина всміхнулася і подала йому руку. За мить пара розчинилася у зоряному небі, їм здавалося, що вони летять незвіданими світами, в яких тремтячий дотик рук і теплий погляд очей єднають їх навіки.

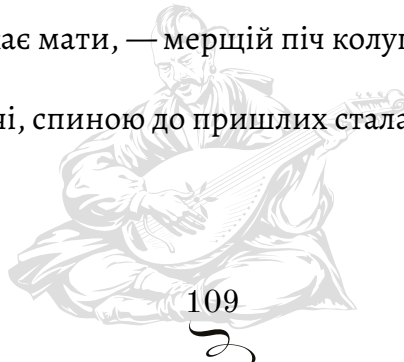
— Після свята Петра і Павла пришлю до твоїх батьків сватів. Чи згодна, Катрусю? — промовив парубок, проводжаючи дівчину до двору, — а восени зіграємо весілля.

— Так, — погодилася Катерина, і Дмитро пригорнув її до себе та вустами доторкнувся духмяного м'ятою волосся. Минула Трійця, пара почала готувалися до сватання. Дмитро та Катерина останні рази ходили на дівочі та парубоцькі вечорниці.

На цих вечорницях Катерину весь час до танцю запрошував заможний парубок Петро Забара, намагався пригорнути, поцілувати, що її дуже обурювало. На чергове запрошення до танцю дівчина відмовила Петрові, це його дуже розгнівало. Петро скрутив руку Катерині і поволік у коло, в танок. Дмитро підскочив і відштовхнув Петра. Зав'язалася бійка. Після Петрівського посту Дмитро зібрав рідню, щоб висватати Катерину. Прибрана світлиця, накритий стіл, на скрині вишивані рушники та гарна весільна, шовкова хустка для Дмитра. Біля двору заграли музики, до хати заходять свати, їх зустрічають мати з батьком.

— Доню, донечко, — гукає мати, — мерщій піч колупати, свати ідуть.

Катерина швидко до печі, спиною до пришлих стала і колупає. Свати привіталися.

— Доню, в'яжи рушники сватам, — каже мати. Наречена повертається до дверей світлиці, а свати вже хлібом обмінюються. Дівчина підхопила рушники і пов'язала сватам.

— Йой, — вигукнула Катерина, тримаючи хустку, і залилася слізьми. У світлиці стояли свати з пов'язаними рушниками, а за ними Петро Забара.

— Мамо, тату, — затужила Катерина, — не губіть мого життя!

— В'яжи хустку нареченому, — благала мати, — жити заможного будеш, у любові та добрі.

Катерина плакала, тужила, та мати з батьком не чули. Хтось постукав у шибку вікна, а потім загомонили в сінях — то Дмитро зі сватами. У світлицю їх не пустили, та авжеж: Дмитро бідний, хоч роботящий.

Катерина зомліла. Розплющила очі, над нею сердита мати, допомогла підвестися.

— Іди, іди, доню, в'яжи Петрові хустку, — штовхала її в спину. Несамовита дівчина, сльозами втоплена, випустила з рук хустку, та Петро підхопив її собі на лікоть. Свати з батьками пили мед-горілку, говорили про придане, волів з коровами, свиней та просо з житом і призначили весілля на Покрову. Минуло літо, Дмитро намагався поговорити з Катериною, та вона його уникала, бо була вже засватана, хоч і плакала щодня.

На Покрову морозним ранком Катря з Петром, з друзками та боярами, зі світилкою, родичами та сватами повинчалася в церкві. Відгуляв рід весілля з нареченою в сльозах. Минав час, та біль і туга не вщухали, боліло серце, мучилась душа. На Великдень Дмитро в церкві зустрів Катерину, не втримався. «Як живеш, мила?» — підійшовши, запитав. Вона йому нічого не сказала, а тільки дрібними сльозами вмила обличчя. Пішла додому з тугою на душі, та під серцем з немовлям. Зайшла в хату, сварилася незадоволено свекруха. У світлиці підпалила лампадку перед образами, гірко плакала й молилася. Грюкнули двері, з корчми повернувся Петро.

— Мамо, вийдіть з хати, — крикнув він. Стара вхопила хустку і вискочила на подвір'я. Озвірілий Петро забіг у світлицю і почав катувати дружину.

— Ось тобі, Дмитре! — Зупинився, тільки тоді, коли вона перестала кричати. Вечоріло, лють з'їдала нелюда, отямився, що наробив біди, Петро загорнув дружину в рядно й поніс городами до ставка. Катерина ледь стогнала, ледь дихала.

— Не губи наше дитя, — мовила Катруся і втратила свідомість. Петро опустив на землю тіло дружини, зв'язав його і зтягнув у ставок. Катерина захлинулася і пішла під воду.

Цього вечора Петро повернувся в корчму і солодко пив гірку. Дмитро до глибокої старості сумував за коханою та вірив, що колись вони зустрінуться.

Таємною примарою, світлою хмарою, ніжною казкою, місячним сяйвом, сумом безмежним, болем нестерпним ходить садами Катруся та околицями слободи, шукає свого милого в завітчаних бузках та в травах запашних, осипається ласкавими яблуковими пелюстками на землю, та тужить січневою хуртовиною поміж дерев і ніяк не

може знайти загублений слід. Заплутується золотавими косами у верболозах, ввижається та бентежить перехожих, як попередження тим людям, хто не цінує, не береже і може втратити кохання, ніби говорить: «Бережіть життя, бережіть любов. Несіть добро і сипте щастя світом».

Вона шукає своє дитя — золотоволосе янголя, знаходить його, бавиться з ним і знову втрачає. Її часто бачать малі дітки як золотоволосу казкову, добру фею.

Вона голубкою прокидається на сході сонця, пеститься промінням, вмиває сльози росю і знову шукає, знову шукає, шукає...

Алла Ганжа-Родзянко, Тетяна Булах

КОСТЯНТИН ДУБ — МИТЕЦЬ ІЗ БЕРЕГІВ КІЛЬЧЕНІ

Україна, Дніпропетровська область
2 лютого 1937 р., Місце народження: м. Підгородне
Письменник, член НСПУ

Ім'я Костянтина Дуба добре відоме на Дніпропетровщині. Кандидат філологічних наук, поет, автор 150 наукових статей та 11 поетичних збірок.

Родина. Дитинство

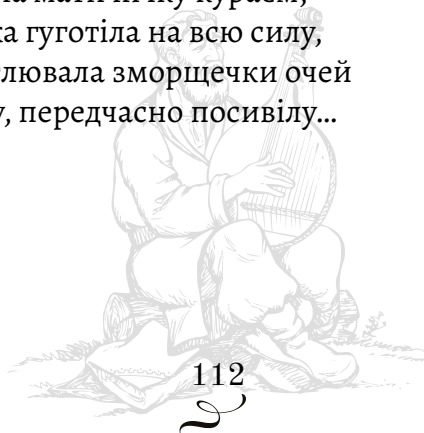
«Я з тих начал, що мати сповила,
І в пісні дарувала кожній долі,
Схилившись у праці, як веселка в полі...
Я з маминої крихітки тепла».

Кость Семенович народився в родині хліборобів. На роки дитинства Кості випало воєнне лихоліття, голод 1947 року. Його батько Семен Кирилович умів робити практично все: працював спочатку в колгоспі, а потім на заводі ім. К. Лібкнехта. Воював на фронті, отримав поранення, осколок міни зачепив ногу вище коліна та перебив сухожилля. Після повернення 1945 року до рідного Підгородного, інвалід другої групи Семен Дуб сторожував у колгоспі, в колишньому панському саду, де тоді ще стояла альтанка. Була тоді там 100-літня липова алея, рясно родили жовті сливи, яблука.

Мати Оксана Варивонівна працювала кухаркою в колгоспі. Колгоспники завжди хвалили її за смачні страви. Кость Семенович добре пам'ятає, як мати Оксана Варивонівна довгими зимовими вечорами при повному місяці вишивала рушники, скатертини, сорочки. До цього часу він береже вишиванку, яку мати подарувала йому 1963 року. Знала вона й багато українських пісень. Особливо часто виконувала «Їхав козак на війноньку».

«Кільченська чайка» — так назве Костянтин Дуб свою новелу про маму й напише:

Топила мати пічку кураєм,
І пічка гуготіла на всю силу,
Освітлювала зморщечки очей
І косу, передчасно посивілу...

З випускного — в армію

Повістку в армію Кості Дубу вручили на випускному вечорі 1956 року і вже за тиждень відправили призовника Дуба в Казахстан, де почали обробляти цілині землі. Як зізнається Кость Семенович, та служба спочатку була далекою від армії: жили в землянках, косили сіно. А потім він бачив гори хліба: пшениці ставало все більше й більше. Пізніше солдатів скерували на елеватор, де треба було швидко перевертати збіжжя, сушити зерно...

Далі була справжня служба в ШМАС (школа молодших авіаційних спеціалістів), після якої вже підготовленого фахівця відправили в Угорщину, де з 23 жовтня до 9 листопада 1956 року тривало збройне повстання проти прорадянського уряду країни. Спочатку солдат Костя Дуб разом зі своїми товаришами тримав оборону у Військовій академії ім. Кошута, куди час від часу підвозили новенькі автомати ППШ і там же, у підвалі, їх випробовували. Уже пізніше Костю Дуба призначили начальником точки на військовому аеродромі.

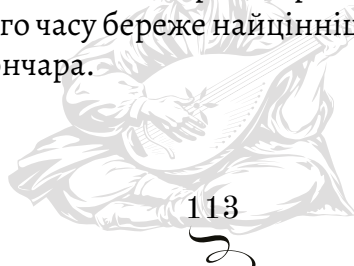
«Одного разу провід був пошкоджений, а літак уже йшов на посадку, — пригадує Костянтин Дуб. — Ми повинні були ввімкнути вогні, а вони не горять. Біжимо з Мірзо Мурадовим, аби знайти обрив, і раптом Мірзо в темряві наступає на обірваний провід. Він падає, кричить щось. А коли намагався його врятувати — сам наступив на цей провід, урятувало те, що в чоботях був... Бачу, помирає мій товариш, зробив йому штучне дихання, потім поклав палець у рот, аби язик не запав. А він мій палець ледь не відкусив, довго шрам був. «Ой, Дубе, я помру», — ледве вимовляв Мірзо. А я його заспокоював, дочекалися швидкої допомоги. Життя товариша було врятоване, а літак успішно приземлився».

За цей вчинок командир точки К. Дуб отримав грамоту ЦК ВЛСМ і десять днів відпустки.

Навчання. Робота

Після армії Кость Семенович працював на «Південмаші», навчався на філологічному факультеті університету, працював учителем Підгородненської СШ № 4. Після міністерської перевірки вчитель української та російської мови Костянтин Дуб отримав призначення на посаду директора Сурсько-Покровської (тепер — Новоолександрівської) школи.

Під час навчання в аспірантурі, куди він вступив 1971 року, Кость Семенович працював над темою «Новелістичний роман в українській літературі». Аналізував «Вершників» Юрія Яновського та «Тронку» Олеса Гончара. До речі, з Олесем Терентійовичем він зустрічався ще 1964 року. До цього часу береже найцінніший подарунок від автора — роман «Тронка» з підписом Олеса Гончара.

1975 року захистив дисертацію «Український новелістичний роман: проблеми жанру», став викладачем кафедри української літератури ДДУ (тепер ДНУ ім. О. Гончара). Кандидат філологічних наук, доцент, учений, літературознавець, автор терміну «автобіографічний синерген», який широко застосовують сучасні науковці задля поглибленого дослідження біографій письменників. Костянтин Дуб автор майже 150 наукових статей. Статті про Валер'яна Підмогильного, Миколу Хвильового, Григорія Косинку, Олеса Гончара, нариси, рецензії.

Творчість

Перша поетична збірка «Передгрозя ніжності» вийшла друком 2002 року. А потім народжувалися «Розкрилена бентежність», «Аргонавти легенд рідного краю», «Царина любові», «Яровій радості». «Складаючи перші літери п'ятох збірок одержуємо величне, всеосяжне слово «ПРАЦЯ», — коментує свій письменницький доробок автор. І не помиляється, адже саме праця супроводжувала увесь його рід у різні часи.

У творчості Кості Семеновича, крім поетичних і прозових творів, є й чимало пісень, покладених на музику, власну та місцевих композиторів. Він радий, що разом із хоровою капелою «Просвіта» свого часу побував у Кустанаї, Будапешті, Софії, Петрозаводську, Вільнюсі, Тбілісі, Оренбурзі, Мінську. А в Олеському замку на Львівщині пісенний гурт побував якраз на 40-річчя Костянтина Дуба. Саме там народилася «Пісня про калиноньку», яку поклала на музику Наталя Серебряна:

«Ой піду я на плашори
В дальні Синьовири
Та й посаджу калиноньку
Серед полонини.
Та й посаджу калиноньку,
Де срібне джерельце,
Щоб не мліло, не боліло
За тобою серце...»
«Над горами калинонька,
Між ярами — рута.
Квітни, квітни, калинонько,
Від Дніпра до Прута.
Квітни, квітни, калинонько,
Від роду до роду,
Розвеселяй України
Нев'янучу вроду».

Таким піднесенням, романтичним, залюбленим у людей, у рідну природу постає автор, що прославляє своє рідне місто Підгородне на Дніпропетровщині, річку Кільчень. Завдяки своїй мелодійності багато віршів Костянтина Дуба стали піснями й романсами.

Білий цвіт над Кільченню летить,
Наче віхоли сніжна завія,
Тут любов моя в пісні бринить,
Солов'ями озвучена мрія,
Пелюстки, пелюстки із вишневих садів
Ти мені принесла на світанку,
Там я руки твої поцілунками грів,
Клявся вірно любить до останку.

Костянтин Семенович ветеран праці. За участь у Міжнародному дитячому та юнацькому фестивалі — конкурсі «Духовні джерела» з благословення Святійшого Патріарха Київського і всієї Русі — України Філарета нагороджений Почесною відзнакою Георгія Переможця II ступеню за вагомий внесок у справу відродження духовності та патріотичного виховання молоді Незалежної України.

За активну громадську позицію та вагомий особистий внесок у розвиток мистецтва, відродження духовності українського народу нагороджений почесною відзнакою «Золота зірка мецената».

Нащадки

Донька Ірина продовжила батькову справу, вона — доцент кафедри історії та політичної теорії НГУ, кандидат філологічних наук. Має найголовніше в нашій країні звання «Мати-героїня». Народила і виховала п'ятеро дітей — синів Андрія, Івана, Вірослава, Петра й доньку Олечку. Син Станіслав став істориком, має активну життєву громадянську позицію, виховує трьох діточок: доньок Богдану та Ангеліну й сина Арсена.

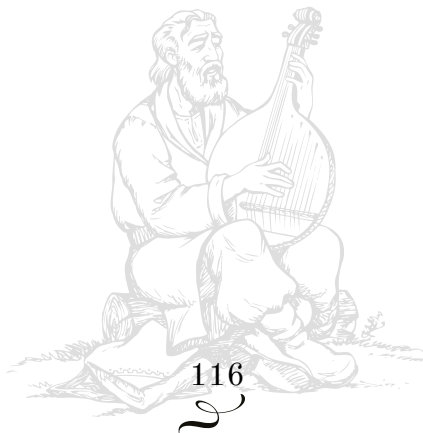
Вічний романтик, закоханий у життя, природу й рідне слово, Костянтин Семенович устигає все: плекати сад, пестити внуків, досліджувати літературні шедеври, складати вірші й пісні, співати в хорі. Оптимізм і гумор — його постійні супутники. А ще душевна щедрість і доброта привертають до нього людські серця.

Як кільченські хвилі вихлюпуються зі степових джерел, так і його поезії виплеснулися на сторінках його книжок, розкрилися радістю назустріч дню, людям, яким так щедро дарує свої ліричні твори автор.

Я із фантазій, шепотіння трав,
Де щедро вік зозулі пророкують.
Там на одній нозі лелека став,
В розквітлих соняхах джмелі ночують....
З жарини я, що серце обпекла,
Добра, що мати дарувала моїй долі,
Схилившись в праці, як веселка в полі...

«Складаю подяку всім і висловлюю глибоку повагу до всіх, хто береже і примножує традиції українського кобзарства — питомого національного, народного мистецтва!»

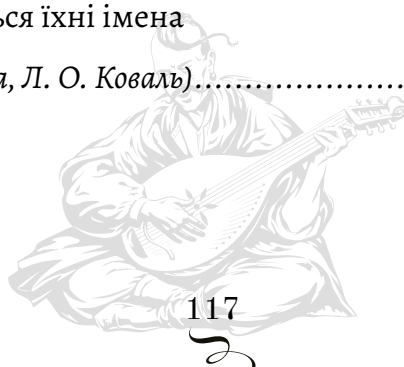
*професор КНУ ім. Т. Шевченка,
доктор історичних наук
Ярослав Калакура*

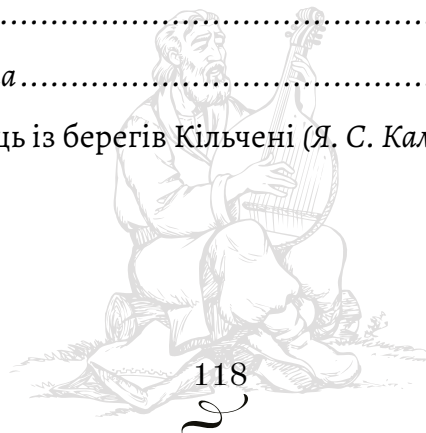
ЗМІСТ

Про авторів (А. К. Ганжа-Родзянко)	5
Пісня про Підгородне (К. С. Дуб)	7
Кобзарство Підгородного — зоряний цвіт України (К. С. Дуб)	8
Спогад про Центр кобзарського мистецтва і не тільки... (А. Є. Барабан)	16
Кобзарська діяльність незабутніх митців	19
Октавами громовими озвалася струна Старченка (А. К. Ганжа-Родзянко)	20
Багатогранний таланти невичерпної краси і любові до рідного краю — Іван Бут (А. К. Ганжа-Родзянко)	22
Народний кобзар — Коваль (Л. О. Коваль)	27
Гомер Підгородного (А. К. Ганжа-Родзянко)	33
Майстер дивовижної краси — Олександр Солодкий (А. К. Ганжа-Родзянко) ..	36
Віршована мікролегенда про майстра-різьбяра Олександра Солодкого (К. С. Дуб)	38
Поет, творець зі словом молитовним — Микола Сарма-Соколовський (А. К. Ганжа-Родзянко)	40
Микола Сарма-Соколовський — людина-легенда (К. Черемський)	46
Октавами громовими озвалася струна Івана Скотаренка (Т. Рухлінська)	50
Іван Скотаренко — учень Олексія Ковалю (А. К. Ганжа-Родзянко)	54
Дочка бандури із піснею духотворною — Ніна Харченко-Бут (А. К. Ганжа-Родзянко)	56
Віршована легенда про бандуристку Підгородного Ніну Харченко (К. С. Дуб)	58
На тлі України видніються їхні імена (Є. М. Діденко-Соколовська, Л. О. Коваль)	59

На струнах батька пісню розпросторила —	
Леся Коваль (А. К. Ганжа-Родзянко)	60
Віршована легенда про кобзарівну Підгородного Лесю Коваль (К. С. Дуб) ...	63
Євгенія Миколаївна Діденко-Соколовська (А. К. Ганжа-Родзянко)	65
Невмируща в пам'яті родина Дробченків (А. К. Ганжа-Родзянко)	68
Ансамбль бандуристів «Калинове гроно» (А. К. Ганжа-Родзянко)	70
Ірина Гетьман — золотий голос України (А. К. Ганжа-Родзянко)	72
Українкою я народилася (А. К. Ганжа-Родзянко)	74
Не забувай ні на хвилину свого призначення, людино!	
(А. К. Ганжа-Родзянко)	78
Театр «Подіум» (А. К. Ганжа-Родзянко)	84
Виготовлення старосвітських бандур майстрами Миколою Шапою	
та Павлом Різником (А. К. Ганжа-Родзянко)	87
Нашого цвіту по всьому світу (А. К. Ганжа-Родзянко).....	92
Співзасновники ДОГО «Центр Кобзарського Мистецтва»	
(А. К. Ганжа-Родзянко)	93
Арт-міст	95
Легенди слободи Підгородня	96
Кобзарська Трагедія	96
Сумні верби	97
Атаман Клим	103
Чумацька криниця	106
Золотоволоса Катерина	109
Костянтин Дуб — митець із берегів Кільчені (Я. С. Калакура)	112

Літературно-художнє видання

КОСТЯНТИН СЕМЕНОВИЧ ДУБ

АЛЛА КОСТЯНТИНІВНА ГАНЖА-РОДЗЯНКО

КОБЗАРСТВО ПІДГОРОДНОГО — ЗОРЯНИЙ ЦВІТ УКРАЇНИ

Спогади, вірші, легенди

Коректорка *Марічка Наконечна*

Дизайнерка *Олександра Нечай*

ЛІРА

ВИДАВНИЦТВО

ДРУКАРНЯ

— ДНІПРО —

Підписано до друку 25.12.2023. Формат 60x84/8.

Папір G-print. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 13,95.

Наклад 100 пр. Зам. № 230.

Видавництво та друкарня ПП «ЛІРА ЛТД»

Вул. Наукова, 5, м. Дніпро, 49107

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 6042 від 26.02.2018.

dnipro.lira@gmail.com | +38 (067) 561-57-05 | lira.dp.ua

ISBN 978-966-981-864-5

9 789669 818645